

Igor DOLEA Victor ZAHARIA Sorin HANGANU

JUSTIȚIA PENALĂ ȘI DREPTURILE OMULUI

Cercetare sociologică

Lucrarea apare cu sprijinul financiar al Fundației SOROS Moldova

Textul chestionarelor a fost elaborat de către Institutul de Reforme Penale.

© Igor Dolea

© Victor Zaharia

© Sorin Hanganu

Întocmirea raportului de monitorizare: Gheorghe Călcâi

Procesarea tehnică a chestionarelor: Ion Doibani

© Institutul de Reforme Penale, 2004

© Editura *Prut Internațional*, 2004

Prepress: Editura *Prut Internațional*

str. Ion Creangă nr. 59, Chișinău

tel./fax. 742377, 749318

e-mail: prut@mtc.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Justiția penală și drepturile omului (cercetare sociologică) / Inst. de Reforme Penale;
elab.: Igor Dolea, ... – Chișinău: *Prut Internațional*, 2004 (Combinatul Poligrafic). – 100 p.
ISBN 9975-69-558-2

343.1(047)

Imprimat la Combinatul Poligrafic. Comanda nr. 41200

ISBN 9975-69-558-2

CUVÂNT ÎNAINTE

Perfecționarea dreptului este un proces continuu care nu are limită, precum, după cum spunea Kant, nu are limită nici cunoașterea.

La elaborarea normelor de drept se ține cont de opinia comunității juridice privind oportunitatea unei sau altei instituții.

În cadrul justiției penale, aceste norme capătă o importanță dublă: pe de o parte, asigură eficacitatea luptei cu criminalitatea, pe de altă parte, și ce e mai important, asigură protecția persoanei de un eventual abuz din partea statului.

Prezenta cercetare nu oferă soluții exhaustive. Mai degrabă am încercat să aflăm opinia specialiștilor privind funcționarea unor instituții ale justiției penale, precum și să analizăm situația actuală privind detenția preventivă din perspectiva prezumției nevinovăției.

Exprim deosebite mulțumiri înalților demnitari, fără susținerea cărora ar fi fost imposibilă această cercetare:

dnei **Valeria Șterbeț**, președinte al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, președinte al Consiliului Superior al Magistraturii,

dlui **Valeriu Balaban**, Procuror General al Republicii Moldova,

dlui **Valentin Sereda**, director al Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției al Republicii Moldova,

dlui **Gheorghe Amihalachioaie**, președinte al Baroului de Avocați al Republicii Moldova.

De asemenea, exprim recunoștință întregii echipe a Institutului de Reforme Penale.

Sper ca datele obținute să fie utile pentru cercetările ulterioare, chiar dacă în cercetarea noastră a fost pus accentul mai mult pe metoda descriptivă decât pe cea analitică.

Igor DOLEA,
doctor conferențiar,
director al Institutului de Reforme Penale,
șef al catedrei Drept Procesual Penal
și Criminalistică a Universității de Stat din Moldova

ANALIZA OPINIEI JUDECĂTORILOR, PROCURORILOR ȘI AVOCAȚILOR PRIVIND ACTIVITATEA UNOR INSTITUȚII ALE JUSTIȚIEI PENALE

CAPITOLUL I

Metodologia cercetării

Pentru a putea oferi o imagine reală despre modul de evaluare și aplicare a măsurilor alternative detenției ca măsură preventivă sau de pedeapsă, IRP a realizat o investigație pe bază de chestionar, utilizând un eșantion reprezentativ pentru universul cercetării. Au fost supuse cercetării în jur de 300 de persoane (judecători, procurori, avocați).

Întrebările au fost împărțite în blocuri de conținut, care, în fond, corespund sarcinilor cercetării. Din numărul total al respondenților, 208 sau 71,7% au fost bărbați, iar 82 (28,3%) – femei. După vârstă, persoanele chestionate se prezintă astfel: până la 35 de ani – 52,5%, 35-50 de ani – 37,2%, 51-60 de ani – 8,3%, iar rata celor care au mai mult de 60 de ani constituie doar 2,0%.

Un număr apreciabil de lucrători din justiția penală (69,7%) sunt satisfăcuți de munca pe care o prestează. De asemenea, 24,1% din aceștia sunt parțial satisfăcuți de activitatea pe care o desfășoară. Evaluări negative apar doar în cazul a 6,2% din respondenți. Prin urmare, se poate conchide că munca efectuată de reprezentanții organelor de ocrotire a normelor de drept corespunde aspirațiilor lor.

Apărătorilor legii le produce satisfacție mai ales apărarea drepturilor lezate (39,1%), caracterul și conținutul muncii de jurist (51,7%), studiarea permanentă a legislației (10,3%), îndeplinirea de către instanța de judecată a misiunii sale (6,9%) etc.

Unele activități însă le provoacă colaboratorilor justiției penale insatisfacție, formându-le atitudini negative față de muncă. Printre acestea sunt: remunerarea nesatisfăcătoare a muncii (28,7%), dotarea scăzută a locului de muncă (20,7%), volumul mare de lucru (14,9%), nerealizarea proceselor judiciare (13,8%), imperfecțiunea legislației (12,6%) etc. Deci, acestea sunt determinate, în mare măsură, de nivelul scăzut al condițiilor de muncă și organizarea ei.

Venitul mediu lunar al unei persoane investigate, în comparație cu alte categorii de intelectuali, este satisfăcător: 41,2% au un venit mediu lunar de până la 1000 de lei, 42,8% primesc în fiecare lună câte 1001-1500 de lei, iar 12% – mai mult de 1500 de lei.

Toți angajații în justiția penală au studii superioare. Dintre ei, 6,9% sunt magiștri în drept, iar 4,1% – doctori în științe juridice.

Majoritatea angajaților (51%) au o vechime de muncă în domeniul jurisprudenței până la 5 ani, 19,3% din angajați activează în această ramură de 6-10 ani, iar 29,7% – mai mult de 10 ani.

CAPITOLUL II

Organizarea și funcționarea justiției penale

Un proces penal echitabil asigură stabilirea la timp și completă a faptelor care constituie infracțiuni, astfel încât orice persoană care a săvârșit infracțiunea să fie pedepsită potrivit vinovăției și nici un om nevinovat să nu fie tras la răspundere penală. La întrebarea „Cum considerați, care elemente sunt mai importante pentru asigurarea unui proces echitabil?“, lucrătorii din domeniul justiției penale au notat că un proces penal echitabil poate fi asigurat în primul rând, de o cercetare obiectivă și minuțioasă a tuturor circumstanțelor cauzei penale (81,3%), în al doilea rând, de existența unui proces judiciar (36,1%), în al treilea rând, învinuitul (inculpatul) să nu fie constrâns să recunoască vinovăția (25,7%) (fig. 1).

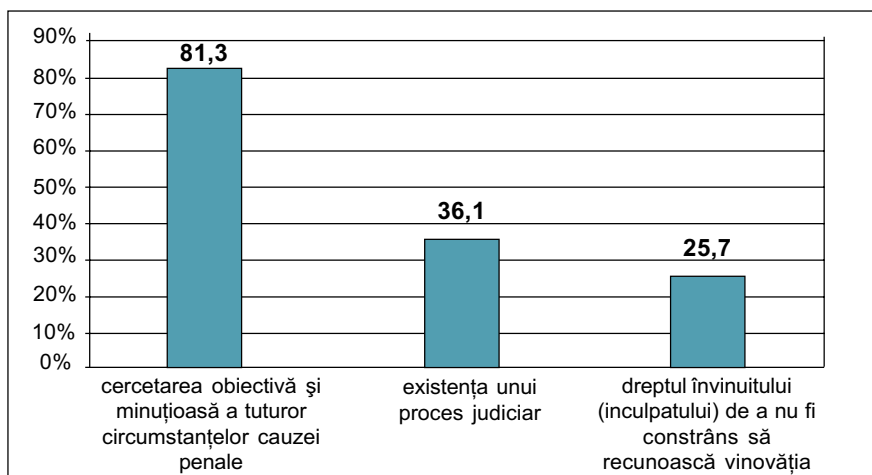

Fig.1. Cum considerați, care elementele sunt mai importante pentru asigurarea unui proces echitabil?

Majoritatea lucrătorilor procuraturii (93,3%) consideră că cercetarea obiectivă și minuțioasă a tuturor circumstanțelor cauzei este un element esențial al asigurării unui proces echitabil. 32% dintre ei consideră că un element principal în acest caz este prezența unui proces judiciar, iar 8% au optat pentru ca „să nu fie încălcat dreptul inculpatului, să nu fie constrâns să-și recunoască vinovăția“. Opiniile judecătorilor s-au împărțit altfel: 69% pledează pentru cercetarea obiectivă și minuțioasă a tuturor circumstanțelor cauzei penale, 52% sunt în favoarea existenței unui proces judiciar, iar 29% consideră că neconstrângerea inculpatului de a-și recunoaște vinovăția asigură un proces echitabil. Avocații, la fel ca și primele două categorii de juriști, consideră că, pentru a asigura un proces echitabil, este necesară în primul rând cercetarea obiectivă și minuțioasă a tuturor circumstanțelor cauzei penale (84%), dreptul învinuitului

(inculpatului) de a nu fi constrâns să recunoască vinovăția (52%), precum și existența unui proces judiciar (20%).

Referitor la desfășurarea procesului penal național există mai multe păreri: 60,7% din respondenți consideră că procesul penal național trebuie să fie construit în baza principiului oficialității. 32,4% din cei chestionați pledează pentru un proces național penal în care organelor judiciare li s-ar acorda anumite discreții la înaintarea învinuirii sau clasării unor dosare. 6,9% sau 20 de respondenți au indicat alte forme de desfășurare a procesului penal național (fig.2).

Și de data aceasta opiniile s-au împărțit în mod diferit: 81% din reprezentanții justiției și 68% din cei ai avocaturii consideră că procesul penal național ar trebui să se desfășoare în baza principiului oficialității, iar 9,6% din judecători și 28% din avocați susțin acordarea unei discreții organelor în înaintarea învinuirilor sau clasarea unor dosare. Mai mulți colaboratori ai procuraturii (51%), dimpotrivă, optează pentru acordarea discreției, iar pentru desfășurarea procesului penal în baza principiului oficialității s-au pronunțat 43%.

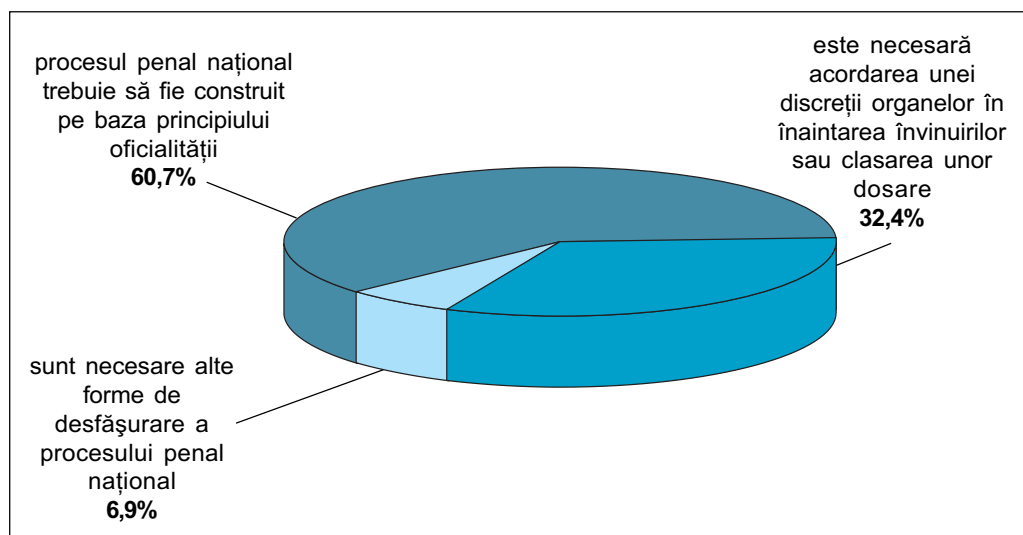

Fig.2. Cum trebuie să se desfășoare procesul penal național?

Un principiu important al urmăririi penale este contradictorialitatea. Potrivit acestui principiu, părțile cu interese contrare au dreptul de a fi prezente în instanță, de a lua cunoștință de toate acțiunile și probele părții opuse, de a discuta în contradictoriu problemele de fapt și de drept cu privire la cauza ce face obiectul procesului și de a aduce dovezi pentru combaterea anumitor probe. Numai 15,9% din respondenți au notat că principiul contradictorialității servește drept bază pentru urmărirea penală în Republica Moldova, 26,2%, sau fiecare a patra persoană investigată, consideră că acest principiu este înlăturat din practica urmăririi penale (fig.3). Mai bine de jumătate din cei chestionați consideră că la urmărirea penală contradictorialitatea este parțial prezentă.

Printre respondenții care consideră că urmărirea penală se bazează pe principiul „intereselor contrare” cei mai mulți sunt procurori, 29,5% din aceștia au dat răspunsuri afirmative, iar 55,7% au mărturisit că acest principiu doar parțial servește drept bază

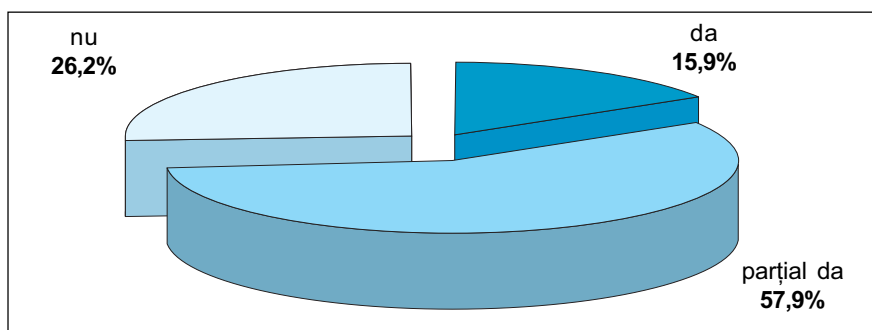

Fig.3. *Cum considerați, urmărirea penală se bazează pe principiul contradictorialității?* pentru urmărirea penală. Au răspuns pozitiv numai 3,8% din judecători și 8% din avocați. Răspunsuri negative au dat 28% din avocați și 38,5% din judecători.

Conform opiniilor specialiștilor chestionați, din partea adversă fac parte, în primul rând, învinuitul / bănuitul și apărătorul, pe de o parte, și organul de urmărire, procurorul și partea vătămată cu reprezentanții ei, pe de altă parte (73,3%). În al doilea rând, 19,8% – învinuitul/bănuitul și apărătorul, pe de o parte, și organul de urmărire și procurorul, pe de altă parte. În al treilea rând, învinuitul, bănuitul și apărătorul – partea vătămată și reprezentanții ei (6,9%).

Organele de urmărire penală sau, după caz, instanța de judecată sunt obligate să ofere suficiente garanții pentru respectarea drepturilor persoanelor acuzate. Analiza rezultatelor prezentului sondaj arată că mai bine de jumătate (51,7%) din lucrătorii organelor de anchetă penală cred că actuala procedură penală oferă suficiente garanții pentru respectarea drepturilor persoanelor acuzate; 37,2% consideră că parțial se oferă astfel de garanții, iar fiecare al zecelea lucrător investigat (9%) consideră că procedura penală actuală nu oferă garanții pentru respectarea drepturilor acuzaților. Numai 2,1% nu și-au exprimat opinia (fig.4).

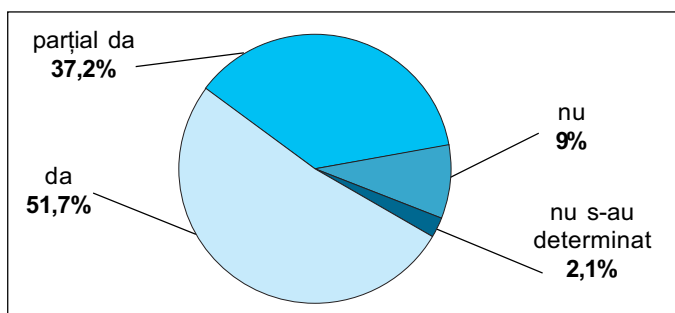

Fig.4. *Considerați că procedura penală actuală oferă suficiente garanții pentru respectarea drepturilor persoanelor acuzate?*

S-a estimat că 48,1% din numărul judecătorilor și 73,8% dintre procurorii chestionați cred că prezenta procedură penală oferă acuzaților garanțiile cuvenite pentru apărarea drepturilor lor. Și numai 9,6% din judecători și 3,3% din procurori au afirmat că drepturile persoanelor acuzate nu sunt protejate și nimeni nu le garantează respectarea drepturilor lor.

Doar 16% din avocați consideră că procedura penală actuală nu oferă garanțiile necesare persoanelor acuzate pentru apărarea drepturilor lor.

Drepturile persoanelor acuzate sunt garantate pe tot parcursul procesului penal în condițiile prevăzute de lege. În pofida faptului că aceste garanții sunt proclamate de legea penală a Republicii Moldova, în realitate drepturile persoanelor acuzate se încalcă permanent. Numai fiecare al treilea respondent (31%) a menționat că drepturile persoanelor acuzate sunt respectate. Ceilalți au indicat că drepturile persoanelor acuzate sunt deseori încălcate (60,7%) sau drepturile acuzaților nu se respectă deloc – 6,2% (fig.5).

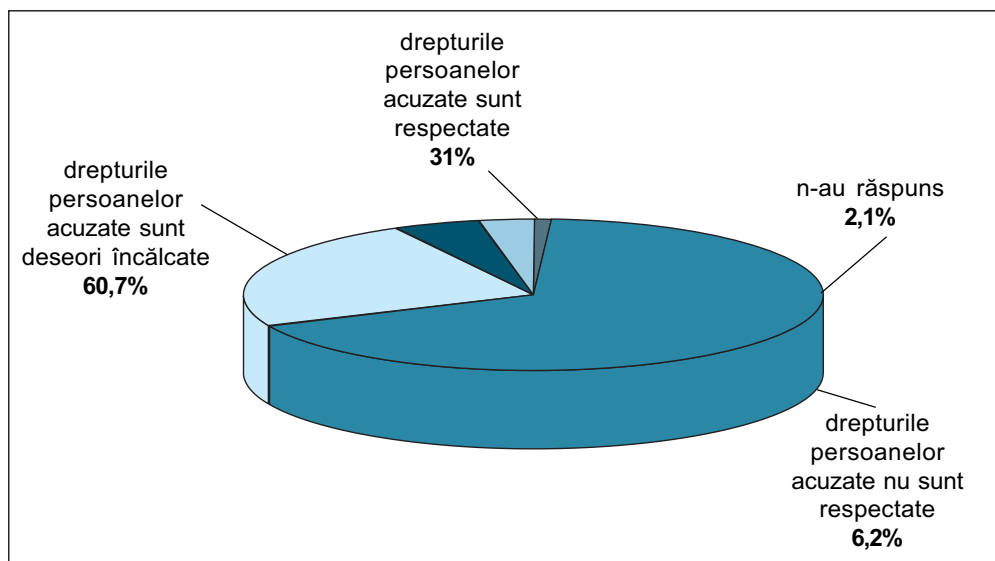

Fig.5. Cum credeți, la etapa actuală sunt respectate drepturile persoanelor acuzate?

Nici un avocat n-a indicat că drepturile persoanelor acuzate sunt respectate. Au afirmat că drepturile persoanelor aflate sub arest preventiv sunt respectate 21,2% dintre judecătorii investigați și 55,7% din procurori.

Care drepturi, după părerea persoanelor investigate, sunt mai des încălcate? Conform analizei datelor sondajului, organele de anchetă penală încalcă dreptul acuzaților de a nu fi supuși torturii, amenințărilor și altor tratamente inumane sau degradante (60,7%). Fiecare a patra persoană chestionată (26,2%) a menționat că persoanele aflate în arest preventiv sunt lipsite de posibilitatea de a se apăra. 2,8% au indicat încălcarea dreptului de folosire a limbii materne în procesul penal și altele (fig.6).

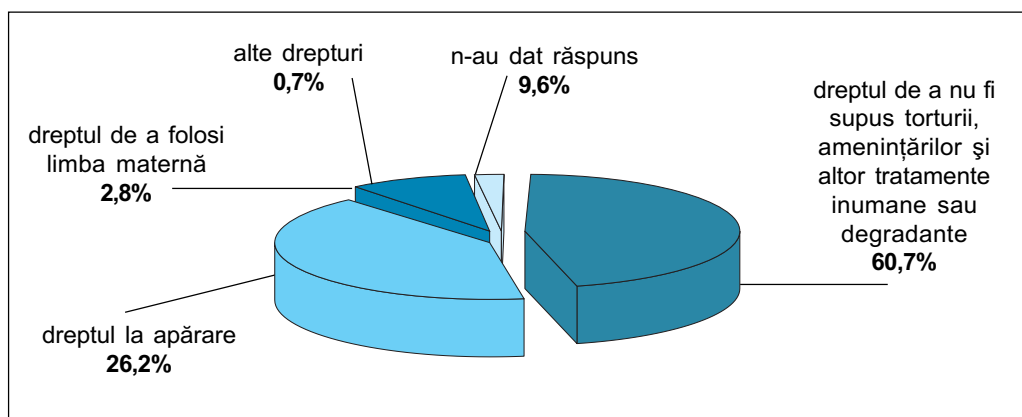

Fig.6. Care drept al învinuitului (bănuیتului, inculpatului) este mai des încălcat?

S-a estimat că circa 0,5-1% din persoanele aflate sub arest preventiv sunt minori. Legea penală și procesual-penală a Republicii Moldova conține capitole și articole speciale ce prevăd această categorie. Legislația este în permanentă modificare.

Se discută problema instituirii unor instanțe judecătorești specializate în soluționarea cazurilor minorilor. Rezultatele sondajului arată că aproape jumătate din persoanele chestionate (47,6%) consideră că crearea unei asemenea instanțe judecătorești ar fi binevenită, 41,4% se opun ideii, iar 11% nu au fost în stare să răspundă la întrebare (fig.7).

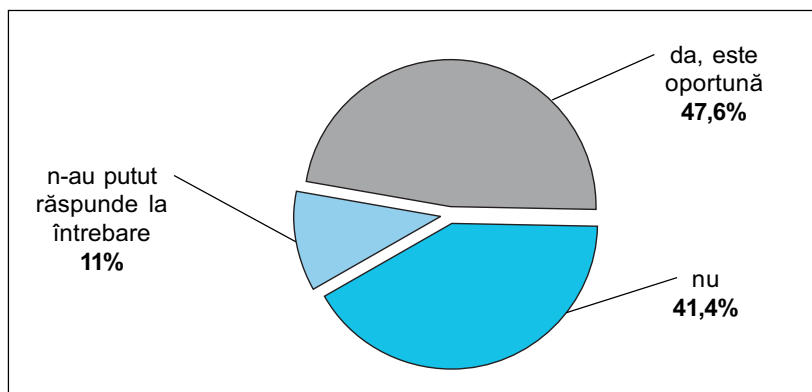

Fig.7. Este binevenită instituirea unor instanțe judecătorești specializate în soluționarea cazurilor minorilor?

În multe cazuri urmărirea penală se tergiversează, iar acuzatul se află timp îndelungat în arest preventiv. Respondenții cercetării au fost rugați să răspundă la întrebarea: „Pornind de la experiența dvs., puteți afirma că, cu cât mai mult timp trece de la descoperirea faptuitorului până la soluționarea definitivă a cazului, cu atât mai mari sunt șansele persoanei de a fi achitate?”. Răspunsurile sunt prezentate în fig.8.

După cum se observă, cea mai mare parte a persoanelor investigate au răspuns afirmativ la întrebare: într-un fel sau altul, tergiversarea soluționării cauzei ridică șansele achitării făptuitorului. Pentru aceasta s-au pronunțat 52,5% din procurori, 44,2% din judecători și 28% din avocați.

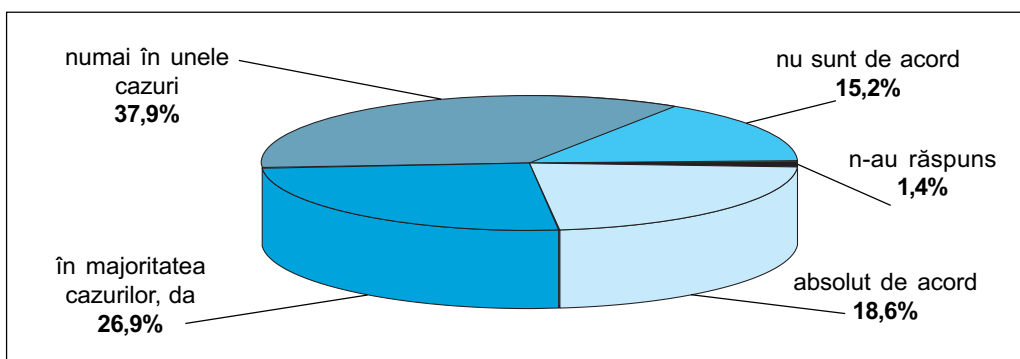

Fig.8. Perioada îndelungată ce trece de la descoperirea făptuitorului până la soluționarea definitivă a cazului mărește oare șansele persoanei de a fi achitată?

Atunci când instanța nu este în măsură, din motive temeinice, să pronunțe hotărârea, examinarea cauzelor penale este amânată. La întrebarea „Care, în opinia dvs., sunt motivele tergiversării examinării cauzelor penale?” răspunsurile date de procurorii, judecătorii și avocații chestionați sunt prezentate în fig.9.

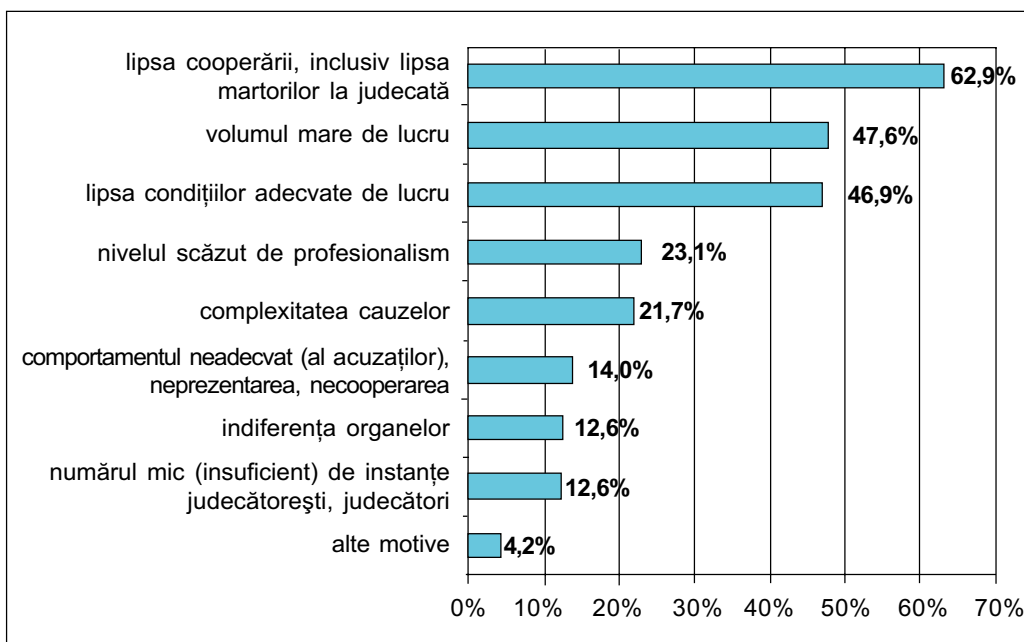

Fig.9. Care sunt motivele tergiversării examinării cauzelor penale?

Analizând motivele amânării examinării cauzelor penale, vom menționa că 62,9% din respondenți au notat atitudinea de necooperare a părților, inclusiv neprezentarea martorilor la judecată. Acest motiv a fost indicat de 70,6% din judecători, 65,6% din procurori și 45,8% din avocați. Volumul mare de muncă a fost marcat de 47,6% din respondenți: 62,7% din judecători, 44,3% din procurori și 29,2% din avocați. Din cei chestionați 46,9% au indicat lipsa condițiilor de lucru (utilaj, birouri etc.). După rezultatele sondajului, putem conchide că cele mai rele condiții de lucru există în procuraturi (57,4% din procurori au notat acest neajuns), judecătorii (43,1%) și în birourile avocaților (33,3%). Pe lângă motivele invocate au mai fost numite așa cauze ca nivelul scăzut de profesionalism al lucrătorilor din organele de urmărire și cele judecătorești, complexitatea cauzelor, comportamentul incorect al acuzaților etc.

Printre motivele care frânează examinarea cauzelor penale se evidențiază volumul mare de muncă depus de colaboratori pentru exercitarea funcțiilor de serviciu. Din persoanele investigate, 70% consideră că munca pe care o fac le răpește foarte mult timp, le împiedică să urgenteze procesarea cauzelor penale. 27% dintre ele au declarat că volumul de muncă nu le împiedică să-și exercite întocmai funcțiile de serviciu, iar 3,4% nu și-au determinat poziția în ceea ce privește influența volumului de muncă asupra examinării cauzelor penale (fig. 10).

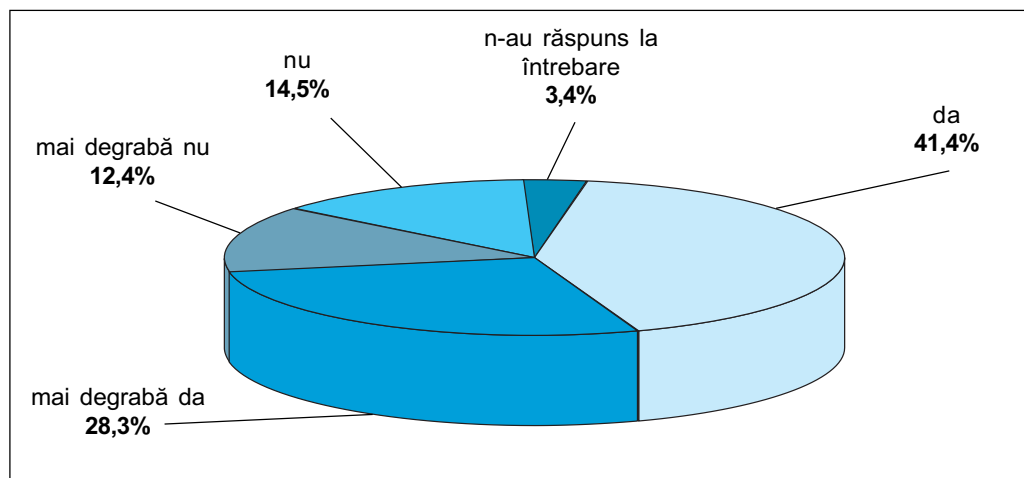

Fig.10. *Vă împiedică volumul mare de lucru să urgențați procesarea cauzelor penale pe care le examinați?*

Cercetarea arată că 88,4% din judecători, 77,1% din procurori și 20% din avocați au notat că munca în organele de urmărire și cele judecătorești le răpește foarte mult timp, ceea ce le împiedică la examinarea rapidă a cauzelor penale.

Respondenților li s-a propus să determine timpul pe care îl consumă la urmărirea (judecarea) unui caz aparte. S-a constatat că 13,9% din ei au nevoie pentru examinarea

unui dosar, în medie, de circa o lună, 51,2% – de 2-3 luni, 22,3% – de 4-6 luni, iar 2,3% – de 7-12 luni (fig.11).

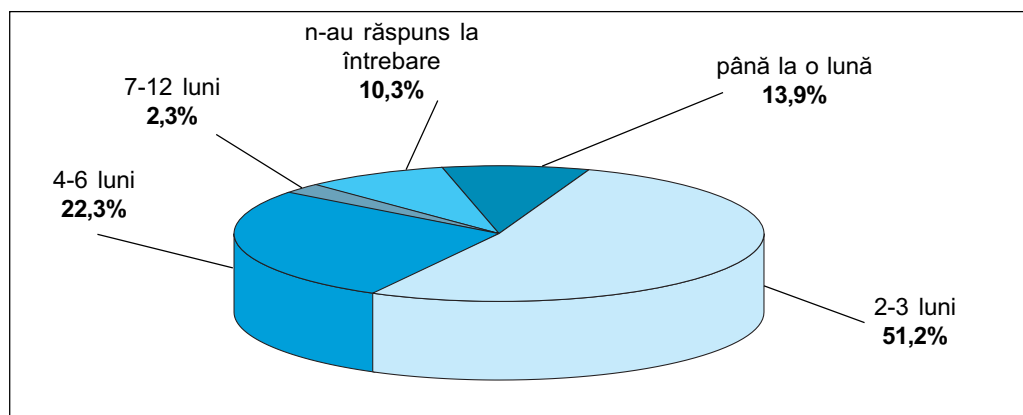

Fig.11. Cât timp vă ia în medie urmărirea (judecarea) unui caz?

Hotărârile judecătorești definitive sunt obligatorii pentru toate persoanele fizice și juridice și au putere executorie pe întreg teritoriul Republicii Moldova. În pofida faptului că hotărârea instanțelor de judecată capătă autoritate de lucru judecat, o parte din ele rămân a fi neexecutate sau parcurg o cale lungă până la realizare. După opinia specialiștilor investigați, cauzele cele mai frecvente care împiedică executarea hotărârilor instanțelor judecătorești sunt: starea economică grea a populației, care face dificilă executarea (77,5% au notat această cauză), imperfecțiunea cadrului normativ ce reglementează executarea (47,1%), dotarea insuficientă a serviciilor de executare cu echipament tehnico-material (29,7%), volumul mare de lucru al executorilor judiciari (19,6%), numărul insuficient de executori judiciari (8%), atitudinea nesatisfăcătoare a executorilor judiciari față de obligațiunile lor (2,2%) și amestecul organelor puterii de diferit rang în treburile interne ale serviciilor de executare (0,7%) (fig.12).

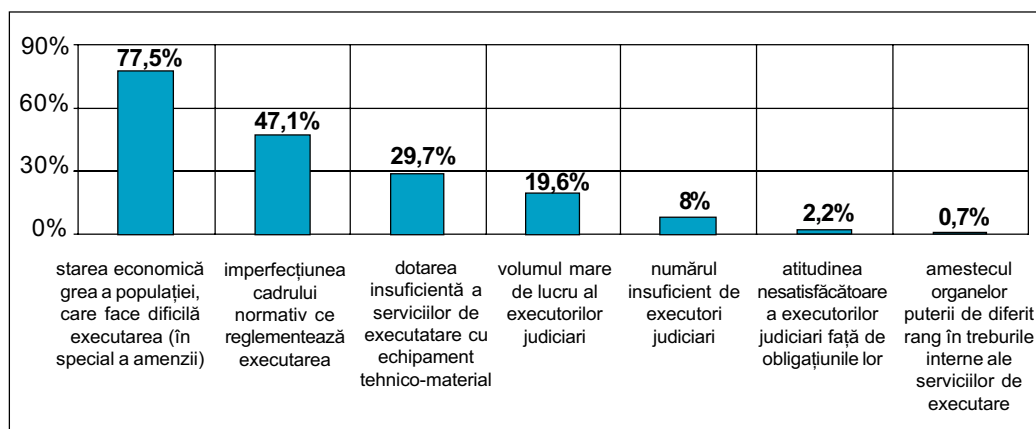

Fig.12. Care sunt cauzele cele mai frecvente ce împiedică executarea hotărârilor judecătorești?

Procesul de investigare a cauzelor penale este supus influenței mai multor factori. Unii din aceștia contribuie la cercetarea rapidă și corectă a cauzelor penale, alții, dimpotrivă, împiedică investigațiile, tergiversează desfășurarea lui. Analiza datelor sondajului arată că 71,6% din respondenți consideră că factorul care împiedică cel mai mult desfășurarea proceselor penale este lipsa de resurse materiale și financiare a organelor de urmărire și celor de judecată. Alt factor considerat de respondenți ca negativ este incompetența colaboratorilor organelor de urmărire (44,7%), apoi volumul mare de lucru în organele de urmărire penală și cele de judecată (44%), iar 20,6% au indicat în acest sens prezența multor drepturi pentru apărare și altele (fig. 13).

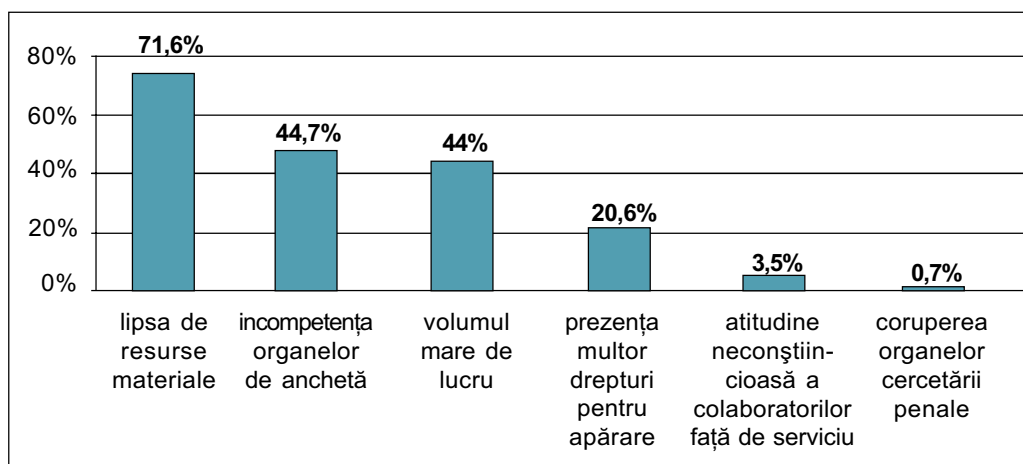

Fig.13. Care factori, în opinia dvs., împiedică investigarea rapidă și corectă a cazurilor penale?

Toate categoriile de specialiști chestionați în egală măsură apreciază greutatea de ordin economic și volumul mare de lucru ca factori care împiedică investigarea rapidă și corectă a cauzelor penale. Incompetența organelor de anchetă, ca piedică a urgentării examinării cauzelor judiciare, este apreciată mai des de judecători (63,5%) și avocați (60,9%). Din rândurile procurorilor, numai 20% consideră acest factor ca negativ. Existența multor drepturi pentru apărare ca o condiție de nereușită a desfășurării și investigării cauzei, a fost notată numai de 7,7% din judecători dar de 41,7% din procurori. Celelalte categorii de specialiști nu și-au expus părerea despre influența acestui factor asupra cercetării penale.

Procurorii și-au expus opiniile privind atitudinea neconștientă a colaboratorilor organelor de drept față de îndatoririle de serviciu și corupția.

Pentru evitarea volumului mare de muncă, organele de urmărire penală folosesc în activitatea lor un șir de metode. Mai des, după spusele celor investigați, ele recurg la exercitarea presiunilor asupra bănuțului (inculpatului) pentru ca acesta să recunoască

mai rapid vinovăția și să colaboreze la investigarea infracțiunii. Despre utilizarea acestei metode au menționat 49% din persoanele investigate. Fiecare al treilea respondent (32,4%) a notat că organele de urmărire penală, pentru a limita volumul sporit de muncă, refuză să pornească procesul penal, chiar dacă în principiu există temeiurile și motivele legale în acest scop. De asemenea, se fac unele încercări de a împăca infractorul cu partea vătămată la faza pornirii procesului penal, pentru ca ultima să-și retragă plângerea (12,4%) (fig.14).

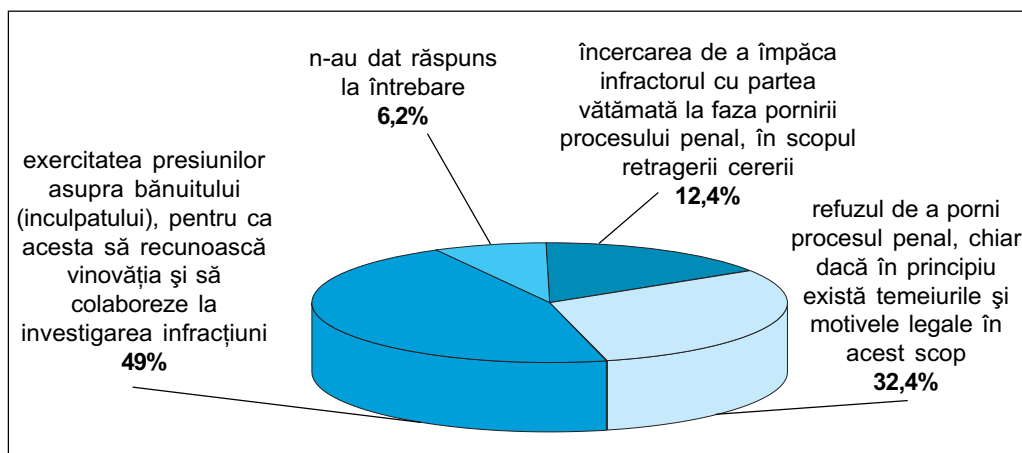

Fig.14. Cum credeți, care metode sunt mai des folosite de organele de urmărire penală pentru evitarea volumului mare de muncă?

Factorii care influențează asupra desfășurării anchetei pot determina și luarea de către judecată a unor hotărâri neobiective și pedepsirea unor oameni nevinovați. Despre erorile care pot fi comise de judecată ne vorbesc și rezultatele sondajului. La întrebarea „Credeți că în prezent există riscuri de a condamna persoane nevinovate?” au fost obținute rezultatele prezentate în figura 15.

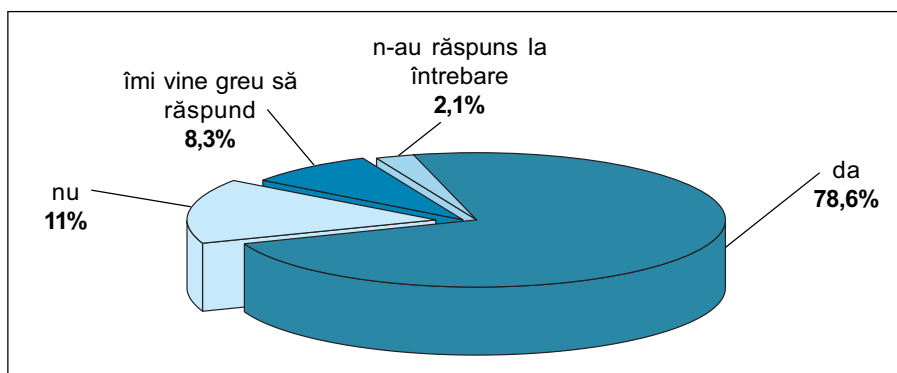

Fig.15. Credeți că în prezent există riscuri de a condamna persoane nevinovate?

Asupra existenței cazurilor de risc de condamnare a persoanelor nevinovate s-au pronunțat 78,6% dintre respondenți. Admiterea riscului de condamnare a oamenilor nevinovați este prezentă printre toate categoriile de specialiști investigați: judecători – 76,9%, procurori – 70,5%, avocați – 96%. Cei care au încredere în forțele justiției de a nu permite erori în judecarea cauzelor sunt procurorii (19,7%) și judecătorii (7,7%). Nici un avocat nu este convins că riscurile pot fi înlăturate din practica judiciară.

Deoarece există riscuri de a condamna oameni nevinovați, trebuie să fie stabiliți factorii care provoacă asemenea riscuri.

Figura 16 prezintă opinia judecătorilor, procurorilor și avocaților asupra condițiilor care favorizează apariția acestor riscuri.

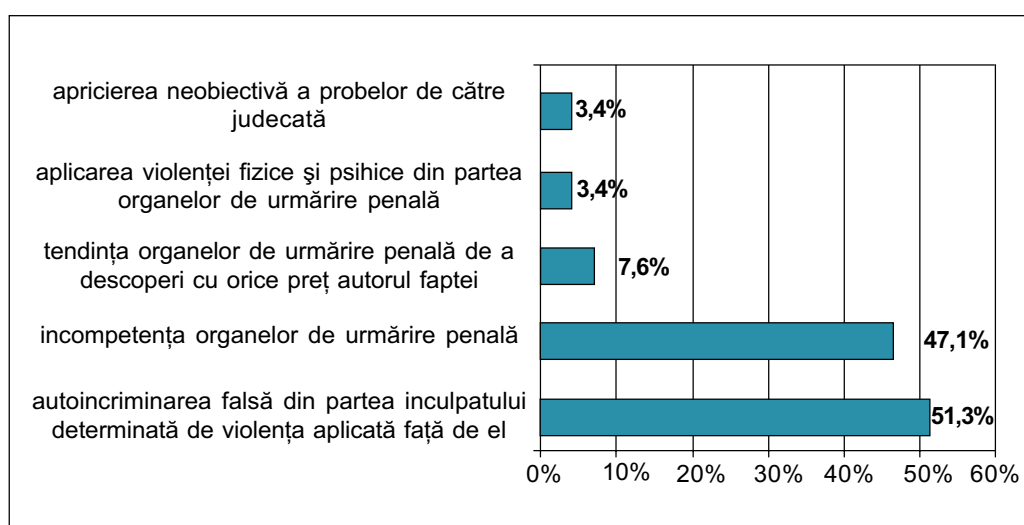

Fig.16. Ce factori determină riscul de a condamna persoane nevinovate?

Persoanele investigate au numit un șir de cauze care contribuie la comiterea erorilor în hotărârile judecătorești și condamnarea persoanelor nevinovate. Majoritatea factorilor enumerați, după părerea noastră, se manifestă din cauza pregătirii necorespunzătoare a cadrelor de urmărire și de judecată. Specialistul de o înaltă calificare nu-l va sili pe inculpat să recunoască vina care nu-i aparține, va observa când minte inculpatul, apreciind obiectiv situația.

S-a estimat că 22% dintre avocați, organele de urmărire și cele judecătorești au întâlnit în practica lor cazuri de autoincriminare falsă. S-a constatat că motivele care provoacă acest fenomen, după părerea specialiștilor investigați, sunt următoarele:

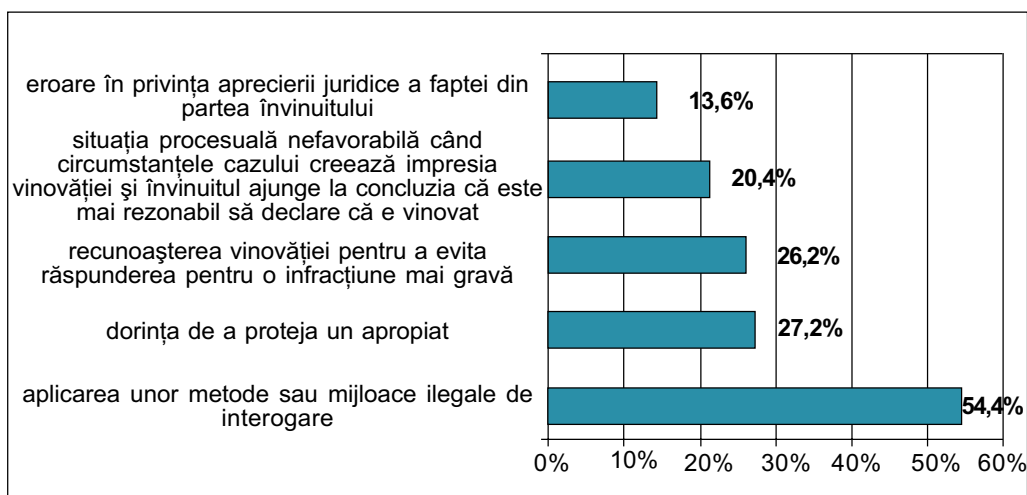

Fig.17. Care sunt motivele autoincriminării false?

Autoincriminarea falsă se manifestă mai des din cauza utilizării de către colaboratorii organelor de urmărire a unor mijloace sau măsuri ilegale la interogare. Această cauză a fost numită de 54,4% din respondenți. După opinia a 27,2% dintre cei investigați, persoanele reținute se declară vinovate (în mod fals), deoarece doresc protejarea unui om apropiat. Fiecare al patrulea respondent (26,2%) a notat că inculpații își recunosc vinovăția pentru a evita răspunderea pentru o infracțiune mai gravă. Au fost numiți și alți factori (fig. 17).

După cum observăm, aproape jumătate din acești factori sunt un produs al stării interne a inculpaților. Celelalte cauze sunt provocate de lucrătorii din instanțele de urmărire și cele judecătorești.

CAPITOLUL III

Încrederea populației în justiția penală

După cum apreciază 66,9% din persoanele investigate, printre care 75% din judecători, 68,9% din procurori și 48% din avocați, populația are încredere parțială în justiția penală. Totodată, 4,8% (11,5% din judecători, 1,6% din procurori, 4% din avocați) consideră că populația are încredere în aceste organe și speră la ajutorul lor, iar 27,6% sunt convinși (13,5% din judecători, 29,5% din procurori, 48% din avocați) că oamenii n-au încredere în organele de urmărire și anchetă (fig.18).

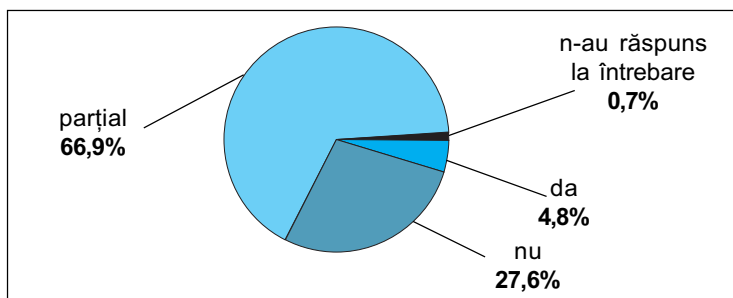

Fig.18. Cum considerați, populația are încredere în justiția penală?

Printre cauzele primare care duc la neîncrederea populației în organele judiciare, după părerea specialiștilor investigați, este, în primul rând, corupția (55,9%), în al doilea rând, incompetența lucrătorilor din organele judiciare (50%), în al treilea rând, refuzul acestor organe de a intenta anumite procese penale (20,6%). Au mai fost numite așa cauze ca amânarea examinării cauzei penale (8,8%), nerestituirea pagubelor pricinuite (2,9%) și altele.

După părerea a 44,1% din numărul celor investigați, nu toată populația cunoaște rolul organelor de drept. Însă 20% dintre respondenți consideră că cea mai multă încredere inspiră populației procurorul, 17,2% – judecătorul, 7,6% – avocatul, iar 1,4% – ofițerul de urmărire penală (fig.19).

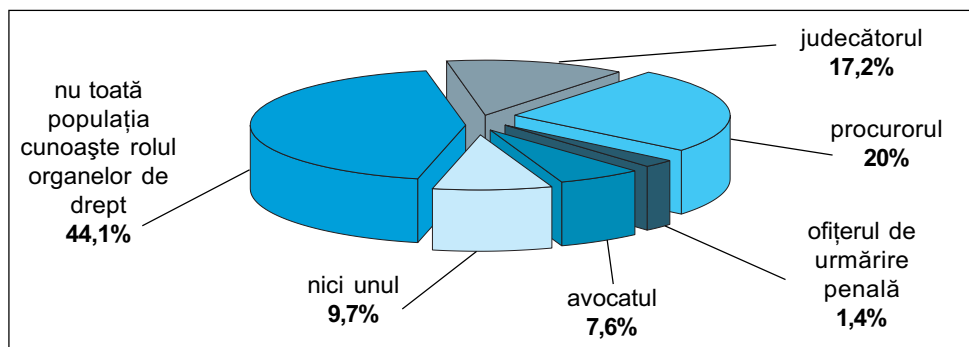

Fig.19. Cine, după părerea dvs., inspiră mai multă încredere populației?

Administrarea probelor în procesul penal

Administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal care presupune strângerea și verificarea probelor. În faza de urmărire penală unele probe pot fi adunate și prezentate judecății cu unele devieri de la normele juridice, 82,1% dintre specialiștii chestionați consideră că astfel de probe nu pot fi prezentate instanței de judecată (pentru aceasta s-au pronunțat 94,2% din judecători, 92% din avocați și 68,9% din procurori), fiecare a noua persoană din eșantion a afirmat că probele administrate cu încălcarea normelor procesual-penale pot fi admise în procesul penal (pentru aceasta au pledat 19,7% din procurori și 3,8% din judecători). 5,5% din respondenți nu și-au determinat poziția (fig.20).

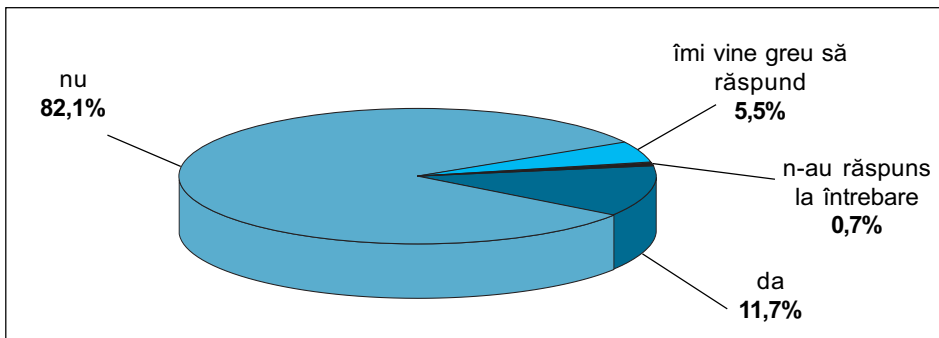

Fig.20. Cum considerați, pot fi oare admise în procesul penal probe care au fost administrate cu încălcarea normelor procesual-penale?

La întrebarea „Care este opinia dvs. despre admiterea în procesul penal a probelor administrate cu încălcarea normelor procesual-penale?” respondenții au dat răspunsurile prezentate în fig.21.

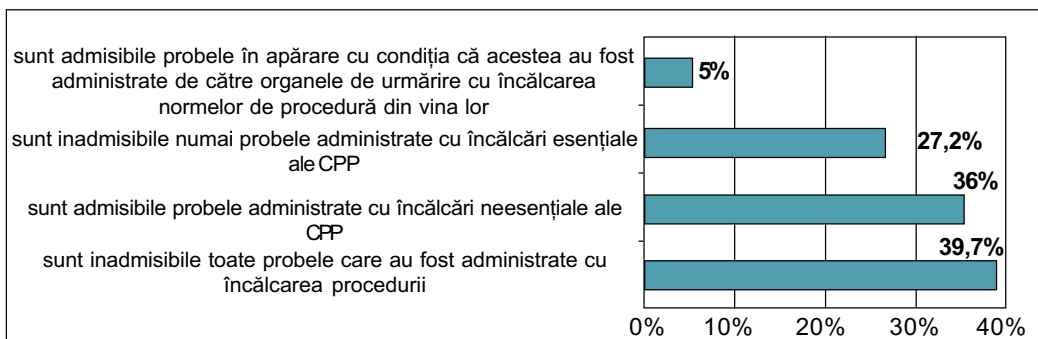

Fig.21. Care este opinia dvs. despre admiterea în procesul penal a probelor administrate cu încălcarea normelor procesual-penale?

Datele cercetării arată că aproape 40% din numărul persoanelor investigate nu împărtășesc ideea utilizării în procesul penal a probelor administrate cu încălcări procedurale. Acest punct de vedere a fost împărtășit de 32% din judecători, 27,3% din procurori. Restul specialiștilor, cu unele rezerve, acceptă utilizarea acestor materiale în procesul penal.

Prezintă interes opiniile specialiștilor investigați despre direcțiile de utilizare a probelor obținute cu încălcarea normelor penale: 67,5% din numărul celor care au răspuns la întrebare sunt de părerea că aceste probe pot fi utilizate ca informații orientative (această părere o împărtășesc 56% din avocați, 57,7% din judecători și 60,7% din procurori); 19,5% sau fiecare al cincilea respondent consideră că materialele respective pot servi ca probe indirecte (11,5% din judecători, 12% din avocați și 24,6% din procurori) și numai o parte neînsemnată, 4,9% (6,6% din procurori și 4% din avocați), pledează pentru utilizarea acestor informații ca probe directe (fig.22).

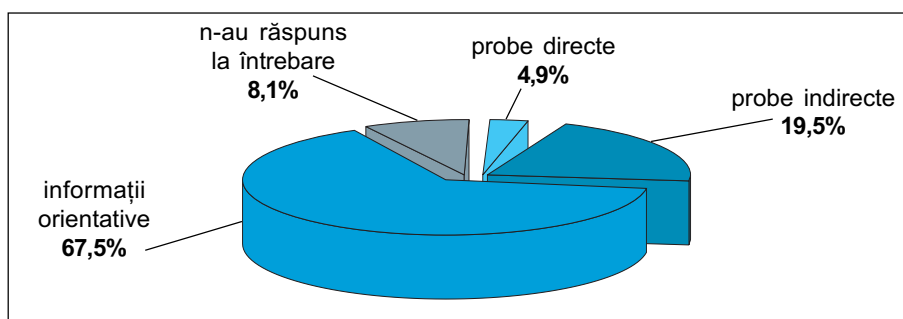

Fig.22. Considerați că probele obținute cu încălcarea normelor procesual-penale pot fi utilizate în calitate de:

Referitor la urmările negative ale admiterii acestor probe în procesul penal, respondenții au răspuns (fig.23):

– este posibilă o eroare judecătorească, acuzatul poate fi ilegal pedepsit pentru fapta comisă sau ilegal achitat. De această părere au fost 46,2% din respondenți (51,9% din judecători, 44,3% din procurori și 44% din avocați);

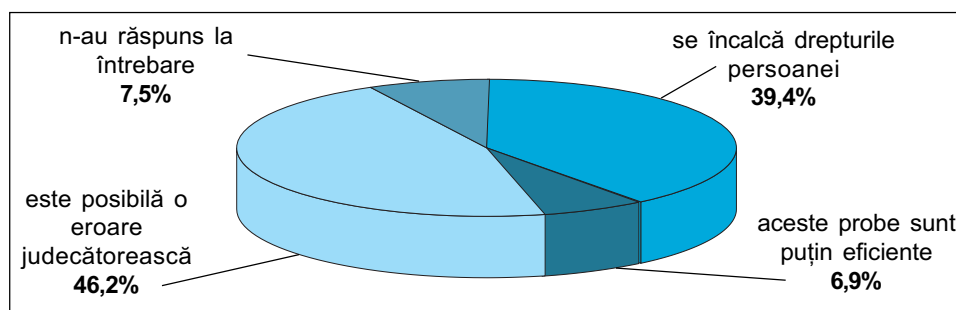

Fig.23. Care sunt, după părerea dvs., cauzele care nu permit admiterea acestor probe la procesul penal?

– 39,4% au menționat că se încalcă drepturile persoanei (această idee a fost împărtășită de 41% din procurori, 40% din avocați și 36,5% din judecători);

– numai 6,9% din cei chestionați au fost de părerea că aceste probe sunt puțin eficiente (8,2% din avocați, 7,7% din judecători și 6,6% din procurori).

Urmărirea penală este desfășurată de organele de urmărire penală, împuternicite de lege, care sunt abilitați cu strângerea probelor privind existența infracțiunilor și stabilirea răspunderii acestora și, în general, de efectuarea oricăror acțiuni procesuale specifice urmăririi penale, cu excepția celor care sunt de competența procurorului. Este importantă opinia respondenților privind utilizarea metodelor netradiționale de investigație.

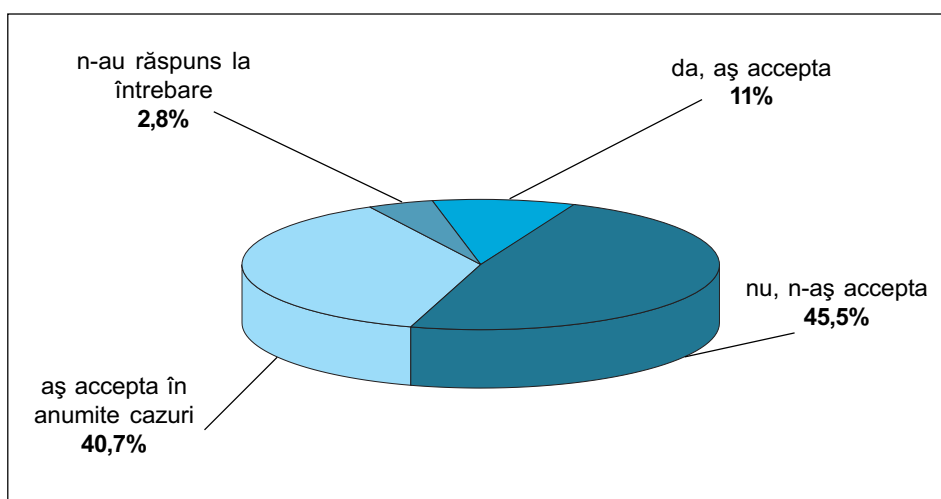

Fig.24. Ați accepta în calitate de mijloc de obținere a probelor utilizarea metodelor netradiționale de investigație?

Rezultatele sondajului arată că numai fiecare al zecelea respondent (11%) acceptă metodele netradiționale (hipnoza, detectorul de minciuni etc.) ca mijloc de obținere a probelor (19,7% din procurori, 8% din avocați, 3,8% din judecători); 40,7% au menționat că ar accepta „serviciile” hipnozei, detectorului de minciuni numai în unele cazuri (50,8% din procurori, 32% din avocați și 30,8 din judecători), iar 45,5% au răspuns negativ (65,4% din judecători, 52% din avocați și 27,9% din procurori). Prin urmare, cei mai mulți procurori sunt de părerea că mijloacele netradiționale trebuie să fie folosite mai des în obținerea probelor, pe când numărul judecătorilor și avocaților care admit aceste metode este mai mic.

Aproape jumătate (47,6%) dintre cei chestionați consideră ca ceva normal admiterea în legislația procesual-penală a poligrafului (detectorului de minciuni) (8,3% – întotdeauna, iar 39,3% – numai în unele cazuri), 17,2% din respondenți admit aplicarea acestui „aparat” numai în activitatea operativă de investigații, iar 34,5% în general nu admit

utilizarea lui (fig.25). Cei mai mulți adversari ai aplicării legale a detectorului de minciuni se află printre avocați (60%) și judecători (50%), iar printre procurori – doar 9,8%.

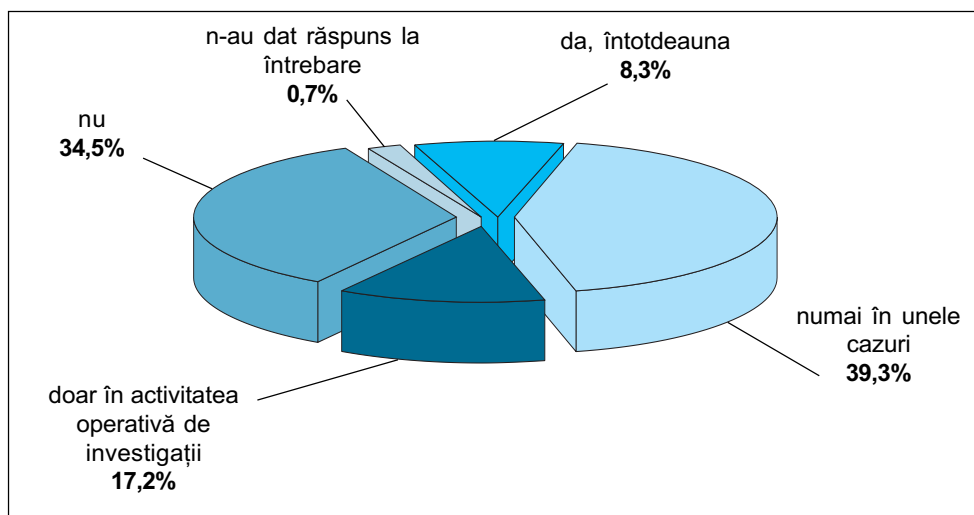

Fig.25. Cum considerați, este admisibil ca legislația procesual-penală să prevadă aplicarea poligrafului în procesul penal?

Violența, inducerea în eroare fac parte din mijloacele abuzive pe care organele de urmărire le întrebuițează în procesul penal în scopul obținerii unor probe. Circa 90% din persoanele care au participat la sondaj au menționat că aceste metode sunt aplicate în procesul de anchetă penală și numai 4,8% au indicat că mijloacele respective de dobândire a probelor sunt străine procesului penal din Republica Moldova. Totodată, 4,1% din respondenți au mărturisit că ei nu cunosc asemenea cazuri (fig.26).

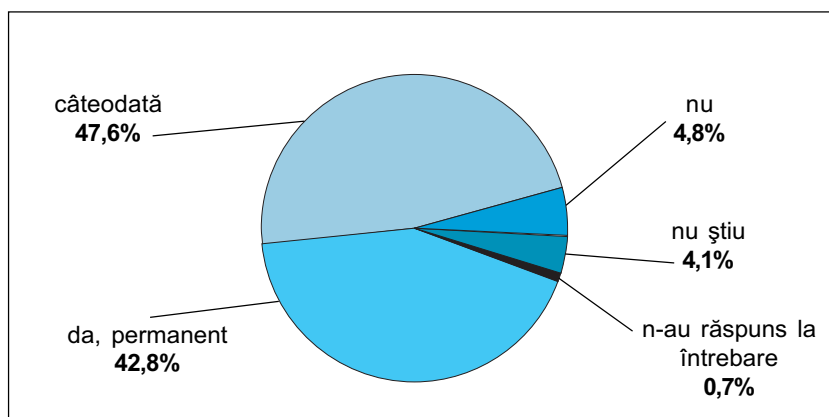

Fig.26. Cum considerați, organele de urmărire aplică față de bănuți violența sau inducerea în eroare?

Dintre persoanele care au notat că nu sunt informate despre utilizarea în procesul de anchetă penală a metodelor nelegale 7,7% sunt judecători, iar 4,9% – procurori. Toți avocații consideră că mijloacele nepermise au prins rădăcini în procedeele probatorii și sunt folosite pe larg în activitatea penală.

Întrucât măsurile ilegale au o largă utilizare, vom încerca să constatăm *care dintre ele sunt mai des aplicate*. Două treimi din persoanele chestionate (65,4%) au declarat că lucrătorii organelor de cercetare penală aplică la administrarea probelor atât violența psihică, cât și cea fizică. Persoanele aflate în arest preventiv sunt amenințate, supuse torturilor, altor măsuri abuzive: 56,2% din cei chestionați consideră că în cele mai dese cazuri învinutul este indus în eroare intenționat, pentru ca acesta să recunoască comiterea infracțiunii; 30% au mărturisit că organele penale aplică violența psihică (amenințări), iar 23,8% au indicat că se întrebuințează în acest scop violența fizică, torturile etc. (fig.27).

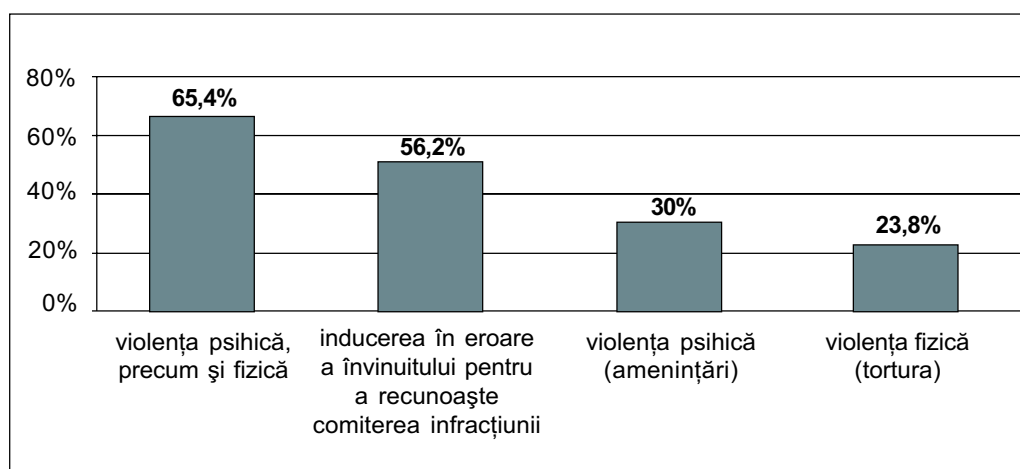

Fig.27. *Care dintre măsurile ilegale sunt aplicate cel mai des?*

Referitor la cauzele aplicării violenței de către organele de urmărire penală, 40% din juriștii investigați au menționat că este mai simplu să fie descoperită infracțiunea cu ajutorul violenței; 32,4% au declarat că violența se aplică datorită nivelului scăzut de pregătire profesională a colaboratorilor organelor de urmărire penală; 11,7% au subliniat că în cazul criminalilor aceasta este unica metodă de obținere a dovezilor, iar 9,7% au declarat că nu sunt cunoscute toate metodele de urmărire penală (fig.28).

După cum se observă, mai mult de jumătate din răspunsuri sunt legate de pregătirea profesională a specialiștilor din organele de urmărire penală. Nivelul scăzut de pregătire

profesională, necunoașterea metodelor de urmărire penală de către cei angajați în sistemul de anchetă fac ca violența să devină o metodă principală de obținere a declarațiilor.

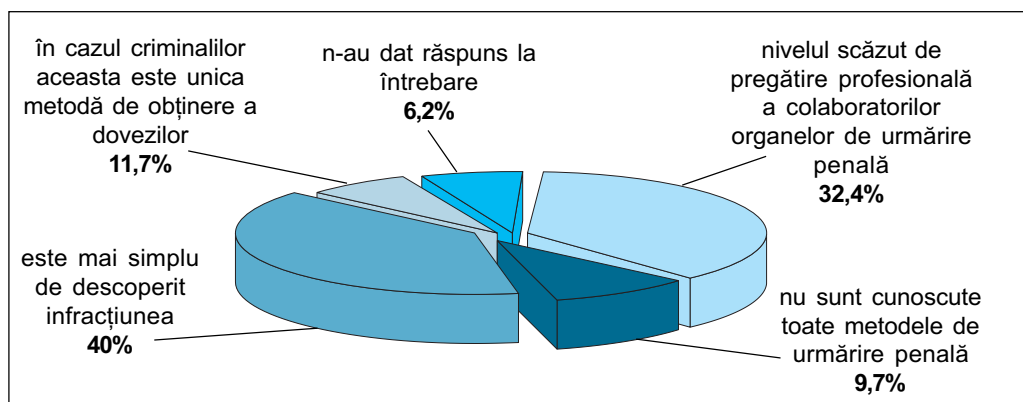

Fig.28. Care, după părerea dvs., sunt cauzele aplicării violenței de către organele de urmărire penală?

În scopul convingerii acuzatului de a-și recunoaște vina, colaboratorii organelor de urmărire penală folosesc și metode suplimentare. Printre acestea se evidențiază (fig.29): promisiunea de a nu înainta demers pentru aplicarea arestului (64,9% din respondenți au indicat folosirea acestei metode); promisiunea de a prezenta faptele, circumstanțele într-un mod mai favorabil pentru acuzat (55%); promisiunea de a nu investiga unele circumstanțe care pot duce la descoperirea unor noi infracțiuni săvârșite de acuzat (16,8%); promisiunea că împotriva unei persoane apropiate acuzatorului nu va fi intentat un proces penal, indiferent dacă pe aceeași cauză sau pe alta (13%).

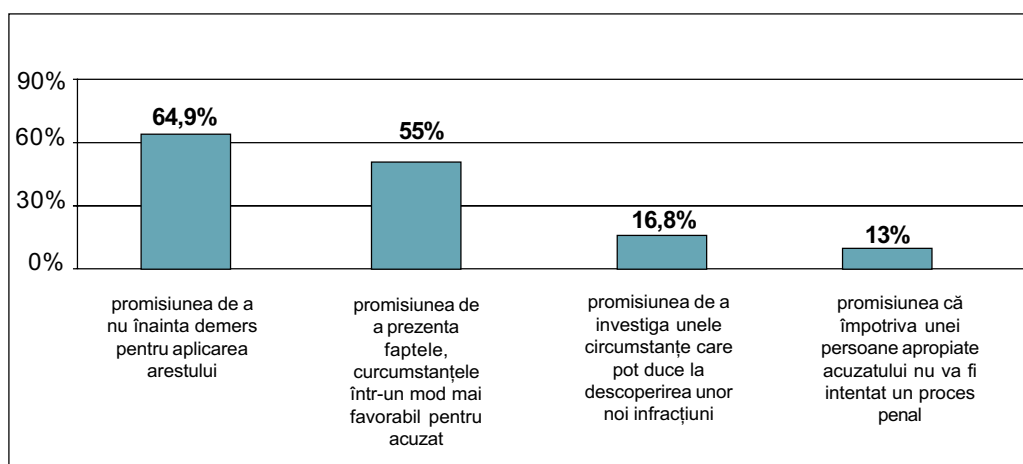

Fig.29. Care metode, în afară de aplicarea violenței, sunt folosite de organele de urmărire penală pentru convingerea acuzatului de a-și recunoaște vinovăția?

Participarea apărătorului la procesul penal

Apărătorul este persoana care, pe parcursul procesului penal, reprezintă interesele bănuțitului, învinutului, inculpatului, îi acordă asistență juridică prin toate mijloacele și metodele neinterzise de lege. În doctrină este pusă în discuție problema acordării apărătorului a dreptului de a colecta probe. Datele cercetării arată că 60,7% din numărul juriștilor chestionați consideră că avocatului trebuie să i se acorde dreptul de a colecta în mod independent diferite probe. 34,5% din cei chestionați sunt de părerea că apărătorii pot colecta doar anumite probe. Numai 4,8% sunt împotriva adunării probelor de către apărători (fig.30).

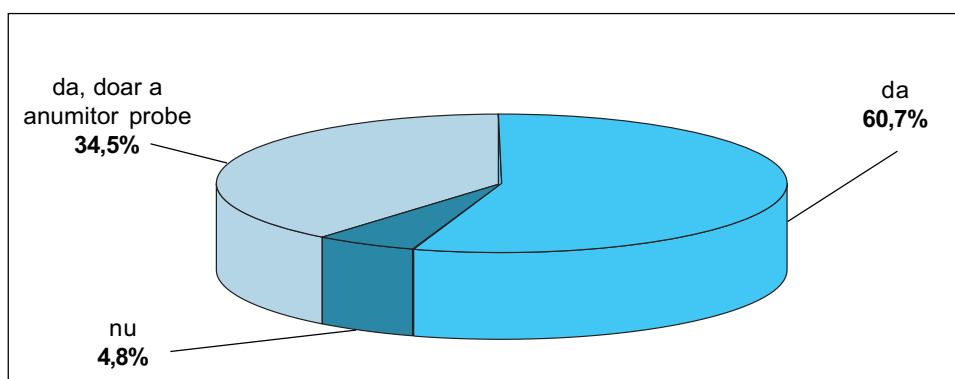

Fig.30. *Considerați că trebuie să i se acorde apărătorului dreptul de a colecta în mod independent probe?*

După cum era de așteptat, toți avocații sunt de părerea că apărătorilor trebuie să li se acorde dreptul de a colecta în mod independent probe: 76% din respondenți sunt pentru colectarea anumitor probe, iar 24% – numai anumite probe. 67,3% dintre judecători la fel s-au pronunțat pentru introducerea modificărilor în legea penală, care ar permite apărătorilor să colecteze anumite probe; 28,8% sunt de părerea că apărătorii pot colecta numai anumite probe, iar 3,9% sunt împotriva acordării apărătorilor a acestui drept.

Procurorii sunt, într-o măsură oarecare, mai rezervați în ceea ce privește rezolvarea acestei probleme. 47,5% din ei consideră că apărătorilor trebuie să li se acorde dreptul de a aduna toate probele. 44,3% din ei susțin că avocații pot strânge numai unele probe, iar 8,2% sunt împotriva acordării apărătorului a dreptului de a aduna probe. Deci, marea majoritate a persoanelor chestionate consideră că apărătorilor trebuie să li se acorde dreptul de a colecta individual probe.

Administrarea probelor este un complex de acțiuni procesuale prin care se strâng și se aduc în fața organului judiciar probele necesare aflării adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele în vederea justei soluționări a acesteia. Deoarece gestionarea probelor este un proces complicat, apare întrebarea: „Va fi în stare apărătorul să administreze de sine stătător probele?”. Răspunsurile persoanelor chestionate la această întrebare se împart în felul următor: 66,9% din aceștia consideră că apărătorii vor fi în stare să facă față sarcinii, 25,5% au menționat că apărătorii nu vor putea administra probele adunate, iar 7,6% nu au răspuns la întrebare (fig.31).

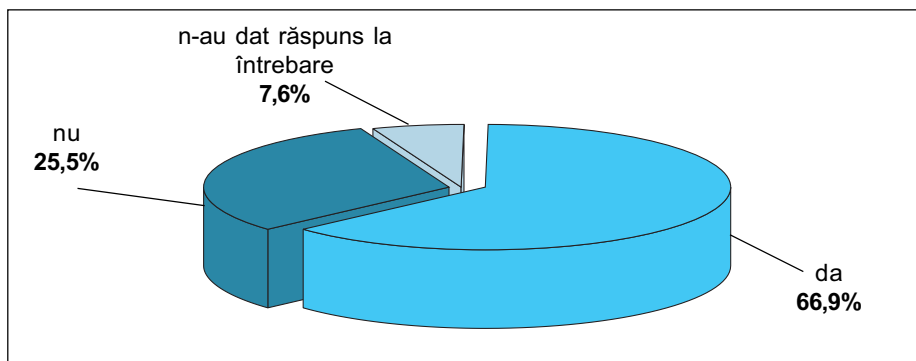

Fig.31. Cum considerați, poate apărătorul să administreze de sine stătător probe?

Cele mai multe răspunsuri negative au parvenit de la procurori – 31,1% și judecători – 28,8%, iar de la avocați – numai 12%. 3,3% din procurori, 5,8% din judecători și 12% din avocați chestionați nu au dat răspuns la întrebare. Ceilalți au menționat că apărătorii vor fi în stare să administreze probe de sine stătător.

În cadrul urmăririi penale sau judecării, apărătorul poate înainta cereri privind efectuarea anumitor acțiuni procesuale. La întrebarea „În activitatea dvs. au fost cazuri de respingere a cererilor apărătorului privind efectuarea acțiunilor procesuale?” specialiștii chestionați au dat astfel de răspunsuri:

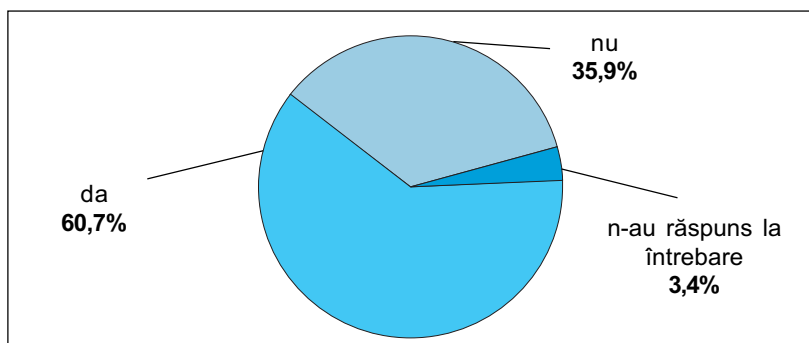

Fig.32. În activitatea dvs. au fost cazuri de respingere a cererilor apărătorului privind efectuarea acțiunilor procesuale?

În faza de urmărire penală, 2/3 dintre persoanele chestionate au întâlnit astfel de cazuri, iar 1/3 nu s-au confruntat cu așa ceva (fig.32). Cazuri de respingere a cererilor au înregistrat mai des în activitatea lor procurorii și avocații (73,8% din procurori și 72% din avocați). Dintre judecători, 40,4% au indicat cazuri de respingere a cererilor, iar 59,6% nu au întâlnit asemenea cazuri.

Conform figurii 32, 61% din cei chestionați au întâlnit în activitatea lor cazuri de respingere a cererilor. Drept motive ale respingerii se menționa: faptul care se cerea să fie dovedit era probat cu alte probe (52,7%), probele obținute nu erau pertinente la cauză (25,3%), iar 22,2% din demersuri au fost respinse fără motive (fig. 33).

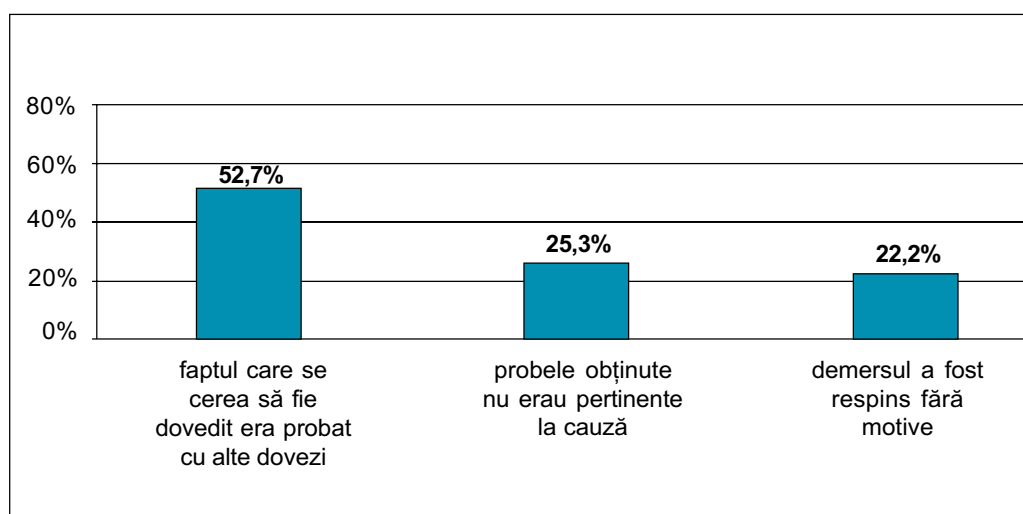

Fig.33. În caz de respingere a cererilor apărătorilor, care au fost motivele invocate de organele de urmărire sau de instanță?

După opinia a 54,1% din procurori, demersurile au fost respinse din cauză că faptul care se cerea să fie dovedit era probat cu alte dovezi, iar 21,3% dintre aceștia și 23,1% din judecători au confirmat că probele obținute nu erau pertinente la cauză. Îngrijorează faptul că 52% dintre avocați au indicat că demersurile înaintate au fost respinse fără nici un motiv, ceea ce arată că instanțele și organele de urmărire penală iau hotărâri arbitrare.

Perfecționarea activității de apărare în procesul penal prevede elaborarea și introducerea în procedura penală a unei norme prin care apărării i s-ar acorda dreptul de a contesta în instanță respingerea de către organele de urmărire sau procuror a demersului privind administrarea probelor suplimentare. Rezultatele cercetării dovedesc că 55,9% din respondenți sunt de părerea că introducerea în procedura penală a unei

astfel de norme este oportună, iar 7,5% nu s-au putut pronunța pe marginea acestei propuneri (fig.34).

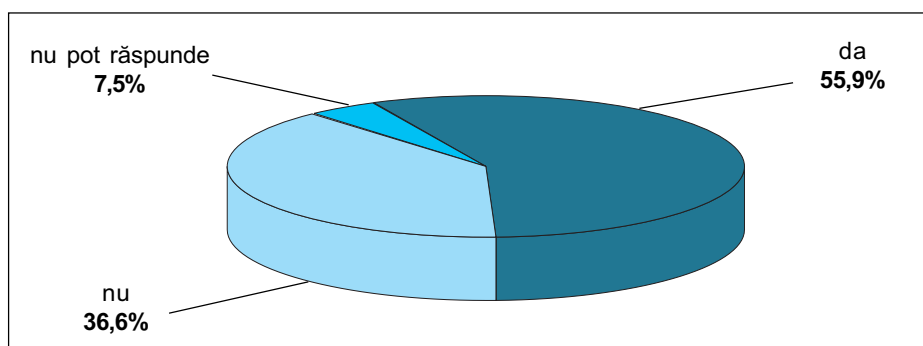

Fig.34. *Considerați oportună existența în procedura penală a unei norme prin care apărării i s-ar da dreptul de a contesta în instanță respingerea de către organul de urmărire a demersului privind administrarea probelor suplimentare?*

Mai mulți adepți ai introducerii unei astfel de norme în procedura penală s-au dovedit a fi printre avocați – 76%. Dintre judecătorii investigați, 61,5% de asemenea au notat oportunitatea introducerii în legislație a unei astfel de norme, iar dintre procurori sunt de aceeași părere 39%.

După opinia juriștilor chestionați, introducerea unei norme în procedura penală prin care apărării i s-ar acorda dreptul de a contesta în instanță respingerea demersului privind administrarea probelor suplimentare va avea consecințe benefice pentru desfășurarea procesului penal și ridicarea rolului apărării în acest proces. Conform considerațiilor persoanelor chestionate, aceste consecințe pot fi: asigurarea stabilirii adevărului (dintre respondenții care susțin ideea adoptării unei astfel de norme, 51,9% au notat această consecință), asigurarea „egalității armelor” în proces (43,2%), scăderea numărului de sentințe de achitare (4,9%) (fig.35).

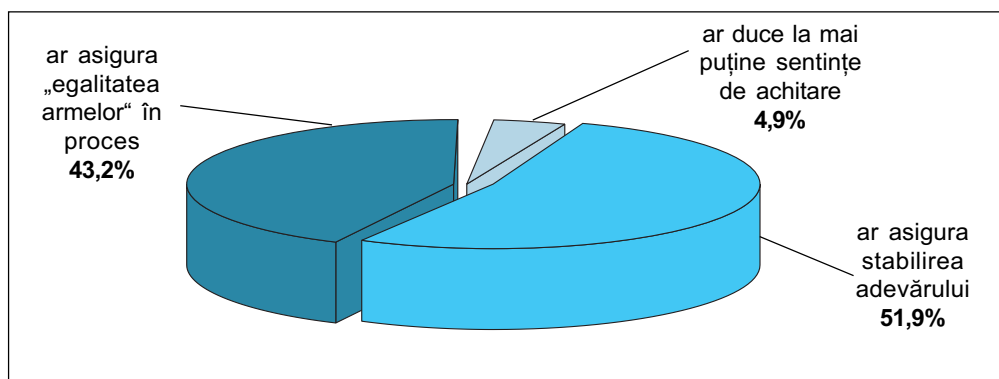

Fig.35. *Dacă „da”, din ce considerente?*

Totodată, colaboratorii sistemului penal au indicat consecințe în defavoarea oportunității introducerii în procedura penală a unei norme prin care apărării i s-ar acorda dreptul de a contesta în instanță respingerea demersului privind administrarea probelor. Respondenții au afirmat că în cazul adoptării unei astfel de norme apărarea ar abuza de un asemenea drept (60,8%), în majoritatea cazurilor organele de urmărire colectează toate probele posibile (23,5%), aceasta ar duce la tergiversarea examinării cauzei (15,7%) (fig.36).

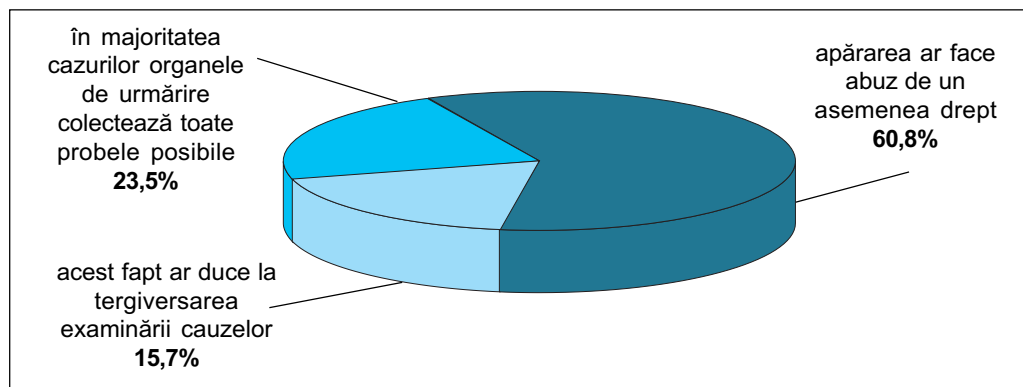

Fig.36. Dacă „nu”, indicați cauzele.

În cazul adoptării unei norme de administrare a probelor 41% din procurori au indicat că apărarea poate face abuz de un așa drept. 8,2% consideră că această normă ar duce la tergiversarea examinării cauzei, iar 6,6% au susținut că organele de urmărire colectează destulă informație despre faptele aflate în cercetare. Judecătorii au răspuns, respectiv, 7,7%, 3,8%, 11,5%, iar avocații – 8%, 4% și 8%.

Acțiunile procesuale sunt efectuate de către organele de urmărire și procuror (mai rar de instanță). Figura 37 reprezintă situația de participare a apărătorului la aceste acțiuni.

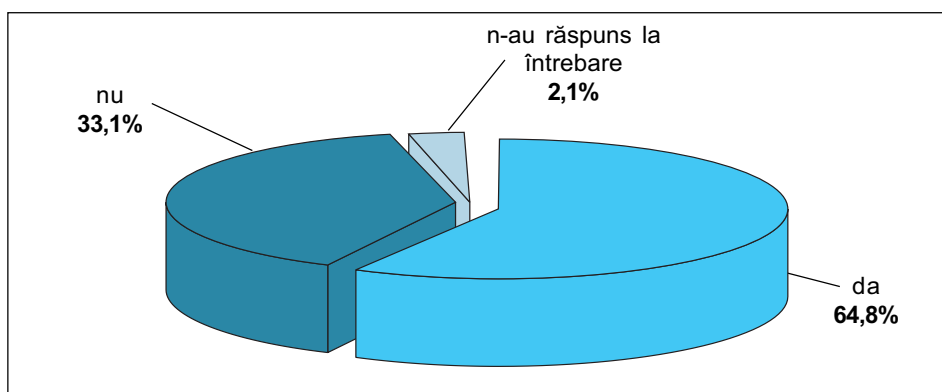

Fig.37. Cunoașteți cazuri în care au fost efectuate acțiuni procesuale cu participarea învinuitului, însă fără prezența apărătorului?

Două din trei persoane au menționat că astfel de acțiuni se efectuează.

Cazuri de efectuare a acțiunilor procesuale fără participarea apărătorului se întâlnesc. Din numărul respondenților care au răspuns la întrebarea dată, 57,7% au indicat că ei au întâlnit astfel de situații rar și foarte rar (43,3% și, respectiv, 14,4%), 24,7% din persoanele investigate au notat că au întâlnit cazuri destul de des, 15,5% – des și 2,1% – foarte des (fig. 38). Cu astfel de cazuri se confruntă mai des judecătorii – 44,2%, avocații – 44%, mai rar procurorii – 9,9%.

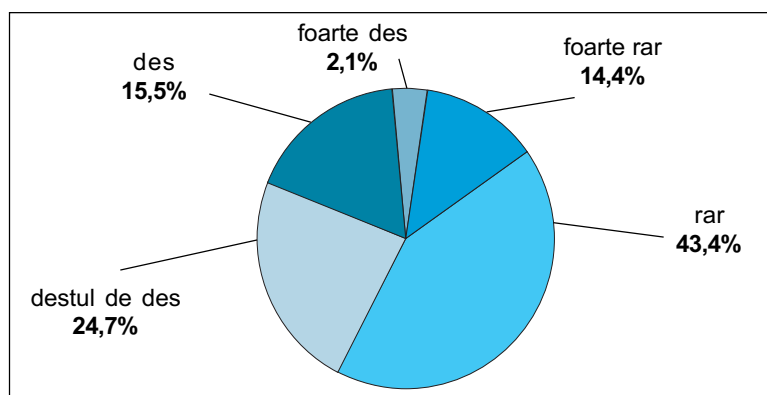

Fig.38. Cât de des ați întâlnit cazuri de desfășurare a acțiunilor procesuale în lipsa apărătorului?

Desfășurarea acțiunilor procesuale în lipsa apărătorului în practica judiciară poate avea anumite consecințe. Respondenții au notat că aceasta poate duce la complicarea judecării cauzei (48,8%) sau poate complica urmărirea și judecarea cauzei (37,2%). Au fost expuse și alte opinii – violarea drepturilor persoanei (10,5%), achitarea persoanei vinovate (2,3%) și doar 1,2% consideră că astfel s-ar simplifica urmărirea penală (fig. 39). După cum vedem, majoritatea respondenților consideră că acest fapt poate avea urmări negative și nu poate fi recomandat pentru legalizare.

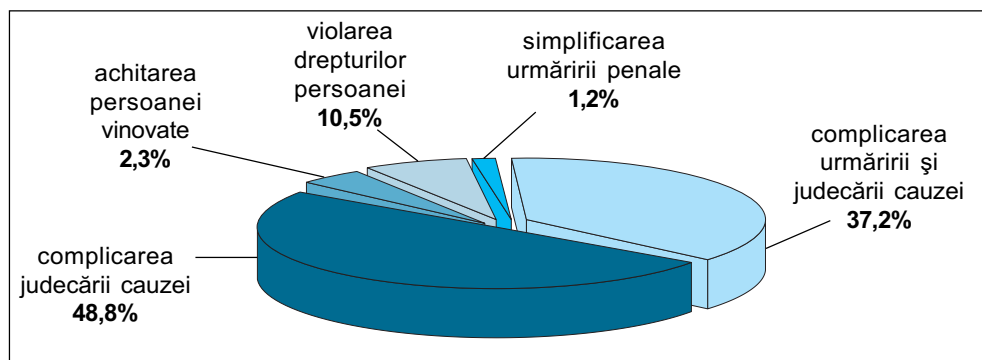

Fig.39. Care pot fi, după părerea dvs., consecințele legalizării efectuării acțiunilor procesuale fără apărător?

Martorul este persoana care are cunoștință de o faptă sau o împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal și care poate fi ascultat, în acest scop, de către organele de urmărire penală sau instanța de judecată. Conform noului Cod de procedură penală al Republicii Moldova, martorul are dreptul la asistență juridică din partea avocatului. Mai mult de jumătate din specialiștii investigați (51%) consideră că acesta este un drept reușit, nu poate împiedica desfășurarea procesului penal și judecarea cauzei (fig.40). Cei mai mulți respondenți care nu împărtășesc includerea acestui drept în Codul de procedură penală al Republicii Moldova sunt judecători (42,3%), procurori (36,1%) și mult mai puțini avocați (12%).

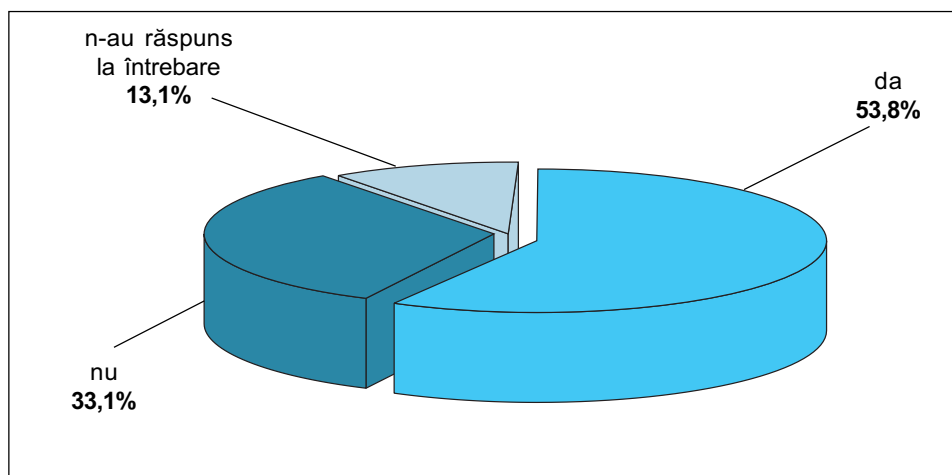

Fig.40. Cum credeți, se cuvine ca martorul să dispună de dreptul la asistență juridică din partea avocatului?

CAPITOLUL VI

Măsurile preventive și de protecție

Măsurile preventive sunt acțiuni cu caracter de constrângere a bănuitului/invinuitului/inculpatului pentru a-l împiedica să întreprindă anumite acțiuni negative asupra desfășurării procesului penal sau asupra asigurării executării sentinței. Acestea sunt orientate spre a asigura buna desfășurare a procesului penal. Modul în care se aplică măsurile preventive și de protecție în procesul penal este prezentat în tabelul 1.

Tabelul 1. Aplicarea măsurilor preventive în urmărirea penală (%)

Măsurile preventive	Frecvența aplicării					Nu se aplică defel
	Foarte des	Des	Medie	Rar	Foarte rar	
Arestul	3,4	13,8	29,7	22,1	16,6	14,5
Declarația în scris de nepărsire a localității	2,8	6,2	9,7	26,2	33,1	22,0
Garanția personală	36,6	4,8	2,1	—	—	56,6
Garanția organizației obștești	32,4	0,7	1,4	1,4	—	69,1
Supravegherea militarului de către comandamentul unității militare	22,1	4,8	2,1	0,7	—	70,3
Supravegherea minorului de către părinți, tutori, curatori	27,6	6,2	2,1	1,4	—	62,7
Supravegherea minorului de către administrația instituției de tip închis	30,3	1,4	0,7	0,7	0,7	66,2
Alte măsuri	17,4	1,4	1,4	—	—	79,8

Rezultatele cercetării arată că pe parcursul urmăririi penale și judecării cauzei se aplică toate măsurile preventive principale, mai des însă este practicat arestul. 85,6% din persoanele chestionate au notat că în cauzele la care ei participă această măsură este pe larg utilizată.

Numai 22% din respondenți au declarat că în procesele la care ei participă se folosește declarația în scris de nepărsire a localității. Celelalte măsuri indicate sunt utilizate în cercetările penale mai rar sau deloc, de la 56,6% până la 70,2% de cazuri. Însă o mare parte din respondenți (de la 31,7% până la 41,4%) au notat că această măsură se aplică des și foarte des, în afară de militari care sunt puțini la număr.

S-a constatat că 69% dintre subiecții investigați sunt de părere că arestul preventiv în Republica Moldova se aplică în mod întemeiat de către instanțe. Această opinie este împărtășită de 78,8% din judecători, 78,7% din procurori și 56% din avocați. Totodată, 18,6% sau aproape fiecare a cincea persoană investigată consideră că această măsură preventivă se aplică de către instanțele respective nelegitim (astfel s-au pronunțat 9,6% din judecători, 11,5% din procurori și 36% din avocați), iar 9% din respondenți nu au fost în stare să-și determine punctul de vedere față de aplicarea măsurii respective (fig.41).

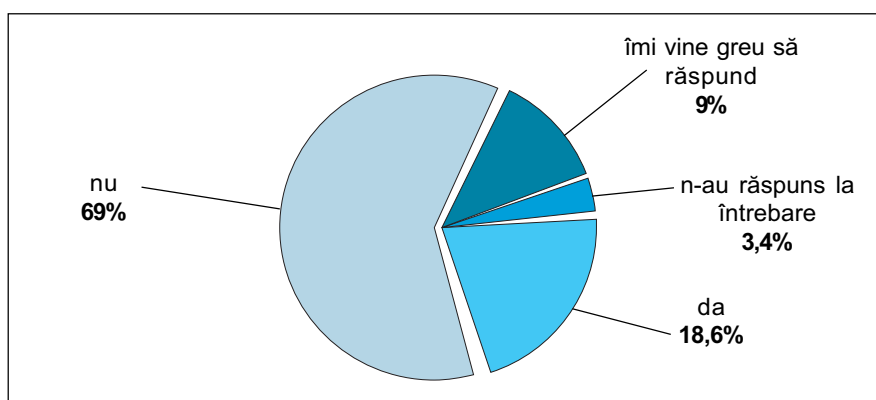

Fig.41. *Considerați că arestul preventiv se aplică neîntemeiat de către instanțele judecătorești?*

Cercetarea a stabilit că o parte din persoanele supuse arestului preventiv sunt deținute neîntemeiat. Participanții la sondaj au fost rugați să determine cota cazurilor de aplicare neîntemeiată a arestării preventive de către instanțele de urmărire penală. S-a dovedit că mai mult de jumătate dintre persoanele investigate (51%) au notat că rata erorilor comise de organele judecătorești în cazurile aplicării arestului preventiv este neînsemnată (1 - 5%). 18,6% din respondenți consideră că această pondere alcătuiește 6 - 15%, iar după părerea a 8,3% cota cazurilor de aplicare neîntemeiată a arestării preventive constituie mai mult de 15% (fig. 42). Menționăm că 22,1% dintre cei chestionați nu au răspuns la întrebare din cauza lipsei de informație.

Judecătorii și procurorii sunt de părere că instanțele judecătorești comit puține erori la aplicarea arestării preventive, însă aproape jumătate de avocați (48%) consideră că instanțele comit erori în mai mult de 10% din cazuri.

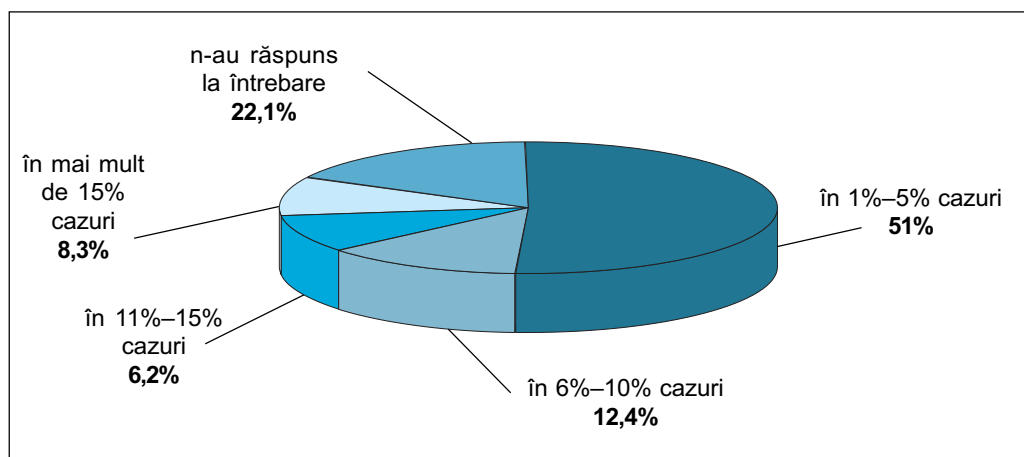

Fig.42. Care, după părerea dvs., este cota cazurilor de aplicare neîntemeiată a arestării preventive de către instanțele judecătorești?

Liberarea provizorie pe cauciune este măsura procesuală potrivit căreia persoana aflată în arest preventiv poate fi pusă în libertate pe baza depunerii unei cauciuni materiale care să garanteze fie prezentarea la citarea organelor judiciare, fie executarea hotărârii judecătorești atât sub aspectul rezolvării laturii penale, cât și sub cel al plății despăgubirilor civile și a cheltuielilor judiciare. Liberarea provizorie pe cauciune este o măsură preventivă relativ nouă în legislația penală a Republicii Moldova. Aceasta este insuficient aplicată în practică. Din acest motiv, 69,7% dintre persoanele chestionate au mărturisit că ele nu au aplicat în nici o situație această măsură. Numai 17,2% au declarat că au aplicat foarte rar măsura respectivă, iar 1,4% – rar (fig.43).

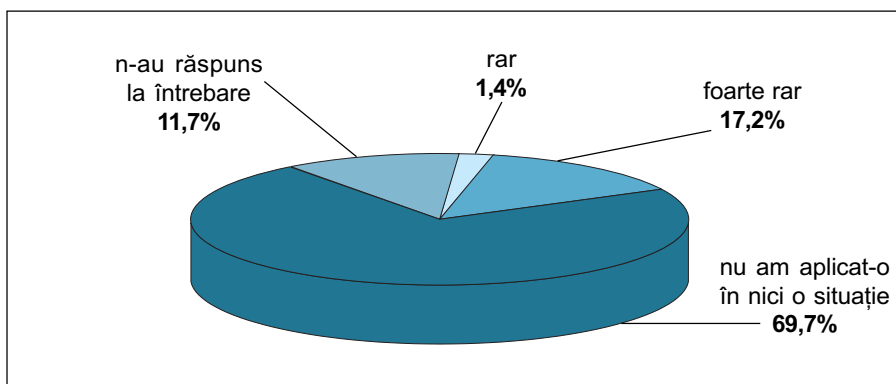

Fig.43. Cât de des ați aplicat în activitatea dvs. liberarea provizorie pe cauciune?

Liberarea provizorie pe cauțiune a fost utilizată de 28,8% din judecători, 20% din avocați și 8,2% din procurori. În activitatea lor nu au utilizat această măsură 88,5% din procurori, 61,5% din judecători și 52% din avocați.

Liberarea provizorie sub control judiciar a persoanei arestate preventiv, reținute sau în privința căreia s-a înaintat demersul de arestare se aplică numai în cazul infracțiunilor din imprudență, precum și al infracțiunilor cu intenție pentru care legea prevede o pedeapsă ce nu depășește 10 ani de închisoare. Cel liberat provizoriu este obligat să se prezinte la citația organului judiciar, de a-și alege un domiciliu în raza organului respectiv, de a nu merge într-un anumit loc sau localitate și de a nu se îndepărta de domiciliul ales fără permisiunea organului care a dispus liberarea. Majoritatea persoanelor anchetate (71%) nu au reușit să se familiarizeze cu avantajele acestei măsuri și s-o aplice în practică. 9% dintre cei chestionați au declarat că această măsură a fost utilizată foarte rar, 4,8% – rar și numai 2,1% – des (fig.44).

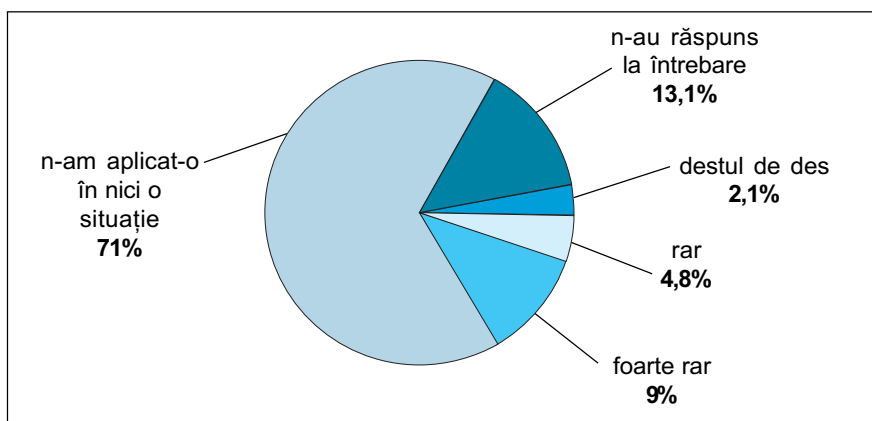

Fig.44. Cât de des ați aplicat în activitatea dvs. liberarea provizorie sub control judiciar?

Dacă există temeiuri suficiente pentru a considera că partea vătămată, martorii sau alte persoane participante la proces, precum și membrii familiilor acestora sau rudele apropiate pot fi sau sunt amenințate cu moartea, cu aplicarea violenței, cu deteriorarea sau distrugerea bunurilor, sau cu alte acte ilegale, organul de urmărire penală și instanța de judecată sunt obligate să ia măsurile prevăzute de legislație pentru apărarea vieții, sănătății, onoarei, demnității persoanelor și bunurilor acestora. Persoanele ce activează în sfera urmăririi penale sunt insuficient informate și în ceea ce privește metodele de protecție a părții vătămate sau a martorului care acordă ajutor în procesul penal. Nu au aplicat nicicând și nu au cunoștință de această metodă mai mult de 4/5 sau 79,3% din persoanele din organele de urmărire sau din instanță (fig. 45). Sunt dispuși să implementeze această metodă numai 7,6% din respondenți. Mai preocupați de aplicarea metodei

descrise sunt avocații – 16% din ei „au cerut aplicarea metodelor“, urmează procurorii – 6,6% și judecătorii – 3,8%.

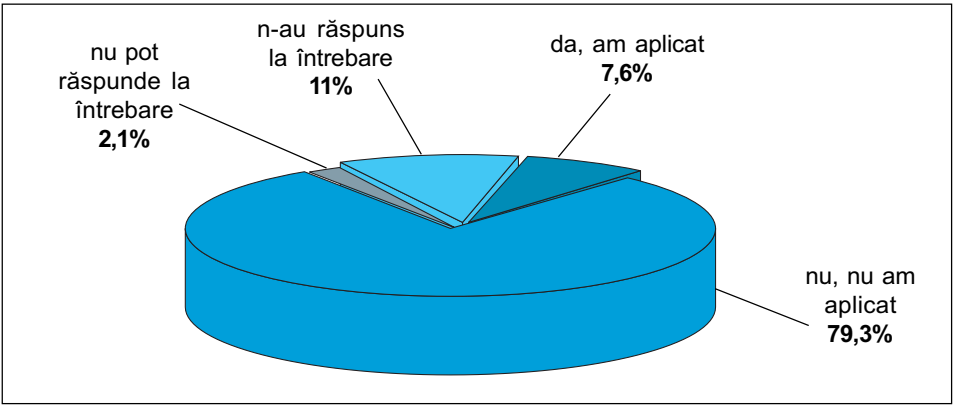

Fig.45. Ați aplicat metode de protecție a părții vătămate sau a martorului care acordă ajutor în procesul penal?

Organele de urmărire penală și cele judecătorești, în caz de necesitate, sunt obligate să ia măsuri pentru asigurarea securității părții vătămate sau a martorilor. În tabelul ce urmează sunt redată metodele de protecție, indicate de o parte din respondenți.

Tabelul 2. Utilizarea metodelor de protecție a părții vătămate sau a martorului (%)

Metodele de protecție	Frecvența aplicării				Nu se aplică defel
	Foarte des	Des	Medie	Rar și foarte rar	
Paza personală, paza locuinței și averii	4,1	0,7	1,4	1,4	92,4
Eliberarea mijloacelor speciale de apărare individuală, de legătură și de informare privind pericolul	2,1	0,7	0,6	–	96,6
Plasarea temporară în locuri lipsite de pericol	1,4	0,7	–	–	97,9

Tăinuirea datelor despre persoana protejată	2,1	0,7	0,6	—	96,6
Schimbarea locului de muncă sau de studii	1,4	0,7	—	—	97,9
Schimbarea locului de trai, cu atribuire obligatorie a locuinței (casă, apartament)	1,4	0,7	—	—	97,9
Schimbarea actelor de identitate prin schimbarea numelui, prenumelui și numelui patronimic; schimbarea exteriorului	1,4	0,7	—	—	97,9
Examinarea cauzei în ședința judiciară închisă	3,4	0,7	0,7	2,1	93,1
Schimbarea măsurii preventive a persoanei protejate, aflată în stare de arest sau în locuri de detenție	1,4	0,7	0,7	—	97,2
Altele	1,4	—	—	—	98,6

Deoarece numărul persoanelor care au fost protejate este mic, cota respondenților care au răspuns la întrebare este redusă. Mai frecvent organele de urmărire și de judecată aplică așa metode ca paza personală, paza locuinței și a averii (7,6%), examinarea cauzei în ședința judiciară închisă (6,9%). S-a constatat că celelalte metode de protecție a părților vătămate și martorilor se aplică de 2 - 3% din participanții la cercetare.

Partea vătămată este considerată persoana fizică căreia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate conform legii, cu acordul victimei. Ea are drepturi și obligații și se bucură de protecția de stat. Prin protecția de stat a părții vătămate se subînțelege ansamblul de măsuri întreprinse de organele de

urmărire și cele judecătorești, care au drept scop ocrotirea vieții și securității părții vătămate în timpul procesului penal și după încheierea lui.

Deși legislația în vigoare obligă organele penale și instanțele judecătorești să acorde părții vătămate protecția cuvenită, în realitate măsurile de protejare nu sunt practicate. Majoritatea persoanelor investigate mărturisesc că măsurile de protecție nu se aplică sau se aplică insuficient (76,6% din respondenți au indicat că practic nu e utilizată, iar 11% – e aplicată foarte rar). Numai 2,8% dintre cei chestionați (2 judecători, 2 procurori și 4 avocați) au declarat că protecția de stat a părții vătămate se aplică pe deplin, iar 9,6% nu au știut ce să răspundă la întrebare (fig.46).

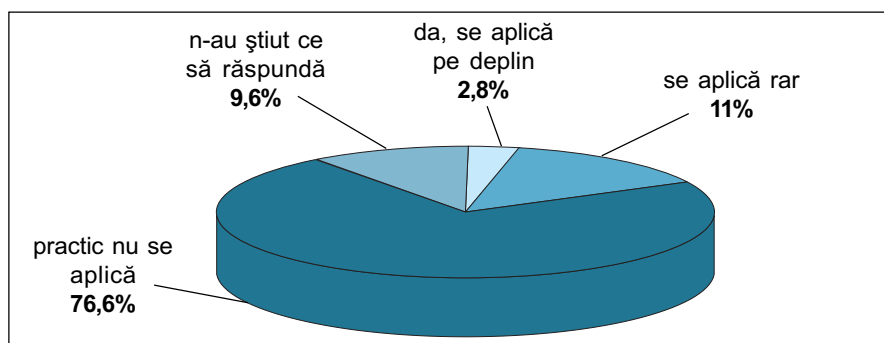

Fig.46. Cum considerați, în Republica Moldova se aplică pe deplin protecția de stat a părții vătămate?

Cadrul normativ actual cuprinde un șir de legi care într-o măsură oarecare reflectă drepturile părții vătămate. Esențial însă este nu numai numărul legilor, dar și conținutul acestora, cât de complex prevăd ele drepturile părții vătămate, cât de satisfăcuți sunt de acestea oamenii și societatea. În acest scop respondenții au fost întrebați: „Cum considerați, legislația în vigoare prevede drepturile părții vătămate în mod deplin?”. Participanții la cercetare au dat răspunsurile prezentate în figura 47.

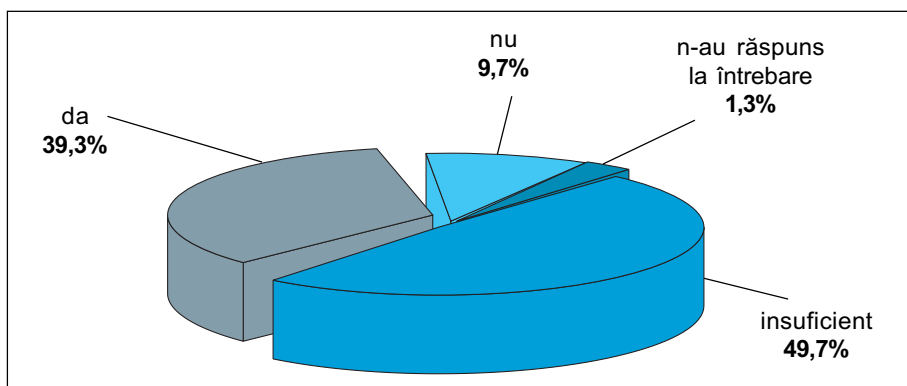

Fig.47. Cum considerați, legislația în vigoare prevede drepturile părții vătămate în mod deplin?

Datele cercetării arată că 39,3% dintre persoanele investigate consideră că actuala legislație a Republicii Moldova reglementează în mod deplin drepturile părții vătămate. Jumătate din respondenți susțin că în cadrul normativ se conțin aceste drepturi, dar nu pe deplin. Fiecare a zecea persoană investigată (9,7%) a declarat că drepturile părții vătămate nu sunt oglindite în legislație.

Rezultatele analizei răspunsurilor la întrebarea precedentă arată că legislația în vigoare nu reflectă pe deplin drepturile părții vătămate, de aceea se cere a fi revizuită. În scopul îmbunătățirii cadrului normativ privind drepturile părții vătămate, participanților la sondaj li s-a propus să răspundă la întrebarea: „Dacă considerați drept incomplet cadrul normativ al reglementării drepturilor părții vătămate, cum credeți, ce modificări pot fi făcute în scopul îmbunătățirii acestuia?”. Opiniile respondenților sunt prezentate în fig. 48.

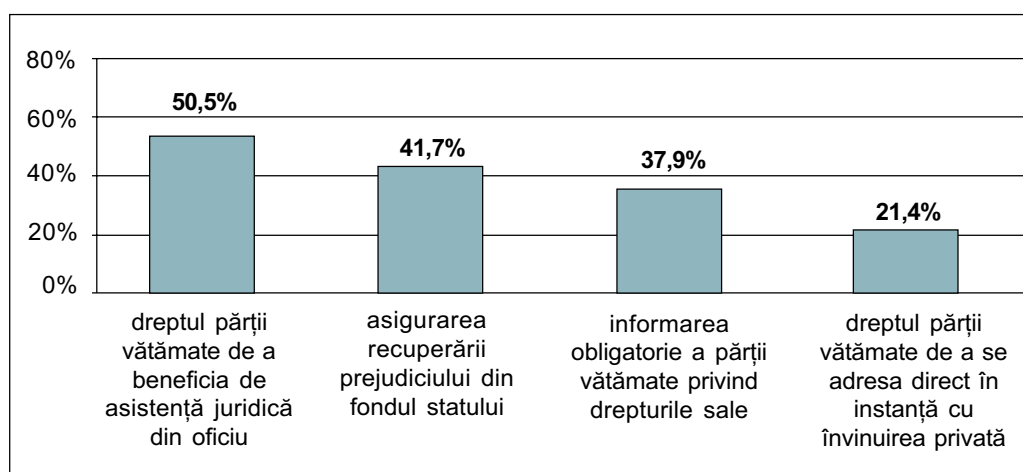

Fig. 48. Cum credeți, ce modificări pot fi făcute în scopul îmbunătățirii cadrului normativ al reglementării drepturilor părții vătămate?

Participanții la sondaj consideră că legislația actuală privind protecția părții vătămate trebuie să prevadă, în primul rând, dreptul părții vătămate de a beneficia de asistență juridică gratuită din oficiu din partea statului (50,5%), în al doilea rând, asigurarea recuperării prejudiciului din fondul statului (41,7%), în al treilea rând, informarea obligatorie a părții vătămate privind drepturile sale (37,9%), precum și garanția părții vătămate de a se adresa direct în instanță cu învinuirea privată (21,4%).

CAPITOLUL VII

Măsurile și pedepsele alternative detenției

Creșterea numărului de deținuți nu constituie o soluție de luptă cu criminalitatea. În cazul în care statul nu este în stare să asigure condițiile de detenție, sunt necesare metode noi de tratare a făptuitorilor. Cele mai eficiente sunt alternativele la detenție. Această idee este susținută de majoritatea judecătorilor, procurorilor și avocaților care au participat la prezentul sondaj.

Figura 49 prezintă opiniile respondenților privind includerea în politica penală a măsurilor alternative detenției în vederea soluționării problemei suprapopulării penitenciarelor.

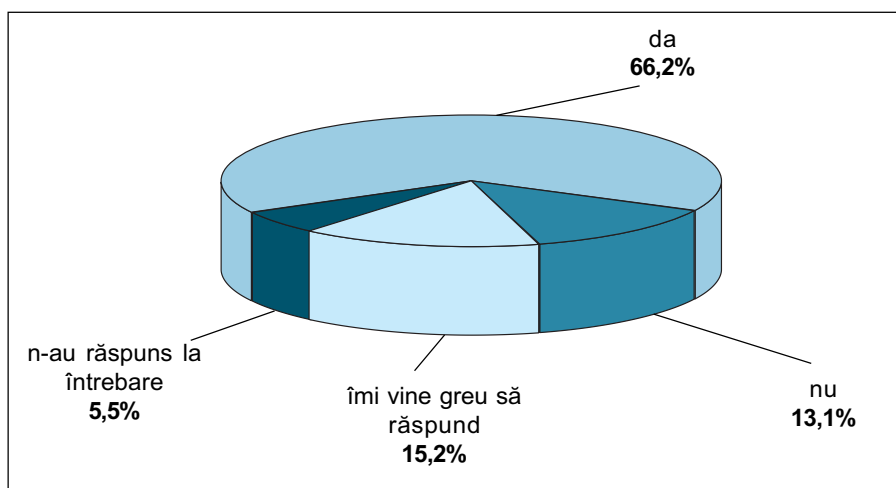

Fig.49. Cum credeți, includerea în politica penală a măsurilor alternative detenției ar putea soluționa problema suprapopulării penitenciarelor?

Cea mai mare parte a persoanelor investigate împărtășesc ideea că, în scopul soluționării problemei suprapopulării penitenciarelor, se cere aplicarea unor măsuri alternative detenției, 13,1% din acestea nu susțin această idee, iar 15,2% au notat că, din lipsă de informație, nu cunosc situația și nu pot răspunde la întrebare. Cei mai mulți susținători ai aplicării acestor măsuri s-au dovedit a fi printre judecători – 80,8%, avocați – 68 %, iar dintre procurori au răspuns afirmativ 52,2%. Totodată, 20% din avocați, 16,4% din procurori și 7,4% din judecători au indicat că nu susțin reformele în cauză. Deci, majoritatea specialiștilor chestionați sunt pentru aplicarea alternativelor detenției.

În noul Cod de Procedură Penală există proceduri simplificate de desfășurare a procesului penal. În unele cazuri, persoana acuzată își recunoaște vinovăția, simplificând astfel procesul penal prin încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. În baza

negocierilor voluntare persoanei în cauză poate să i se acorde anumite concesi. La întrebarea „Credeți că negocierile voluntare și acordarea concesiilor acuzatului ar fi o metodă mai eficientă de stabilire a vinovăției și pedepsirii decât procesul judiciar?” s-au dat răspunsurile prezentate în figura 50.

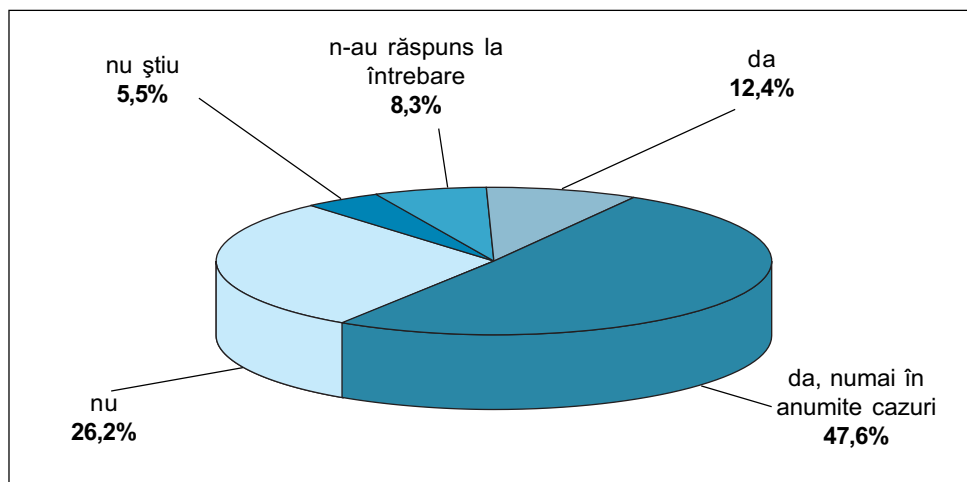

Fig.50. *Credeți că negocierile voluntare și acordarea concesiilor acuzatului ar fi o metodă mai eficientă de stabilire a vinovăției și pedepsei decât în procesul judiciar?*

Numărul respondenților care aprobă utilizarea negocierilor voluntare la stabilirea vinovăției și pedepsirii acuzaților (12,4%) e de două ori mai mic decât numărul celor care resping această metodă (26,2%). Aproape jumătate din persoanele chestionate (47,6%) consideră că metoda respectivă este atractivă, însă se cere să fie aplicată în anumite situații.

Mai mulți adversari ai ei s-au dovedit a fi printre judecători (36,5%), pe când fiecare al cincilea procuror și avocat s-au pronunțat contra implementării acestei metode.

Se pare că o parte din juriști nu sunt informați despre avantajele și dezavantajele negocierilor voluntare. Deci, se impune o informare amplă a acestei metode pentru a o implementa.

În anumite etape ale procesului penal poate să intervină înțelegerea între persoana vătămată și infractor de a pune capăt conflictului și de a renunța la punerea pe rol a acțiunii penale sau la continuarea procesului penal. Împăcarea părților este o condiție care înlătură răspunderea penală în cazul anumitor infracțiuni și stinge totodată și acțiunea civilă. În ceea ce privește etapa în care ar putea să se împăce părțile există opinii diferite. 40% din respondenți consideră că până la intrarea completului de judecată în camera de deliberare concilierea părților poate avea loc; 30,3% dintre aceștia au rezervat

împăcării o cale mai lungă decât cea menționată mai sus. Ei au indicat că părțile pot să se împace pe parcursul urmăririi penale și a judecării cauzei, până la intrarea în vigoare a hotărârii judecătorești. Fiecare al patrulea respondent (25,5%) susține că înțelegerea părților poate să se producă în cazurile prevăzute de lege și până la intentarea dosarului penal (fig.51).

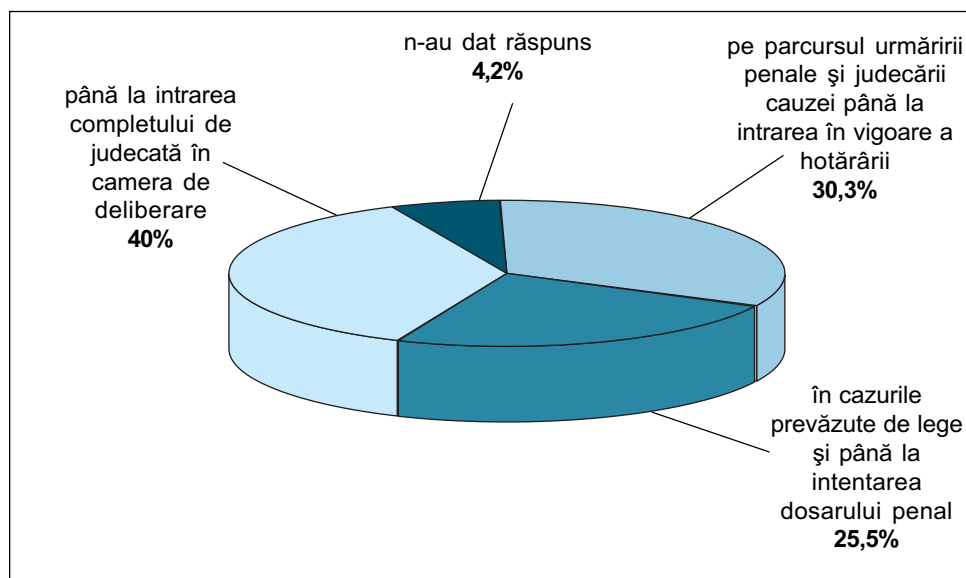

Fig.51. *În ce etapă a procesului penal, după părerea dvs., ar putea să se împace părțile?*

Suprapopularea închisorilor condiționează direct mediul de detenție, servește drept motiv de inițiere și promovare a reformei penitenciare și aplicării sancțiunilor penale alternative. Există opinia că acest factor poate fi luat în considerare și la stabilirea pedepsei penale. Majoritatea specialiștilor chestionați din organele de urmărire și cele judecătorești (63,5%) împărtășesc acest punct de vedere. Ei însă nu sunt de acord cu faptul că stabilirea pedepsei penale trebuie să fie corelată cu numărul locurilor libere din închisori.

Pe marginea acestei chestiuni, ceilalți respondenți au propus un șir de sugestii. O parte din ei (29,2%) consideră că propunerea de a lua în considerație insuficiența spațiului din penitenciare la stabilirea pedepsei penale merită atenție, atât doar că în acest caz se cere a recomanda sancționarea cu privațiune de libertate numai în cazuri mai rare, pentru cei care au comis infracțiuni grave și foarte grave. Fiecare al șaselea respondent (16,8%) este de părere că s-ar cere practicarea suspendării pedepsei în cazurile în care de obicei aceasta nu se practica anterior, însoțită de elaborarea unui program de resocializare a infractorului. Un număr mic din persoanele investigate (2,2%) au menționat

că este necesar de a corela numărul de sancțiuni privative de libertate cu numărul locurilor libere în penitenciare (fig. 52).

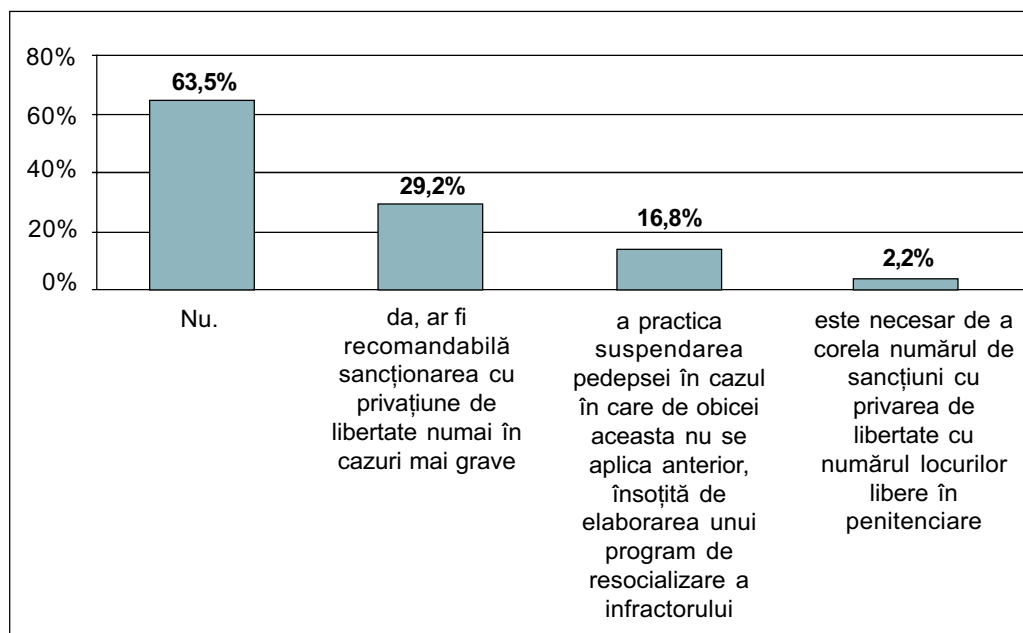

Fig.52. *Credeți că insuficiența spațiului în închisori ar trebui să fie luată în considerație la stabilirea pedepsei penale?*

Mai mulți părtași ai corelării spațiului din închisori cu stabilirea pedepsei penale s-au dovedit a fi printre avocați – 56,5%. Dintre judecători și procurori susțin ideea respectivă câte 32% din aceștia.

În baza articolului 5/5 al vechiului Cod de procedură penală, în cazuri excepționale, în interesul combaterii criminalității organizate, procurorul era în drept să claseze dosarul penal al persoanei care a contribuit activ la descoperirea infracțiunii de către organele de anchetă și transmiterea ei în supravegherea poliției. Însă în practica penală acest drept nu a fost aplicat frecvent. Numai 2,8% dintre persoanele chestionate (6 judecători și 2 avocați) au notat că în activitatea lor s-au întâlnit cu astfel de cazuri.

S-a pus problema de a stabili în ce măsură pot fi recunoscute Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție, ca obligatorii pentru instanțele inferioare. S-a stabilit că circa 35,2% dintre cei chestionați susțin că relațiile de obligativitate între instanțele superioare și cele inferioare sunt necesare (sau 34,4% din judecători, 37,7% din procurori și 32% din avocați). O treime din persoanele investigate consideră că Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție pot fi obligatorii doar în anumite cazuri, iar 26,9% din acestea au indicat că resping ideea obligativității.

Două treimi din respondenți (69%) într-o măsură mai mare sau mai mică acceptă ideea obligativității acestor hotărâri (fig. 53).

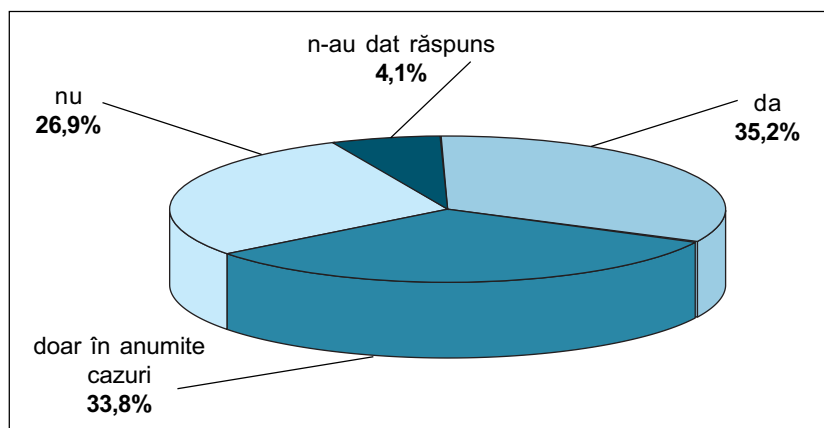

Fig.53. Cum credeți, în scopul evitării erorilor judiciare ar fi util a recunoaște Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție ca obligatorii pentru instanțele inferioare?

În Republica Moldova legea e considerată ca unicul izvor de drept, pe când într-un șir de țări occidentale și hotărârilor judecătorești le este recunoscută o asemenea calitate. Cercetarea opiniilor specialiștilor despre posibila utilizare a precedentului judiciar ca sursă a dreptului în procesul penal arată că aceasta are o oarecare perspectivă (dintre judecători s-au pronunțat contra 36,5%, dintre procurori – 43,4%, dintre avocați – 36%). 54,5% din respondenți cred că această utilizare poate avea perspectivă doar numai pentru anumite situații (judecători – 57,7%, procurori – 52,5%, avocați – 52%) și 9% susțin că precedentul judiciar poate deveni sursă a dreptului în procesul penal (fig.54).

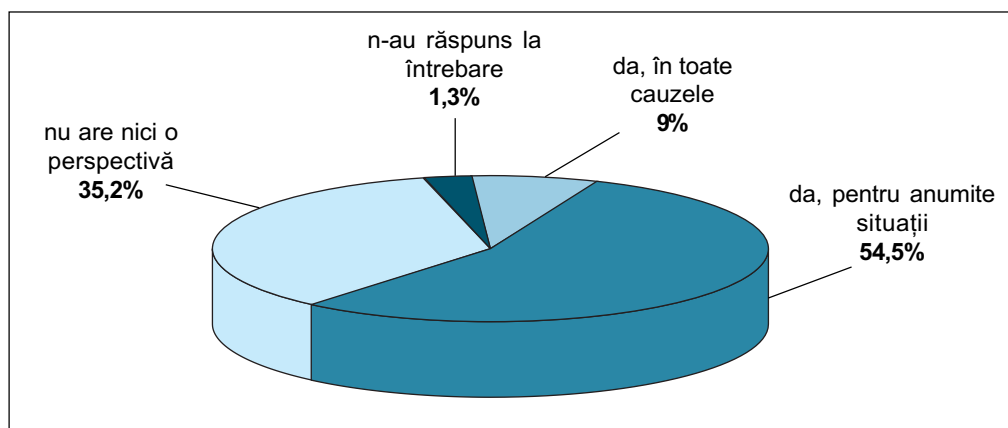

Fig.54. În opinia dvs., este posibilă utilizarea precedentului judiciar ca sursă a dreptului în procesul penal?

Respondenții care au răspuns afirmativ la întrebare au indicat că precedentul ar fi mai util în așa cazuri ca: administrarea unor categorii de probe (61,2%), aplicarea măsurilor procesuale (31,2%), respectarea termenelor (7,5%).

Codul penal al Republicii Moldova prevede ca o pedeapsă alternativă privațiunii de libertate – munca neremunerată în folosul comunității, care constă în antrenarea condamnatului, în afara timpului serviciului de bază sau de studii, la munca determinată de autoritățile administrației publice locale. Această pedeapsă este acceptată de 76,5% dintre persoanele chestionate. Nu și-a exprimat acordul cu legalizarea acestei pedepse fiecare al zecelea respondent (11,7%), iar 9% nu cunosc sensul utilizării acestei pedepse (fig. 55).

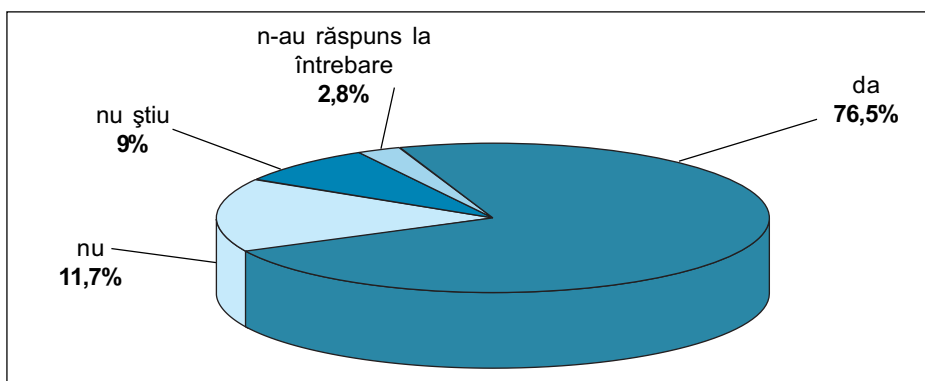

Fig.55. Cum credeți, e oportună ca noul Cod Penal să prevadă ca pedeapsă munca neremunerată în folosul comunității?

Nu și-au exprimat acordul cu prestarea muncii neremunerate în folosul comunității ca alternativă a detenției un număr mic de judecători – 5,8%, procurori – 11,5% și mai mulți avocați – 28%, considerând că această formă de pedeapsă nu va contribui la reeducarea condamnatului. Analiza materialelor prezentului sondaj arată că prestarea muncii neremunerate în folosul comunității este o măsură acceptată de majoritatea specialiștilor din organele de urmărire și cele judecătorești și de opinia publică.

Munca neremunerată în folosul comunității se aplică pentru comiterea unor infracțiuni ușoare și mai puțin grave și reprezintă o posibilitate reală de integrare socială a individului sancționat. Această pedeapsă se aplică în multe țări și s-a dovedit a fi o metodă eficientă de transformare a personalității condamnatului. Vorbind despre valoarea muncii comunitare în sistemul alternativelor la detenție, menționăm că în totalitatea investigată mai mare pondere au răspunsurile care împărtășesc ideea lărgirii cercului de infracțiuni pentru care ar putea fi aplicată această pedeapsă – 57,9%. Totuși, 25,5% din respondenți susțin că cercul infracțiunilor ar trebui să rămână același, iar 12,4% sau fiecare a opta persoană investigată nu a știut ce să răspundă din lipsă de informație despre alternativele detenției (fig.56).

Luând în considerație rezultatele sondajului și practica internațională privind aplicarea alternativelor detenției, putem concluziona că cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată munca în folosul comunității trebuie lărgit.

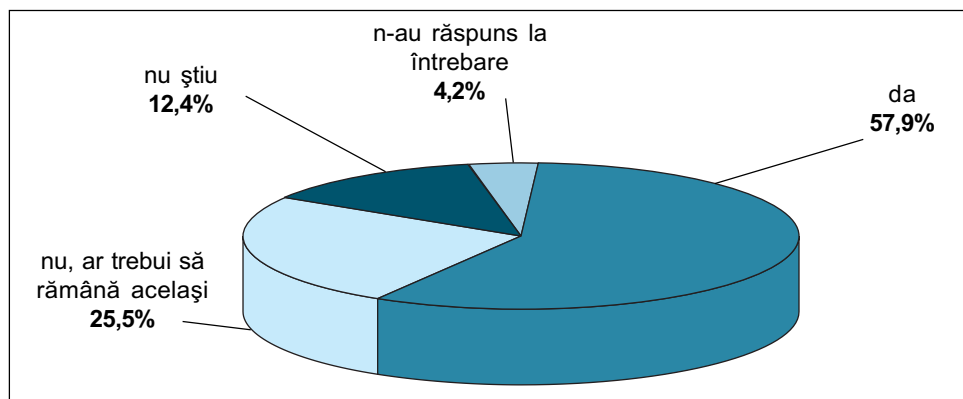

Fig.56. Ar trebui oare, după părerea dvs., lărgit cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată munca în beneficiul comunității?

Persoanele care s-au pronunțat pentru lărgirea cercului de infracțiuni pentru care se aplică munca în beneficiul comunității au indicat în calitate de astfel de infracțiuni: sustrageri (acest tip de încălcare a legii a fost indicat de 92,1%), încălcările din domeniul transportului, menționate de 46,1% dintre respondenți, și, în sfârșit, infracțiunile din domeniul vamal – 20% dintre persoanele chestionate (fig.57). Sugestiile judecătorilor, procurorilor și avocaților chestionați cer o investigație mai profundă în vederea includerii acestor infracțiuni în cercul infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicată munca în beneficiul comunității.

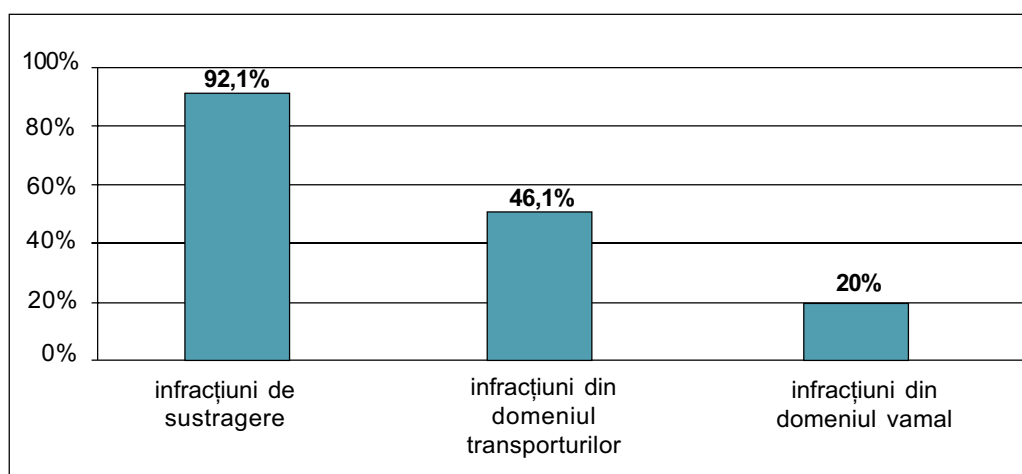

Fig.57. Pentru care infracțiuni ar mai putea fi aplicată această pedeapsă?

Se prevede ca munca neremunerată în folosul comunității să fie prestată timp de cel mult 18 luni, de la 60 la 240 ore, de la 2 la 4 ore pe zi, în afara timpului de studii sau serviciului de bază. În caz de eschivare a condamnatului de la munca în folosul comunității, aceasta va putea fi înlocuită cu arest (2 ore de muncă în folosul comunității pentru o zi de arest). La întrebarea „Considerați corectă proporția înlocuirii orelor de muncă comunitară cu arest în cazul eschivării de la executare?” judecătorii, procurorii și avocații au dat răspunsurile indicate în figura 58.

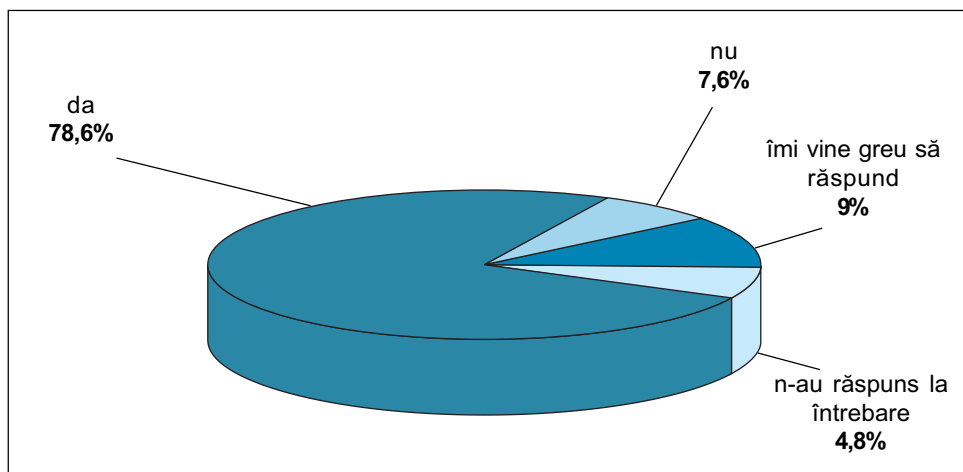

Fig.58. *Considerați corectă proporția înlocuirii orelor de muncă comunitară cu arest în cazul eschivării cu rea-voință de la executare?*

Aproximativ 4/5 din respondenți consideră ca fiind corectă proporția înlocuirii orelor de muncă comunitară cu arest în cazul eschivării de la executare. 7,6% nu împărtășesc această opinie. Din cele 7,6%, care și-au exprimat dezacordul cu înlocuirea orelor de munca cu arest, 2,7% au propus o soluție care ar mări durata arestului: o zi de arest pentru un număr mai mic de ore de muncă comunitară, iar 4,9% propun de a micșora durata arestului: o zi de arest să se echivaleze cu mai multe ore de muncă comunitară (fig.58).

Deci, putem conchide că atât reprezentanții organelor de urmărire și cele judecătorești, cât și opinia publică susțin ideea înlocuirii orelor de muncă comunitară cu arest în cazul eschivării de la executare în proporția actuală.

Răspândirea fenomenului infracțional are ca efect direct creșterea numărului persoanelor reținute, arestate și internate în penitenciare. Închisorile sunt arhipline, numărul real al deținuților întrece cu mult normele admisibile. Cheltuielile materiale de întreținere a deținuților sunt considerabile. Deținerea inculpaților în penitenciare este inefficientă. Îngrijorător este faptul că deținuții nu se reeducă și nu se corijează în închisori, deoarece acestea au devenit „universități criminale“. Aceeași situație este prezentă și în izolatoarele de arest preventiv. Aceste instituții s-au transformat în focare de boli infecțioase. Deținuții bolnavi se dețin cu cei sănătoși. În condițiile igienei precare, boli ca tuberculoza, dizenteria, hepatita se răspândesc foarte repede. Acestea și multe alte probleme impun efectuarea unor reforme în cadrul instituțiilor penitenciare, care ar contribui la îmbunătățirea condițiilor de detenție și la eficientizarea procesului de reabilitare și reintegrare a persoanelor care sunt în conflict cu legea.

Pentru elaborarea și introducerea unui sistem alternativ de pedepse penale, Institutul de Reforme Penale a lansat proiectul „Asistența Reformei Penitenciare în Republica Moldova“. În cadrul proiectului se prevede efectuarea unor sondaje pe bază de chestionar în izolatoarele de arest preventiv și studierea mecanismelor de modificare a relațiilor dintre organele de drept și persoanele aflate sub acuzație. În anul 2002 au fost efectuate două sondaje de pilotare:

- a) Penitenciarul nr. 1 din or. Bălți;
- b) Penitenciarul nr. 3 din municipiul Chișinău.

În anul 2003 s-a desfășurat sondajul propriu-zis, care a cuprins toate izolatoarele de arest preventiv din Republica Moldova.

Scopul cercetării: analiza situației în izolatoarele de arest preventiv; identificarea cazurilor în care aplicarea arestului preventiv nu este bine fundamentată, pornind de la tipul infracțiunii, personalitatea făptuitorului, cât și de la alte motive caracteristice măsurii de arest preventiv; promovarea și implementarea alternativelor arestului preventiv și pedepsei penale.

Pentru realizarea scopului au fost formulate următoarele **obiective**:

1. Studiarea profilului social-demografic al persoanelor aflate sub arest preventiv în izolatoarele de arest preventiv ale Republicii Moldova.

2. Respectarea drepturilor și obligațiilor deținuților în izolatoarele de arest preventiv ale Republicii Moldova.
3. Precizarea temeiului în baza căruia inculpații sunt supuși răspunderii penale.
4. Studierea eficienței utilizării căilor de atac de către inculpați.
5. Investigarea rolului apărătorului în procesul penal.
6. Studierea relațiilor inculpat–ofițer de urmărire penală.
7. Investigarea relațiilor deținut–deținut.

Obiectul cercetării îl constituie și situația persoanelor aflate sub arest preventiv, deținute în: Penitenciarul nr. 1 din Bălți, Penitenciarul nr. 3 din mun. Chișinău, Penitenciarul nr. 5 din or. Cahul și Penitenciarul nr. 17 din Rezina.

Pentru a putea crea o imagine reală despre atitudinea inculpaților față de condițiile de detenție și despre activitatea organelor de urmărire penală și a instanțelor judecătorești, s-a efectuat o investigație în bază de chestionar, utilizând un eșantion destul de reprezentativ pentru universul cercetării (deținuții din izolatoarele de arest preventiv ale MJRM). Au fost supuși chestionării 1000 de persoane, ceea ce constituie aproximativ 30% din numărul anual al persoanelor aflate sub arest preventiv în aceste instituții. Sondajul este un element al investigației pe care Institutul de Reforme Penale o efectuează în scopul fundamentării concepției reformei penale.

Lucrările pe teren au fost conduse de operatori instruiți din rândul funcționarilor penitenciarului, care nu aveau relații directe de serviciu cu persoanele aflate sub arest preventiv. Tuturor deținuților supuși investigației li s-au propus chestionare în limba dorită de ei, fapt ce le-a permis inculpaților să răspundă la întrebări de sine stătător și în mod liber. Eșantionul a fost stabilit astfel, încât să reflecte în mod exact profilul deținuților din izolatoarele de arest preventiv ale Republicii Moldova. Anchetele sunt completate anonim.

CAPITOLUL II

Profilul social-demografic al persoanelor aflate sub arest preventiv

În izolatoarele de arest preventiv majoritatea numerică o constituie bărbății, femeile alcătuind 8-10% din numărul anual al deținuților.

Majoritatea persoanelor investigate (54,7%) sunt tineri în vârstă de până la 29 de ani, 9,5% din ei fiind minori. Al doilea grup după mărime îl constituie inculpații cu vârsta de 30-39 de ani – 27,0%. Fiecare al șaptelea inculpat chestionat are vârsta între 40 și 49 de ani. Persoanele cu vârsta mai mare de 50 de ani constituie 4,8% (fig. 1).

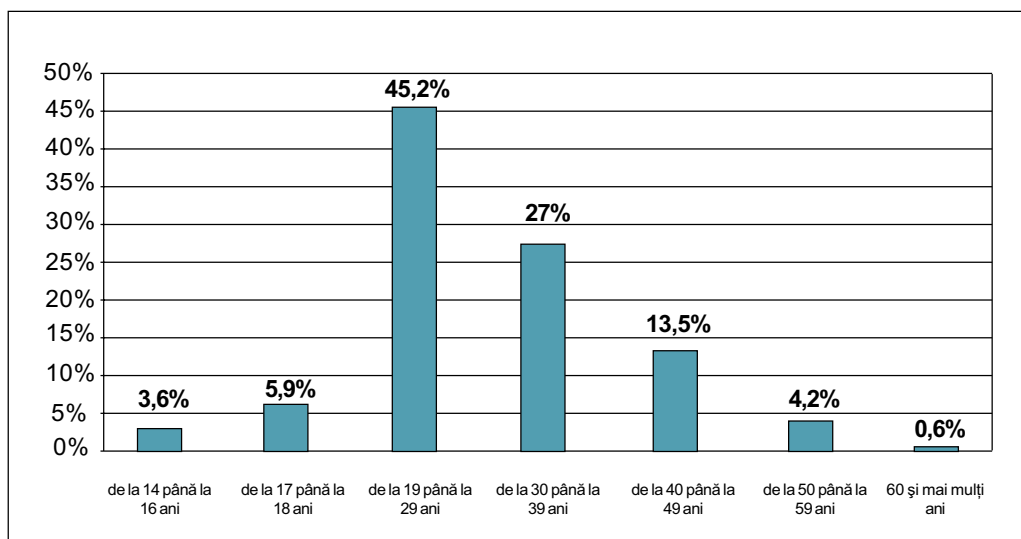

Fig. 1. *Componența, în funcție de vîrstă, a persoanelor aflate sub arest preventiv?*

Cea mai mare pondere printre persoanele aflate sub arest preventiv au inculpații cu studii medii incomplete – 38,2%; numărul persoanelor cu studii medii generale (școala medie de cultură generală, liceu) constituie 36,4%, inculpații cu studii primare – 10,9%, sau fiecare al zecelea. 8% dintre respondenți au studii superioare sau superioare incomplete, iar 6,5% – studii medii de specialitate (fig. 2).

Printre deținuți, țărani constituie 41,2%, muncitorii din industrie, construcții, transport – 16,1%, angajații în deservire – 4,4%. Un grup special de acuzați îl formează inginerii, cadrele didactice, agronomii, medicii, conducătorii de unități economice – 13,2%. Aceștia, de regulă, au studii superioare, până la reținere prestând o muncă intelectuală. E înalt și numărul oamenilor de afaceri (businessmeni) – 13,2%. Din

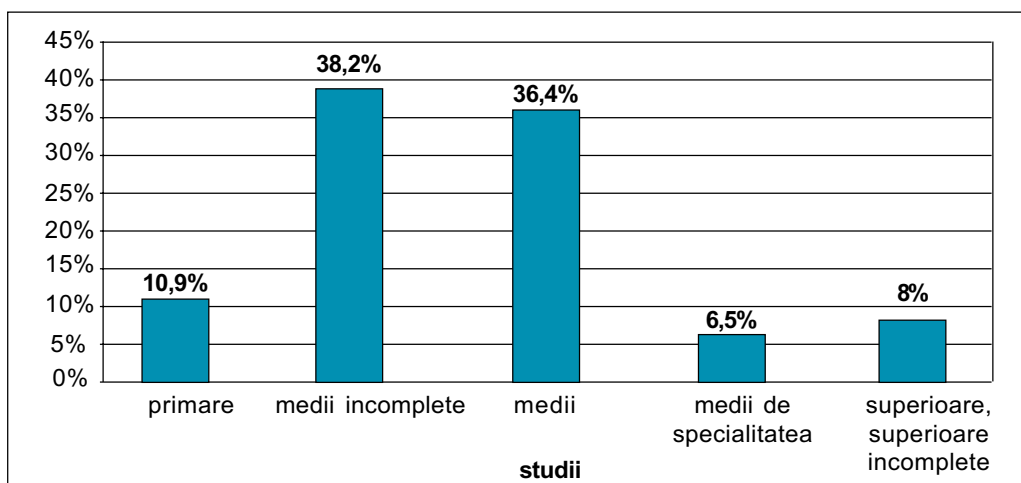

Fig.2. Nivelul de instruire a persoanelor aflate sub arest preventiv

structura profesională a persoanelor arestate mai fac parte inculpații care până la detenție au fost șomeri (4,4 %) (fig. 3).

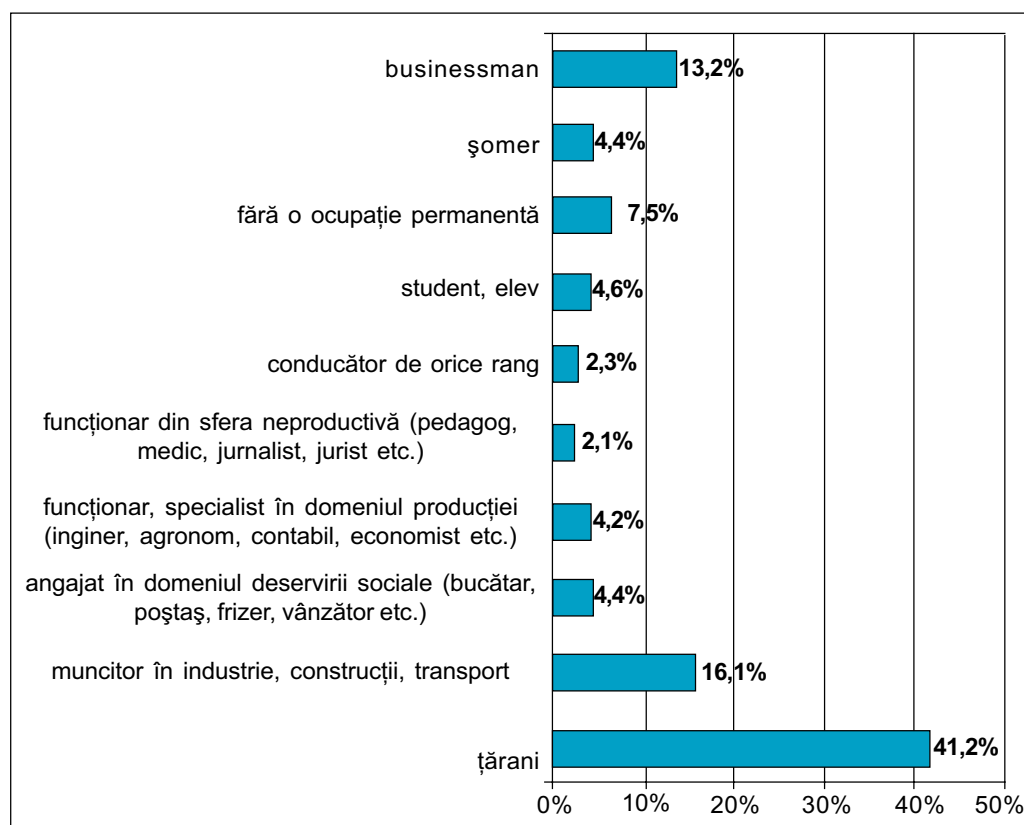

Fig.3. Activitatea profesională a deținuților până la data arestării

Venitul mediu lunar al unui membru din familiile persoanelor investigate este destul de modest. Aproximativ 32,7% din cei chestionați au un salariu ce nu depășește 100 de lei. Câștigul mediu lunar al fiecărei a patra persoană (26,3%) este de 100-200 de lei. Încă 23% din rândurile celor reținuți au declarat că fiecărei persoane din familiile lor îi revine câte 200-500 de lei pe lună. Numai 18% dintre respondenți au menționat că unei persoane din familiile lor îi revine mai mult de 500 de lei (fig. 4).

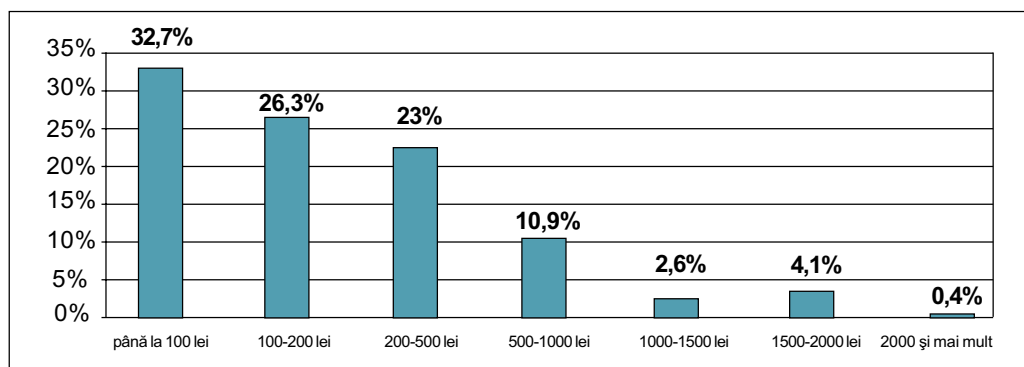

Fig.4. Venitul mediu lunar al unui membru al familiei celui aflat sub arest preventiv

În privința încadrării în câmpul muncii a membrilor familiilor celor aflați sub arest preventiv, menționăm că 68% din cazuri sunt angajate câte o persoană, iar 21,3% – câte două.

Fiecare al zecelea respondent sau 10,7% a subliniat că din familia sa muncesc trei și mai mulți membri în diferite sectoare ale economiei naționale (fig. 5).

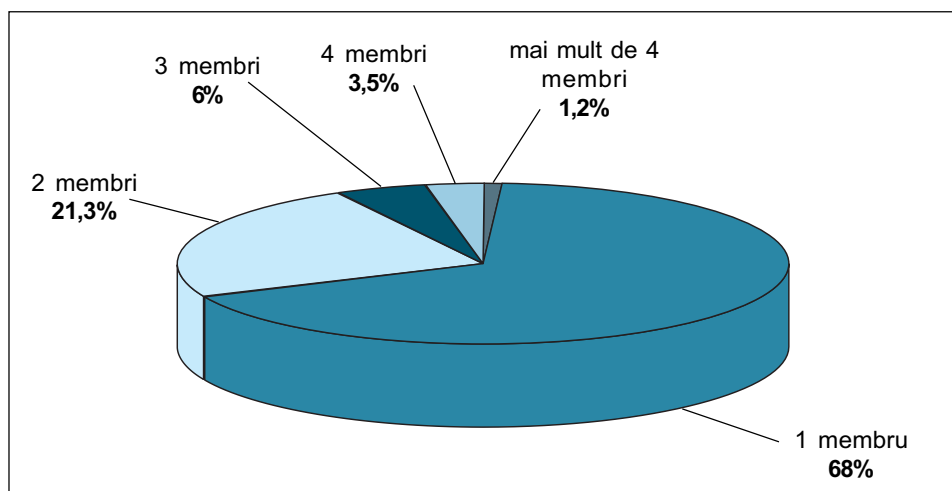

Fig.5. Angajarea în câmpul muncii a membrilor familiilor celor aflați sub arest preventiv

Analiza rezultatelor cercetării privind starea civilă a persoanelor aflate sub arest preventiv arată că 42,7% din acestea sunt căsătorite. Aproape tot atâtea, 41,2%, sunt necăsătorite, 13,2% au indicat că au divorțat, iar 2,9% sunt văduvi (fig. 6).

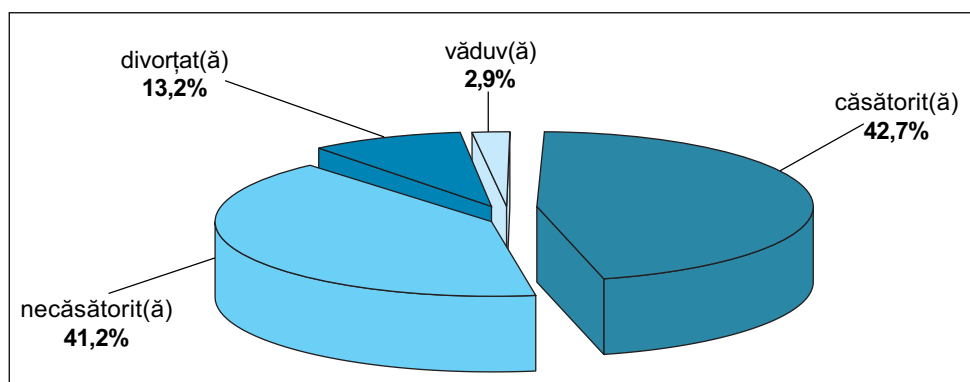

Fig.6. Starea civilă a persoanelor aflate sub arest preventiv

Din numărul total al persoanelor supuse chestionării, 40,3% au menționat că nu au copii. Fiecare a patra persoană investigată (24,9%) are câte un copil; 21,6% – doi copii, iar 13,2% – trei și mai mulți copii. Deci, aproximativ 60% din persoanele aflate sub acuzație au copii de diferite vârste (fig. 7).

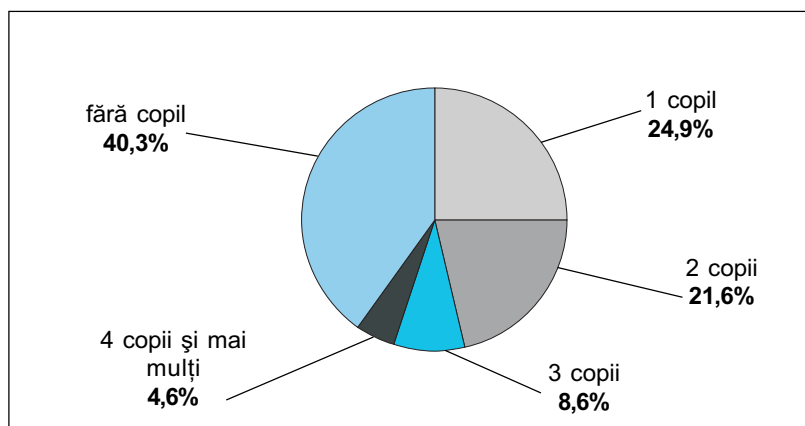

Fig.7. Numărul copiilor din familiile persoanelor aflate sub arest preventiv

Persoanele aflate în izolatoarele de arest preventiv au familii puțin numeroase. Fiecare al patrulea respondent (19%) a mărturisit că familia lui este compusă din două persoane. Aproape jumătate (49,9%) din familiile persoanelor investigate numără 3 - 4 persoane, iar 31,4% – 4 persoane și mai multe (fig. 8).

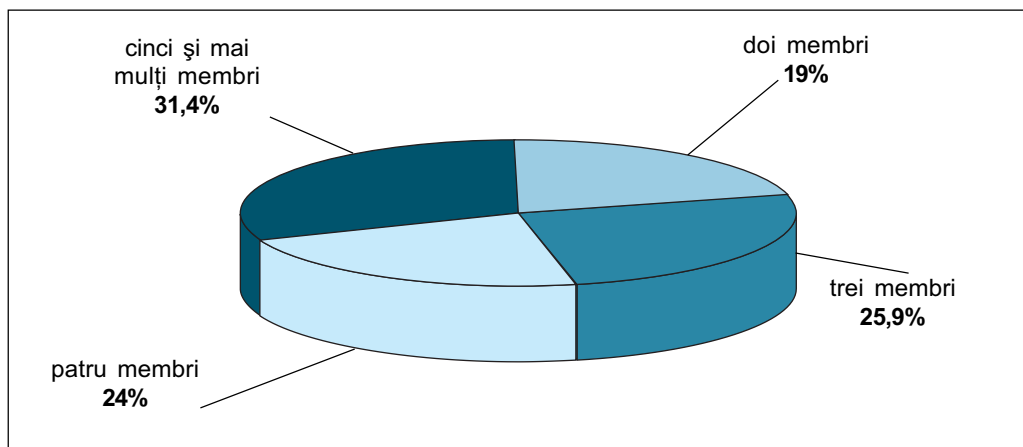

Fig.8. *Compoziția familiilor persoanelor aflate sub arest preventiv*

Fiecare al șaselea deținut investigat nu are un domiciliu stabil. Printre persoanele deținute, 45,7% sunt locuitori ai satelor, 22,3% au domiciliu în orașe mici, iar 16,2% – în orașe mari (fig. 9). Cea mai mare parte dintre persoanele fără un loc stabil de trai, 45,3%, sunt reținute pentru furt de bunuri, 13,4% – pentru tâlhărie, iar 10% – pentru omor.

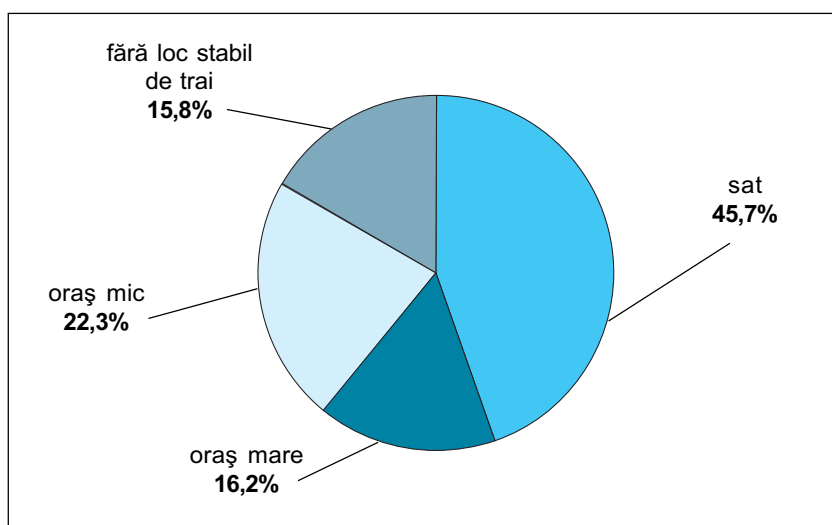

Fig.9. *Locul de trai al persoanelor aflate sub detenție*

Deși persoanele aflate în izolatoarele de arest preventiv sunt în majoritatea lor tineri, mulți dintre ei, circa 72,7%, au probleme de sănătate: 35% au notat că au avut probleme de sănătate atât până la reținere, cât și în timpul aflării în izolator, iar 37,7% s-au îmbolnăvit în penitenciar. Numai 27,3% dintre cei aflați sub arest preventiv au subliniat că nu au probleme de sănătate (fig. 10).

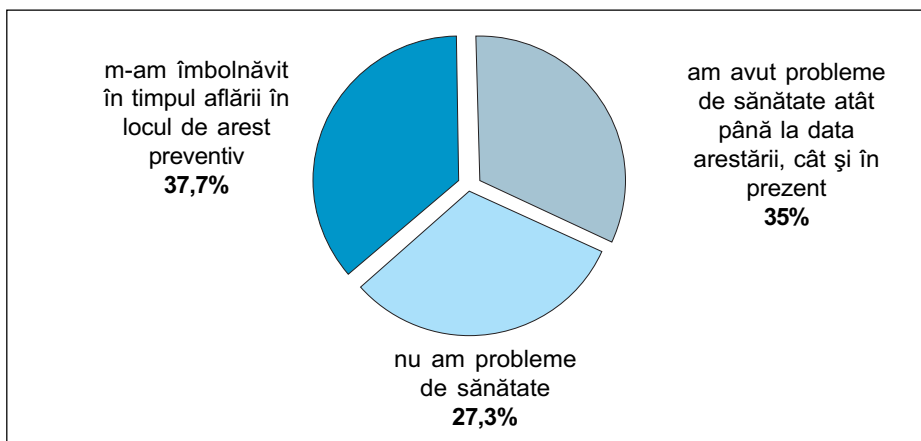

Fig.10. Starea sănătății persoanelor aflate sub arest preventiv

Mai mulți condamnați fără probleme de sănătate sunt plasați în Penitenciarul nr. 1 din Bălți – 57,9%, în Penitenciarul nr. 17 din Rezina – 19,4%, iar în Penitenciarul nr. 5 din Cahul – 18%. Numai fiecare a zecea persoană investigată (10,2%) de la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău n-a menționat problema sănătății ca suferință. Această cifră e de două ori mai mică decât cea obținută în anul 2002, când 19,3% dintre respondenți notau că nu suferă de nici o maladie.

În pofida faptului că starea sănătății multor persoane aflate sub arest preventiv este precară, controlul medical, ca măsură de profilaxie a bolilor, nu este efectuat tuturor persoanelor arestate: numai 1/3 din respondenți (34,6%) au confirmat că după arestare au fost supuși controlului medical, 37,9% au subliniat că pentru dâșii controlul medical a fost efectuat în mod superficial, iar 27,4% au mărturisit că n-au fost supuși controlului medical în general.

În ceea ce privește religiozitatea inculpaților, situația este echilibrată. Mai mult de jumătate (53,6%) din deținuții izolatoarelor de arest preventiv s-au declarat persoane religioase, 17,3% – atei, iar 29,1% nu au fost în stare să-și determine atitudinea față de religie (fig. 11).

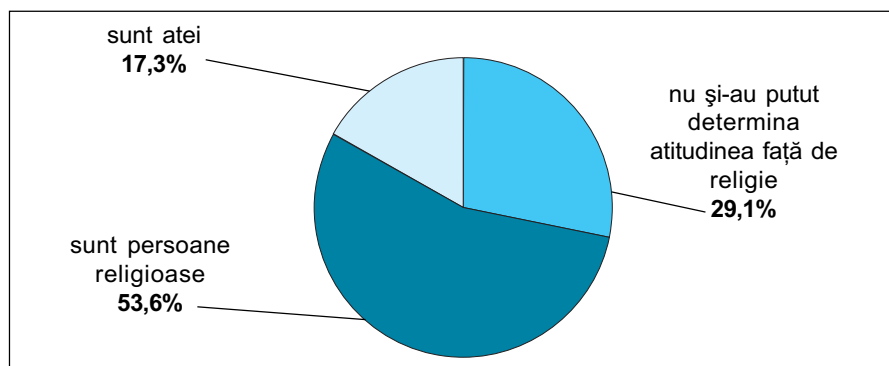

Fig.11. Religiozitatea persoanelor aflate în locul de arest

Temeiul învinuirii și personalitatea făptașului

Cele mai răspândite infracțiuni pentru care făptuitorii sunt supuși răspunderii penale sunt cele săvârșite în domeniul proprietății. Dintre persoanele cu vârsta de 14 - 16 ani au comis acest tip de infracțiuni 53,3%, iar dintre persoanele cu vârsta de 50 - 59 ani – 59,1%.

Dintre acuzații cu studii medii incomplete au săvârșit infracțiuni contra proprietății 42,4%, pe când dintre cei cu studii superioare – numai 9,8%.

Persoane care au sustras prin furt bunuri sunt prezente în toate izolatoarele de arest preventiv: la Bălți – 43,1%, Rezina – 58,5%, Cahul – 38,6%, Chișinău – 31,1%.

Fiecare a șaptea persoană din eșantion este bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii de tâlhărie. Dar nu în toate grupurile de vârstă numărul condamnaților pentru

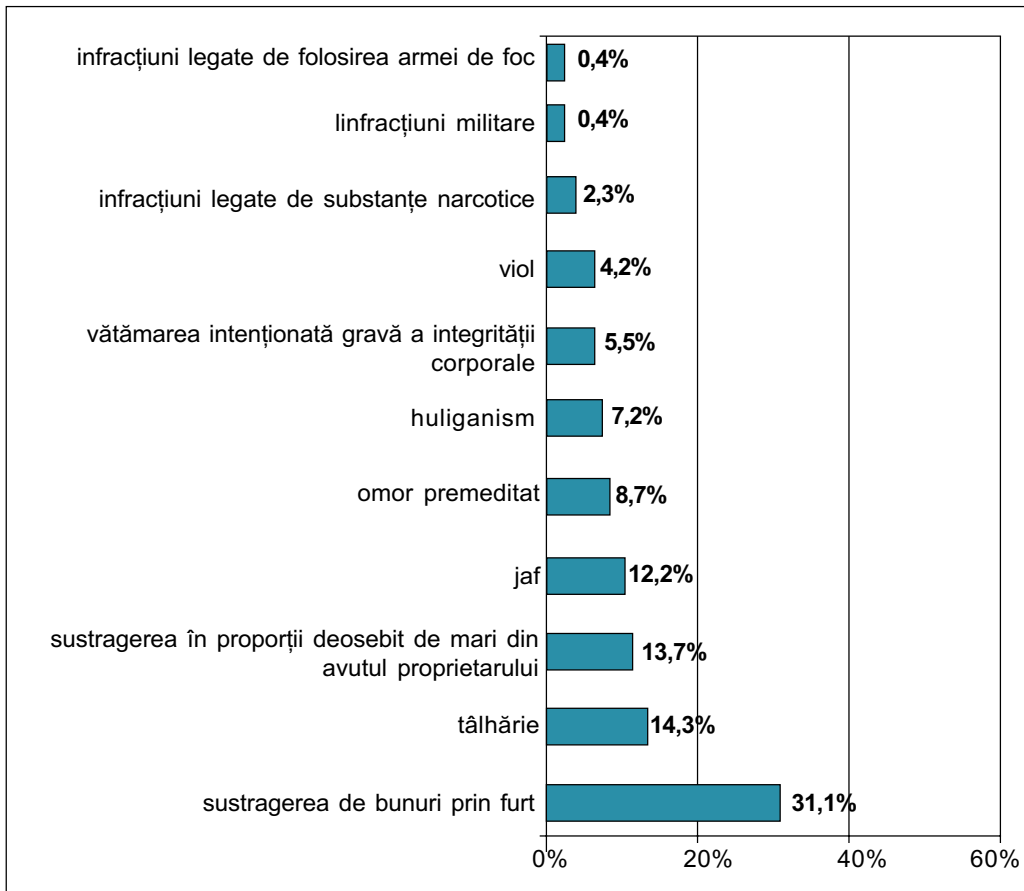

Fig.12. De comiterea cărei infracțiuni sunteți bănuیت, învinuit?

care au săvârșit această infracțiune este același. Dacă dintre persoanele de 16 - 18 ani sunt condamnate pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie 17,9%, atunci dintre cele de peste 50 ani – numai 4,5%.

Din numărul persoanelor investigate, 8,7% sunt bănuite sau învinuite de săvârșirea infracțiunii de omor intenționat. Cota deținuților din categoria conducătorilor de diferite ranguri, care au comis această infracțiune, constituie 25%, angajații din sfera deservirii sociale – 21,7%, șomerii – 43,5%. O bună parte dintre infractori sunt arestați pentru jaf – 12,2%, huliganism – 7,2%, viol – 4,2% etc. (fig. 12).

Scopul arestului preventiv este de a asigura buna desfășurare a procesului penal, de a împiedica bănuitul / învinuitul / inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, precum și de a dezlădăcina orice tentativă a bănuितului / învinuitului / inculpatului de a împiedica organele de urmărire penală în stabilirea adevărului. Din numărul total al persoanelor supuse investigației, 63,4% au indicat că față de ei a fost aplicată pentru prima dată măsura arestării preventive, 36,6% au notat că au fost arestați de repetate ori, 19% din aceștia fiind arestați pentru infracțiuni de care sunt învinuiți în prezent; 17,6% pentru comiterea altui fapt (fig. 13).

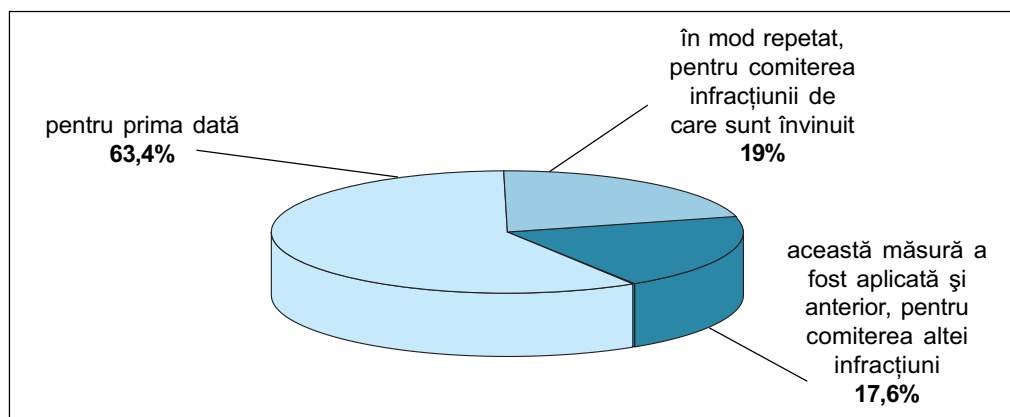

Fig.13. De câte ori măsura arestării preventive a fost aplicată față de dvs. ?

Pentru prima dată măsura arestului preventiv li s-a aplicat pentru 92,9% din minorii în vârstă de 14 - 16 ani, pentru 82,1% din cadrul persoanelor în vârstă de 16 - 18 ani și pentru 77,3% din deținuții în vârstă de 50 de ani și mai mult.

Numărul persoanelor care se află sub arest preventiv pentru prima dată este aproximativ același în toate penitenciarele.

Conform cercetării efectuate printre deținuții de la Penitenciarul nr. 3 din or. Chișinău, în anul 2003, numărul deținuților care au fost arestați preventiv pentru prima dată a crescut cu 8,2%. Cota celor care sunt supuși de repetate ori arestării preventive rămâne semnificativă. Acest fapt vorbește despre ineficiența sistemului de reeducare a condamnaților în cadrul instituțiilor penitenciare din Republica Moldova (fig. 14).

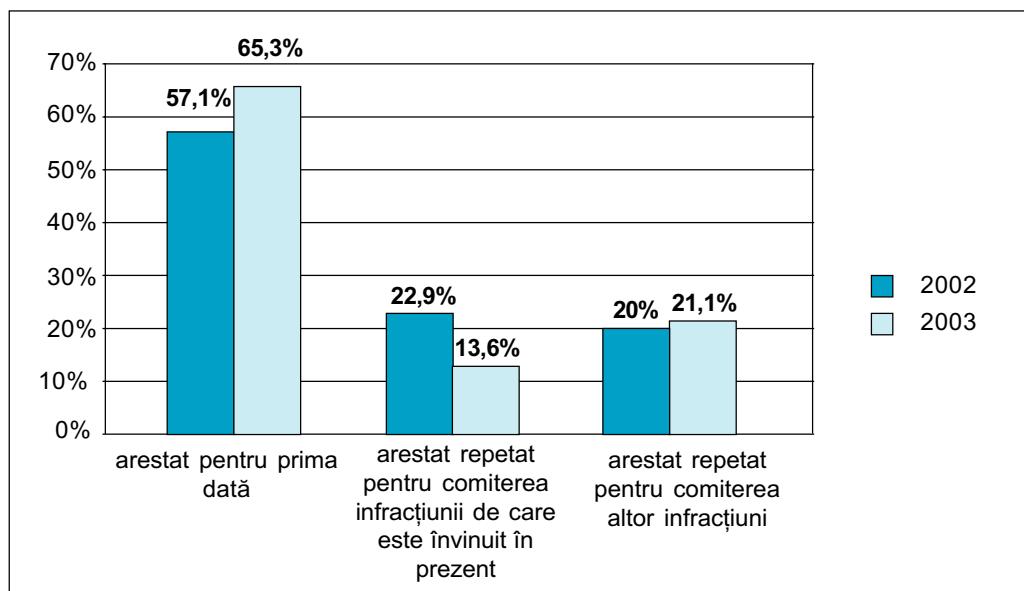

Fig.14. Numărul persoanelor supuse arestului preventiv la Penitenciarul nr.3 din Chișinău (2002, 2003)

Mai puțin de jumătate din respondenți (47,4%) nu au fost supuși până în prezent răspunderii administrative sau penale. În schimb, 28,6% au fost condamnați la privațiune de libertate (14,6% – o singură dată, 14% – de mai multe ori), iar 12,5% au fost condamnați la alte măsuri neprivative de libertate, 7,4% au fost supuși răspunderii administrative sau au fost eliberați de răspundere penală (4,1%).

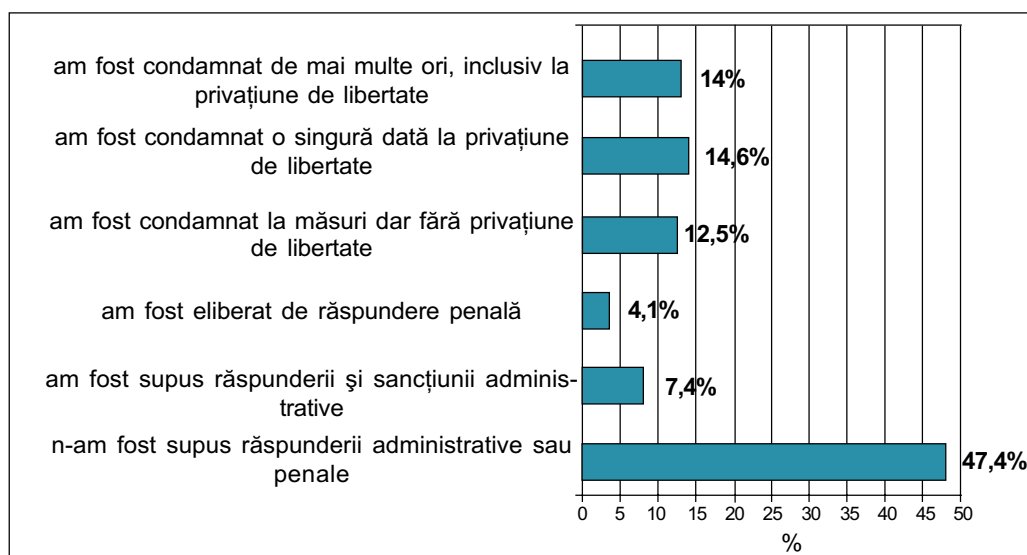

Fig.15. Ați mai fost supuși răspunderii administrative sau penale?

Cei mai mulți deținuți care nu au fost supuși răspunderii administrative sau penale sunt cei internați în Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – 54,9%. Urmează deținuții de la Penitenciarul din Cahul – 49,7%, iar la Penitenciarul din Bălți cota celor care nu au fost supuși răspunderii penale e de 39,9%, egală aproximativ cu cea de la Rezina – 37,1%.

Numărul deținuților care anterior au fost condamnați s-a mărit de la 21%, în 2002, până la 27%, în 2003, iar al celor care nu au fost condamnați anterior – de la 47,1%, în 2002, până la 54,9%, în 2003. În schimb, s-a micșorat ponderea deținuților care au fost condamnați la pedepse neprivative de libertate, de la 18,9% până la 11,5%.

Conform prevederilor art.186 alin.(2) CPP (abrogat), termenul de deținere a persoanei sub arest, în faza urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată, nu poate depăși perioada de 30 zile. Însă în funcție de complexitatea cauzei sau de gravitatea infracțiunii, precum și în caz de dispariție a învinuitului sau de risc al exercitării de presiuni asupra martorilor, de nimicire sau deteriorare a mijloacelor de probă, se modifică și termenele deținerii lor în izolatorul de anchetă.

Materialele cercetării arată că până la 30 zile sunt deținute doar 17,3% din numărul persoanelor chestionate. De la o lună și până la 3 luni – 22,4%, iar de la 90 zile și până la jumătate de an – 15,7%. Cât privește persoanele care se află în izolatoarele de arest preventiv mai mult de 3 luni, numărul acestora se prezintă în felul următor: de la 6 luni până la 1 an – 15,2%, de la 1 an până la 2 ani – 14,2%. Atrage atenție faptul că 15,2% se află sub arest preventiv mai mult de doi ani (fig.16).

Termenele de deținere a deținuților în izolatoarele de arest preventiv sunt mai bine respectate în Penitenciarul nr. 1 din Bălți, și anume 36,4% dintre deținuți se află sub arest preventiv timp de până la 30 zile, iar după 2 ani – 9,3%. În Penitenciarul din Cahul cota deținuților care se află sub arest preventiv de până la 30 zile constituie 13,4%, iar 14,6% din numărul deținuților sunt izolați pentru o perioadă mai mare de doi ani. La Rezina, respectiv, 10,8% și 21,5%.

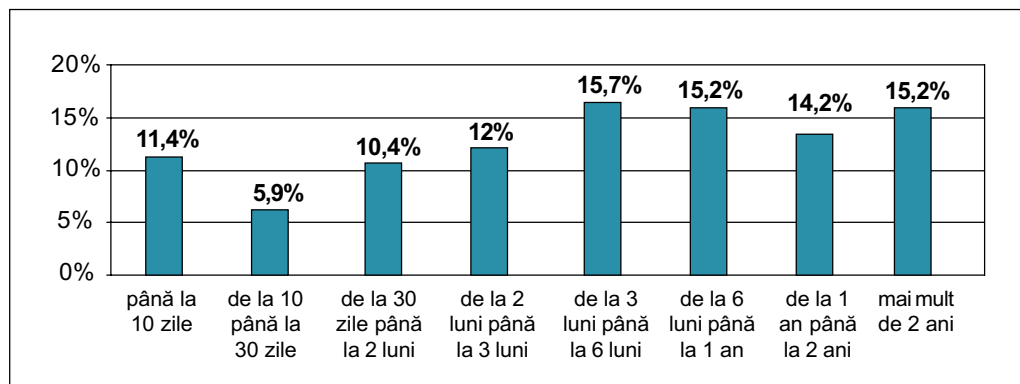

Fig.16. Cât timp a trecut din momentul în care ați fost arestat preventiv?

În Penitenciarul nr.3 din Chișinău numărul persoanelor care se află sub arest preventiv și sunt judecate în termenul stabilit de legea procesual-penală, adică de 30 zile, constituie 4,2%. Peste 60% dintre cei deținuți se află sub urmărire penală mai mult de 6 luni, iar 18,3% dintre ei mai mult de doi ani.

Compararea rezultatelor cercetărilor efectuate la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, în anii 2002 și 2003, arată că în ceea ce privește reducerea termenelor de examinare a dosarelor penale nu se observă schimbări.

Persoana arestată preventiv, suspectată de comiterea unei infracțiuni, capătă o anumită calitate procesuală. Cea mai mare parte (44,2%) din numărul total al deținuților se află la etapa de judecare a cazului, 15% sunt învinuiți de comiterea unei infracțiuni și sunt supuși urmăririi penale.

Aproape fiecare a patra persoană chestionată (24,5%) este condamnată. Împotriva acestora a fost pronunțată o hotărâre judecătorească de condamnare rămasă definitivă (15,4% au indicat că pentru ei a fost pronunțată sentința de condamnare, iar pentru 9,1% sentința de condamnare a rămas definitivă). Numai 16,3% din respondenți au arătat că sunt bănuți de comiterea unei infracțiuni (fig. 17).

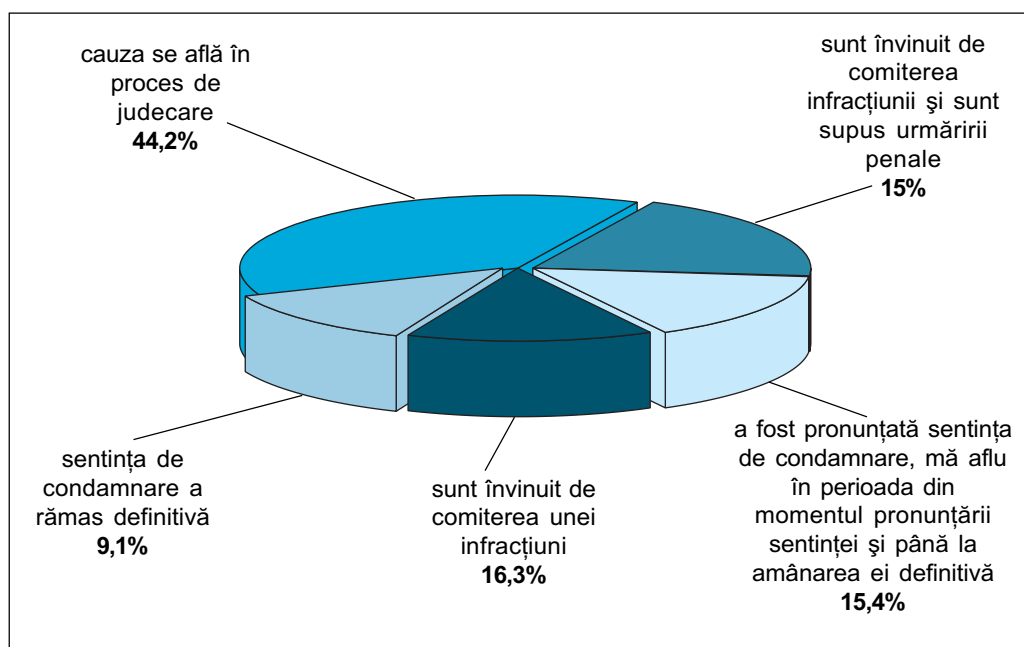

Fig.17. Sunteți bănuț, învinuit sau condamnat pentru comiterea unei infracțiuni?

Utilizarea căilor de atac de către inculpat

Conform prevederilor art. 400 al Codului de procedură penală, inculpatul este în drept să atace cu apel sentința pronunțată în cauza sa. Rezultatele cercetării arată că 32,4% dintre persoanele arestate preventiv au atacat cu apel sentința primei instanțe. Dintre aceștia, 2,4% au retras apelul declarat, 2/3 dintre deținuți nu au declarat apel (fig.18).

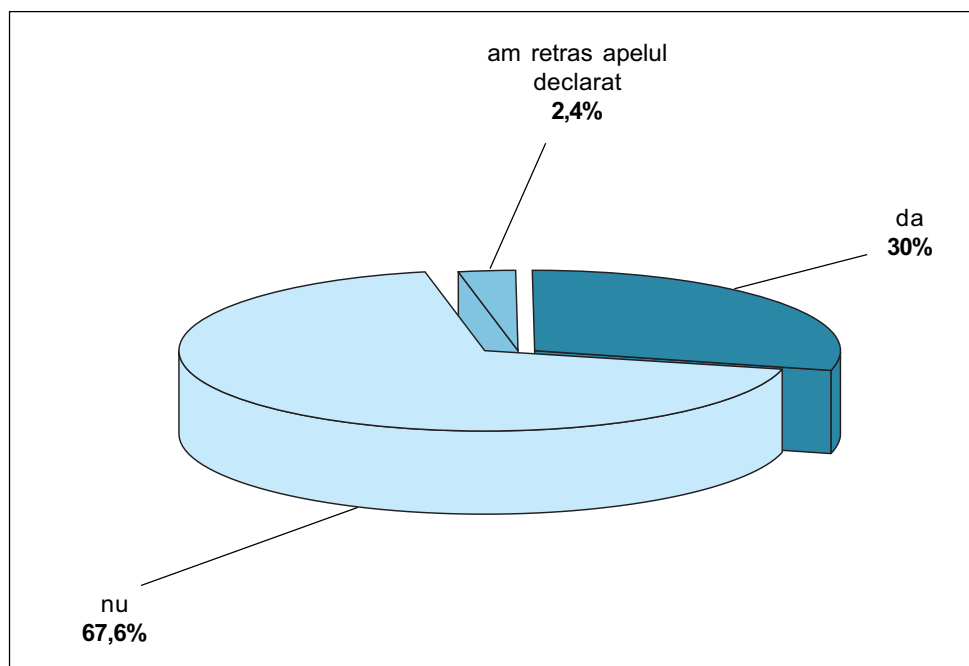

Fig.18. Ați atacat cu apel sentința pronunțată?

Mai insistent au atacat cu apel hotărârea primei instanțe foștii conducători de unități economice, oamenii de afaceri, funcționarii și specialiștii economiei naționale (ingineri, agronomi, pedagogi, medici etc.).

Numărul respondenților care au depus plângere în instanța de apel nu este același la toate izolatoarele de arest preventiv. Dacă la Penitenciarul nr. 1 din Bălți au atacat cu apel hotărârea primei instanțe aproape fiecare al doilea deținut (48%), atunci la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – numai 18%, sau fiecare al cincilea deținut. Dintre cei deținuți la Penitenciarul din Rezina au atacat sentința 29,9%, iar la Cahul – 26,6%.

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, față de alte izolatoare de arest preventiv, numărul persoanelor care au declarat apel e mai mic. Comparativ cu anul 2002, în anul 2003 a scăzut de 1,8 ori numărul apelanților (fig. 19).

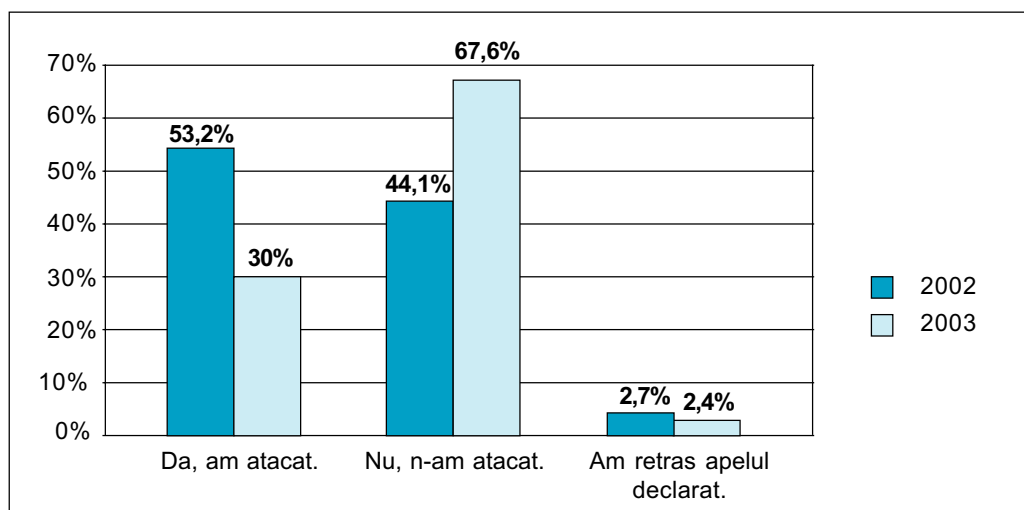

Fig.19. Ați atacat cu apel sentința pronunțată?

În anul 2002, numărul persoanelor care declaraseră apel depășea de 1,2 ori numărul celor care nu l-au declarat, pe când în anul 2003 ponderea celor care nu au depus apel a depășit mai mult de două ori numărul celor care au reclamat sentința primei instanțe.

Într-o perioadă de cel mult 10 zile de la data la care cauza a fost deferită pentru judecare, judecătorul (completul de judecată), studiind materialele dosarului, fixează termenul pentru desfășurarea ședinței preliminare. Pentru 28,9% din deținuți termenul de examinare a apelului a durat până la 30 zile din momentul depunerii cererii. Pentru 21,1% acesta a fost de la 30 zile până la 2 luni, pentru 28,2% – 3 luni, pentru 21,8% – mai mult de 3 luni (fig. 20).

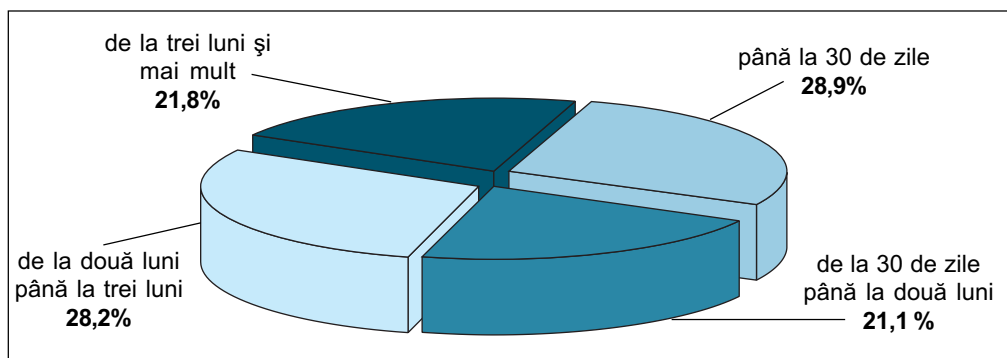

Fig.20. Cât timp a trecut din momentul în care ați depus cerere până la judecarea apelului?

Mai operativ sunt examinate cererile apelanților de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți. Acolo, 36,5% din dosare sunt examinate în decurs de 30 zile de la data înregistrării, 34,9% – în termen de 1-2 luni, 17,5% – în termen de 3 luni și numai fiecare al zecelea caz (11,1%) – după 3 luni de la înaintare (fig. 21).

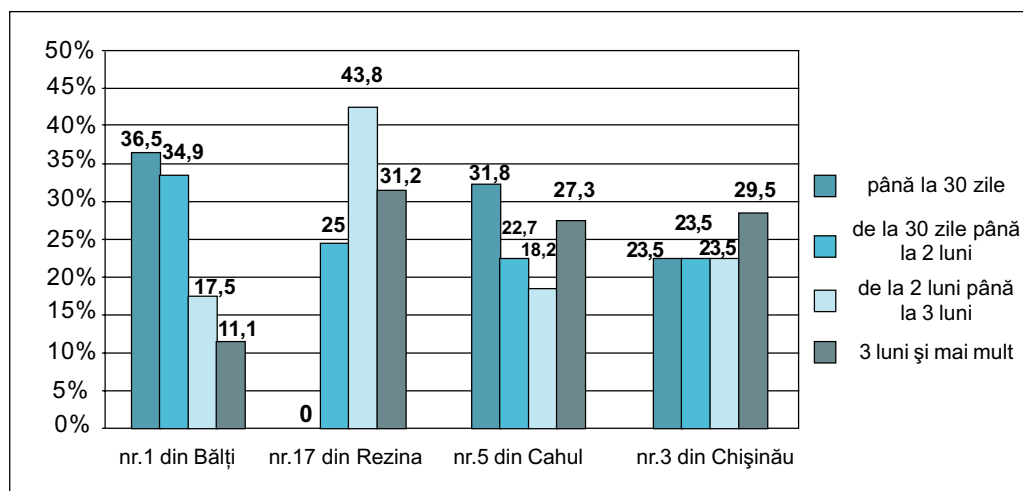

Fig.21. Termenele de examinare a cererilor de apel ale apelanților de la penitenciarele din Republica Moldova

Se observă tendința spre o examinare mai rapidă a dosarelor apelanților de la Penitenciarul nr. 5 din Cahul, unde fiecare a treia cerere (31,8%) se examinează în termen de până la 30 zile de la data depunerii. Însă numărul dosarelor care rămân neexamineate peste 3 luni de la înregistrare rămâne încă mare (27,3%). Cu întârziere sunt cercetate dosarele apelanților de la Penitenciarul nr. 17 din Rezina. În prima lună după depunerea cererilor, aici nu s-a examinat nici un dosar. Astfel, 2/3 din cereri (68,8%) se examinează în termen de 1-3 luni, iar 1/3 (31,2%) – după trei luni.

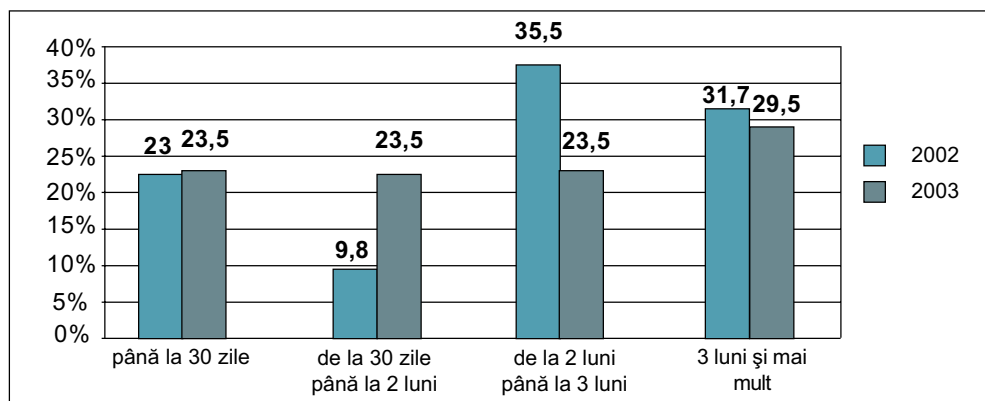

Fig.22. Termenele de examinare a apelurilor la Penitenciarul nr.3 din Chișinău (2002, 2003)

Rezultatele sondajului arată că 68,4% din cererile depuse au fost respinse, fiind menținute hotărârile primei instanțe. Fiecare al treilea apel (31,6%) a fost admis, fiind casată, parțial sau total, sentința primei instanțe. Cele mai multe apeluri satisfăcute au fost cele depuse de către deținuții cu studii superioare (50%), de către funcționarii din sfera neproductivă (medici, pedagogi, ingineri, agronomi, jurnaliști – 50 %), de către specialiștii din sfera productivă (40%), de către deținuții ce au vârsta de 16 - 18 ani (100%).

Factorul penitenciar exercită o influență serioasă asupra admiterii apelului de către instanța respectivă. Numărul cererilor respinse la toate izolatoarele de anchetă penală variază între 60% și 72%.

Compararea datelor obținute în urma cercetărilor din anii 2002 și 2003 la Penitenciarul nr. 3 din municipiul Chișinău arată că numărul apelurilor respinse e în creștere (fig. 23).

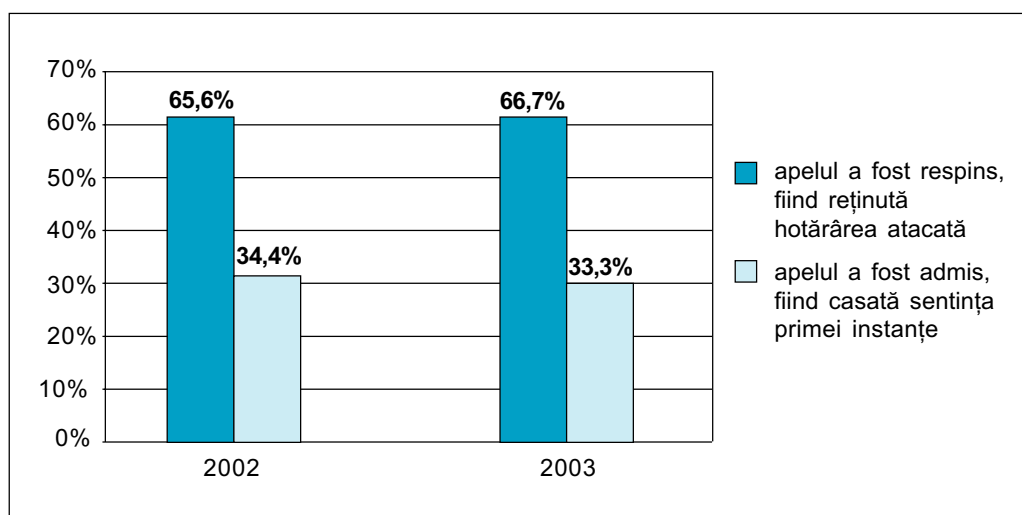

Fig.23. Care a fost decizia instanței de apel?

La momentul efectuării cercetării, 45 dintre inculpați declaraseră apel, însă cererile lor nu fuseseră examinate. Dintre aceștia, 33% declaraseră apel în decurs de 30 zile, 39,4 % – de la 30 zile până la 2 luni (fig. 24). Cele mai dese cazuri de târăgănare a termenului de examinare a dosarelor de către instanțele de apel au fost menționate de apelanții de la Penitenciarul nr. 17 din Rezina (56,3%). La izolatorul de arest preventiv din Cahul, 46,2% din deținuți au subliniat existența acestor cazuri, iar la cel din Chișinău – 40%. Cele mai puține cazuri de târăgănare a termenului de examinare a cauzelor de acest fel s-au dovedit a fi la Bălți, unde numai 25,6% au indicat astfel de cazuri.

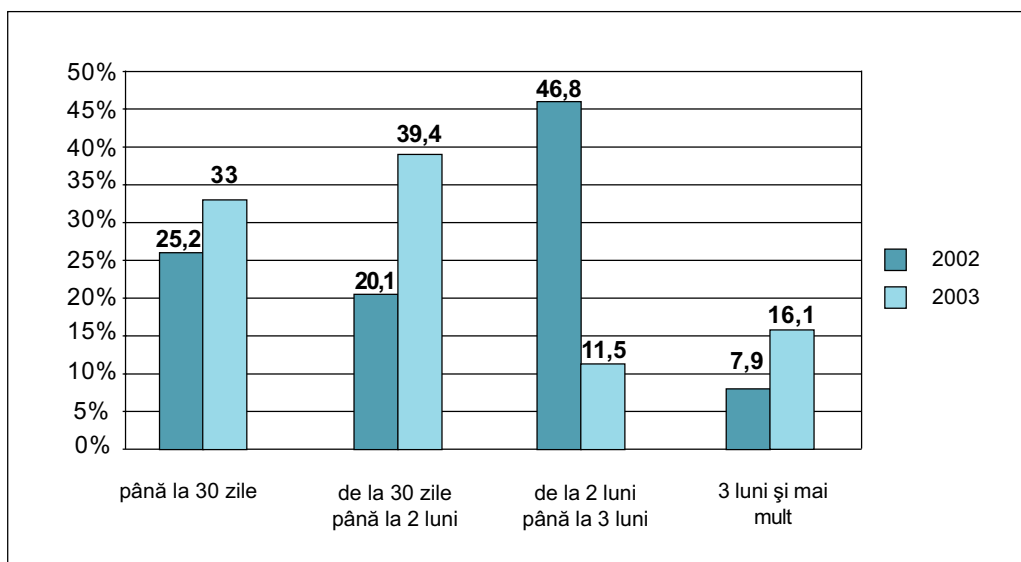

Fig.24. Cât timp a trecut din momentul depunerii cererii de apel și până la examinare?

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, termenele examinării acestor dosare se reduc. Dacă în anul 2002 mai mult de jumătate din dosare (54,7%) se examinau în termene de peste 2 luni, în anul 2003 numărul acestora s-a redus până la 27,5%. Majoritatea cererilor de apel (72,4%) în anul 2002 se examinau în termen de până la 2 luni.

În caz că persoana supusă judecării nu este de acord cu hotărârea instanței de apel, ea poate declara recurs (art. 420 al CPP). Din numărul persoanelor supuse chestionării, 25,1% au atacat cu recurs sentința pronunțată, 2,9% au declarat recurs, însă acesta a fost retras, iar 72% nu au utilizat această formă de atac a instanței judecătorești (fig. 25).

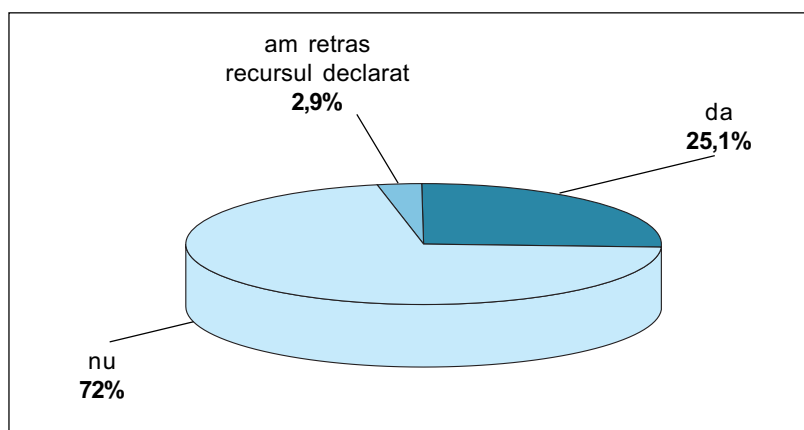

Fig.25. Ați atacat cu recurs sentința pronunțată?

Cei mai mulți respondenți care au declarat recurs s-au dovedit a fi în vârstă de 14 - 16 ani și cei în vârstă mai mare de 50 ani (respectiv, 37% și 36%), persoanele căsătorite (33%), funcționarii din sferă neproductivă (medici, pedagogi, juriști etc. – 36,4%), angajații în sfera deservirii sociale (35%). Mai puțin au utilizat recursul persoanele necăsătorite (19%), cele în vârstă de 16 - 18 ani (16%) și 18 - 29 ani – 21%, șomerii – 16% etc. Rezultatele cercetării demonstrează că 42,2% din respondenții de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți au declarat recurs, pe când din celelalte izolatoare de arest preventiv numărul recursurilor declarate e mai mic: Rezina – 28,4%, Cahul – 19,6%, Chișinău – 13,3%.

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, numărul recurențelor, în anul 2003 față de anul 2002, a scăzut considerabil. Dacă în 2002 au atacat sentința cu recurs decizia instanței de apel 46,8% dintre deținuți, apoi în anul 2003 au folosit această cale de atac numai 25,1% (fig. 26).

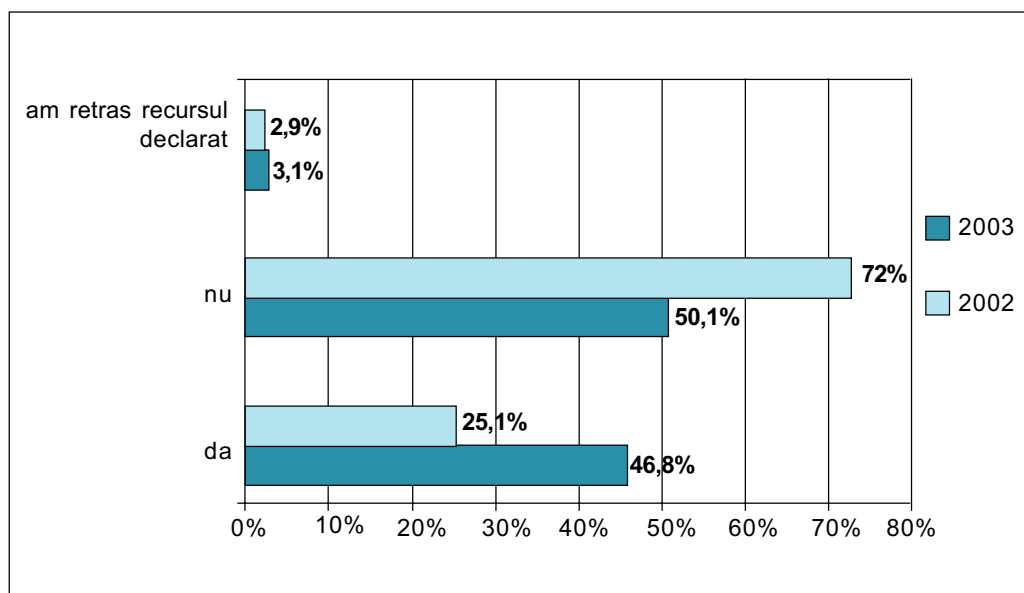

Fig.26. Numărul persoanelor de la Penitenciarul nr.3 din Chișinău, care au atacat sentința pronunțată cu recurs.

Complețul de judecători va trimite recursul pentru judecare, dacă recursul întrunește cerințele de formă și conținut, iar temeiurile invocate se încadrează în cele prescise de lege, din care se întrevide încălcarea gravă a drepturilor persoanei. Președintele colegiului lărgit va fixa termenul de judecată a recursului și va dispune să se comunice părților la proces despre această decizie, precum și despre esența recursului. Termenele examinării cererii de recurs sunt diferite. S-a constatat că 31,3% din dosare au fost judecate în

decursul primei luni după înregistrarea cererii, 30,3% – între 30 zile și 2 luni, 12,3% – între 2 și 3 luni, iar 26,3% au fost examinate în termen de peste trei luni (fig. 27).

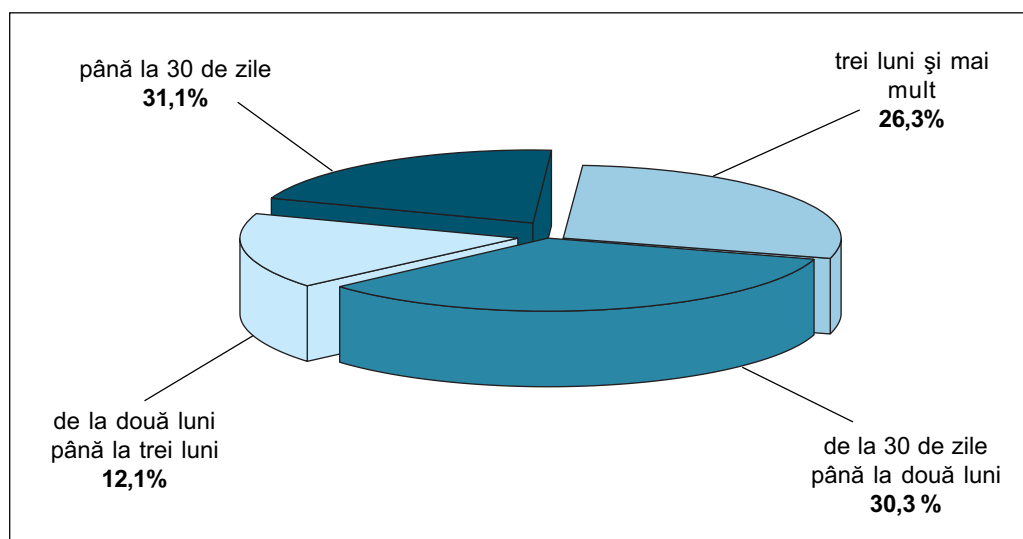

Fig.27. Cât timp a trecut din momentul depunerii cererii de recurs?

Conform datelor sondajului, procesul de examinare a recursului e mai bine organizat în cazul judecării dosarelor depuse de către deținuții de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți, unde peste jumătate din dosare (51,2%) sunt examinate în prima lună după declararea apelului. În perioada 30 zile–trei luni sunt examinate încă 1/3 sau 33,6% din cereri. În termen de peste trei luni urmează să fie examinate numai 16,3% din dosare. La celelalte penitenciare cererile de recurs sunt examinate cu întârziere. În prima lună după înregistrarea cererilor de recurs, la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău s-au examinat numai 20% din dosare, la Cahul – 15,4%, iar la Rezina – 12,5%. Au rămas neexamine peste trei luni din ziua înregistrării cererii: la Chișinău – 20%, la Cahul – 38,5%, iar la Rezina – 31,3%.

Analizând legalitatea examinării cererilor recurenților, vom menționa că cererile persoanelor cu studii superioare sunt examinate mai frecvent: 75% – până la 30 zile, 25% – de la 30 de zile până la 2 luni, cele ale minorilor în vârstă de 14 - 16 ani: 60% – în decurs de 30 zile, 40% – de la 30 de zile până la 2 luni. Dosarele pedagogilor, jurnaliștilor deținuți au fost examinate în decurs de 30 zile. Deci, recursurile celor cu studii sau celor care sunt mai bine informați și cunosc mai bine legislația penală sunt examinate în intervale de timp mai restrânse și, invers, cererile celor care nu posedă informația necesară (cei fără un loc stabil de trai, muncitorii din industrie, construcții, transport, țărani, persoanele care până la arestare nu au avut un loc permanent de muncă) sunt examinate cu întârziere.

Rezultatele cercetărilor efectuate în anii 2002 și 2003 la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău indică că în ultimul timp recursurile declarate se examinează mai frecvent (fig.28).

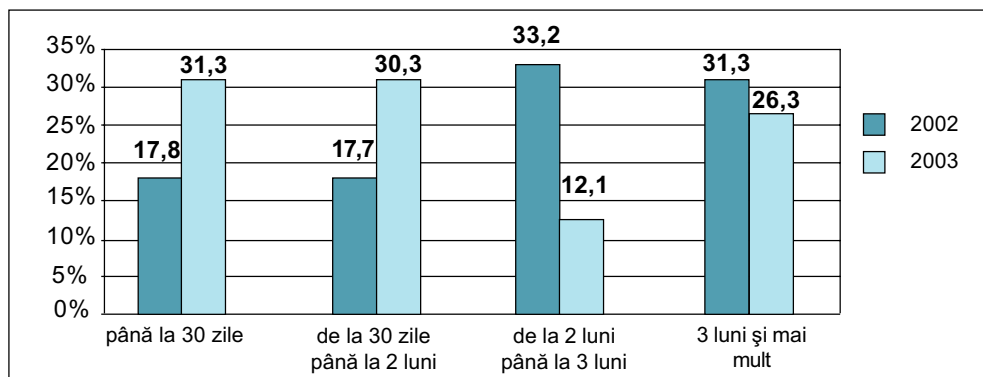

Fig.28. Durata examinării cererilor de recurs ale persoanelor aflate sub arest preventiv în Penitenciarul nr.3 din Chișinău

Datele ne vorbesc despre faptul că în ultima vreme dosarele se examinează mai rapid. În anul 2003, față de anul 2002, numărul cererilor examinate în primele două luni după înregistrare s-a mărit de 1,7 ori. Însă 26,3% din recursuri (fiecare al patrulea) rămân să fie examinate după trei luni de la momentul declarării.

Judecând recursul, instanța pronunță admiterea sau respingerea acestuia. Potrivit rezultatelor investigației, 25% din persoanele care au declarat recurs menționează că recursul a fost admis, fiind casată hotărârea atacată (fig. 29).

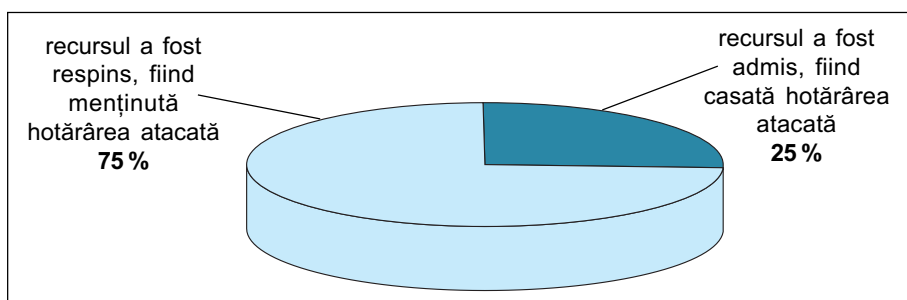

Fig.29. Care a fost decizia instanței de recurs?

Potrivit datelor cercetării, cele mai multe admiteri de recurs s-au înregistrat în cazul cererilor depuse de către deținuții de la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – 40%, la cel din Cahul – 32%. La Penitenciarul din Bălți cota deținuților cărora le-a fost satisfăcut recursul este de numai 20%, la cel din Rezina – de numai 9,1%.

Instanța de recurs a luat mai multe hotărâri pozitive referitor la dosarele inculpaților proveniți din rândul conducătorilor de unități economice, minorilor (14 - 18 ani), persoanelor în vârstă de/peste 50 de ani. Numărul cererilor admise ale recurenților de la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, conform datelor cercetării, a rămas același. În 2002 au fost casate 25,9% din hotărârile atacate, iar în anul 2003 – 25%.

Conform rezultatelor cercetării, la momentul desfășurării investigației, 48 deținuți înaintaseră recurs, însă cererile lor nu fuseseră încă examinate. Din numărul acestora, 37% atacaseră hotărârea judecătii de apel cu 30 zile în urmă, iar 29,3% – în termen de 30 zile–2 luni. 33,7% sau fiecare a treia cerere se examinează de instanța de recurs în termen de peste 2 luni de zile, acesta fiind un termen foarte mare. Materialele investigației arată că la Penitenciarul nr. 1 din Bălți au rămas neexamineate, după două luni de la înregistrare, 22,5% din cererile de recurs, la Penitenciarul din Rezina – 40%, la cel din Cahul – tot 40%, iar la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – 63,6%.

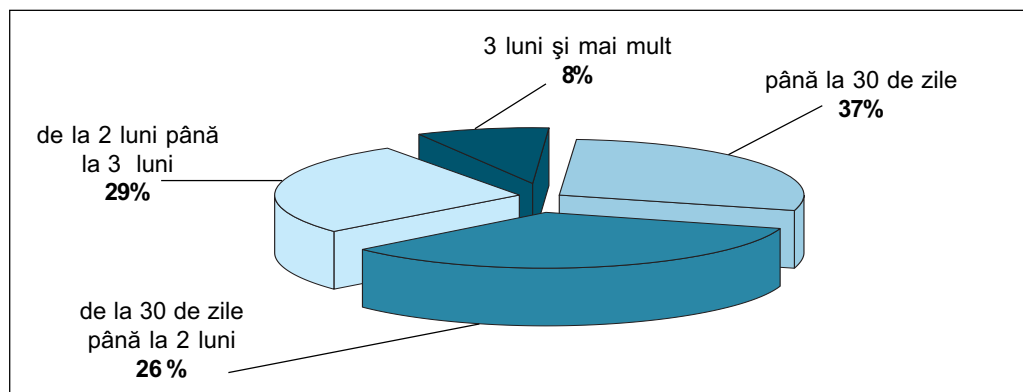

Fig.30. Cât timp a trecut din momentul în care ați depus cerere de recurs?

În pofida faptului că în ultimii ani au fost luate unele măsuri în scopul perfecționării procedurii procesual-penale, la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău acestea puțin influențează asupra activității instanțelor. Comparând examinarea cererilor de recurs restante, observăm că s-a micșorat mai mult de trei ori numărul dosarelor care se află mai mult de trei luni în instanță și al celor de până la 30 zile, însă sunt foarte multe dosare care se examinează în decurs de 2 - 3 luni (fig. 31).

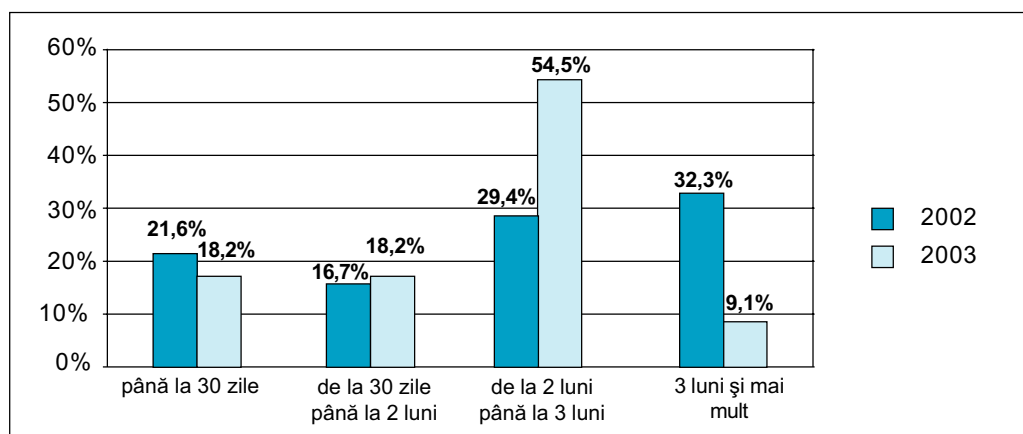

Fig.31. Durata examinării cererilor de recurs restante a persoanelor aflate sub arest preventiv la Penitenciarul din Chișinău

CAPITOLUL V

Relațiile inculpat–ofițer de urmărire penală

Materialele obținute în urma sondajului demonstrează că 47,8% din dosare au fost examinate în decursul primelor două luni (24,8% – în prima lună). Termenul examinării celorlalte dosare a fost prelungit: 32,8% – 2 - 6 luni, 11,7% – 6 - 12 luni, iar 7,7% din ele au fost cercetate după un an de la înregistrarea cererii (fig. 32).

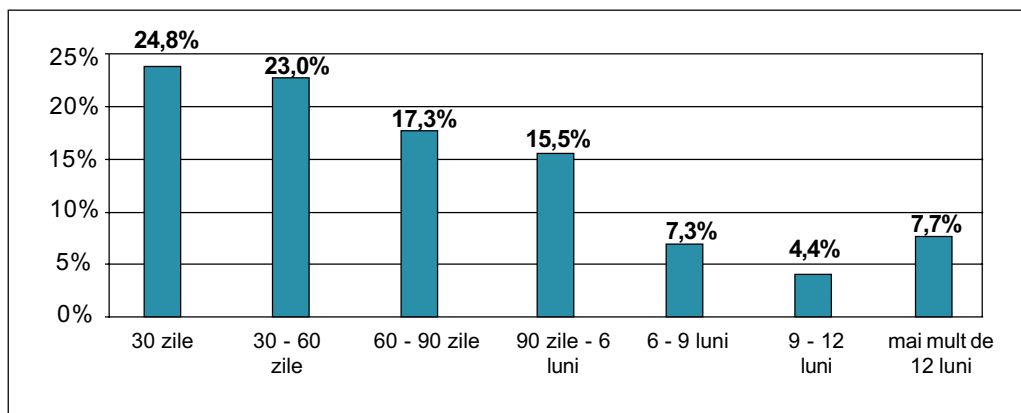

Fig.32. Cât timp a durat urmărirea penală?

Termenele desfășurării urmăririi penale în cazul dosarelor deținuților de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți sunt destul de mari: 36,7% din dosare au fost examinate în decurs de 2 luni, iar 30% s-au încheiat după 6 luni de cercetare. La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău avem următorul procentaj: 47% din numărul dosarelor deținuților au fost finite în decurs de 2 luni, iar 16% – într-o perioadă mai mare de 6 luni. Dosarele inculpaților de la Penitenciarul nr. 17 din Rezina sunt examinate mai rapid: 61,6% din acestea s-au examinat în primele două luni și numai 15% – în termen de peste 6 luni (fig. 33).

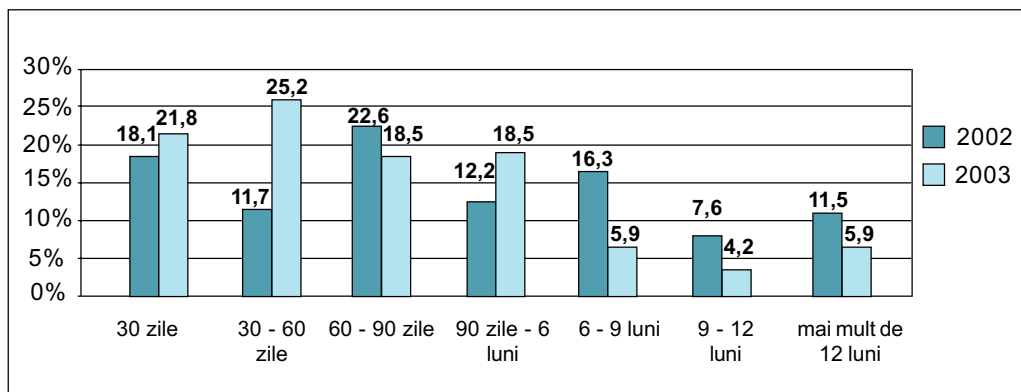

Fig.33. Durata urmăririi penale a inculpaților la Penitenciarul nr.3 din Chișinău

Compararea datelor obținute la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, în 2002 și 2003, arată că în ultimii doi ani se observă tendința de a accelera finisarea urmăririi penale. Mai puține dosare sunt încheiate după 6 luni de analiză și, dimpotrivă, se mărește numărul acelor care sunt examinate în decursul primelor două luni.

Ofițerii de urmărire penală au întrevederi în prima lună de detenție de 15 - 20 ori doar cu 17,6% din persoanele aflate sub urmărire penală, în a doua lună – cu 13,5%, iar în a treia și a patra lună – cu 17,5%.

Cei care comunică cu ofițerii de urmărire penală mai des de 5 - 10 ori în prima lună constituie 29% din numărul deținuților, în a doua lună – 34%, în a treia lună – 30,8%, iar în luna a patra – 27,7%.

Mai mult de jumătate dintre cei chestionați au notat că ei au avut întrevederi cu ofițerul lor mai puțin de 5 ori pe lună (vezi tabelul 1).

Materialele sondajului arată că mai des comunică cu ofițerii de urmărire penală deținuții de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți, unde fiecare al treilea respondent s-a întâlnit de 20 de ori în prima lună de detenție, mai puțin de 5 ori s-au văzut cu ofițerul 40,5% din deținuți. La Penitenciarul nr. 5 din Cahul acești indicatori constituie 4,6% (20 de întrevederi) și 56,9% (mai puțin de 5 întrevederi), iar la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău 9,6% și 56,4%. Rezultatele cercetării la Penitenciarul nr. 17 din Rezina arată că acolo în prima lună de detenție s-au întâlnit de 10 ori cu ofițerul doar 2,2% din deținuți; 22,2% – mai puțin de 10 ori, ceilalți – și mai rar. În ultimii doi ani, la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău întrevederile dintre ofițeri și infractori au devenit mai frecvente. În prima lună de detenție, în anul 2002, numai 4,6% dintre deținuți s-au întâlnit de 20 de ori cu ofițerii de urmărire penală, pe când în anul 2003 – 14,2%, de 10 -15 ori – 6,2% și respectiv 3,4%, iar de 5 ori – 22,8% și 53,4% niciodată (tabelul 1).

Tabelul 1. De câte ori lunar, aproximativ, v-ați întâlnit cu ofițerul de urmărire penală? (%)

	I lună	II lună	III lună	IV lună
până la 20	14,2	3,2	4,7	11,4
până la 15	3,4	10,3	12,8	6,1
până la 10	6,2	13,4	15,6	5,7
până la 5	22,8	18,7	15,2	20
niciodată	53,4	54,4	51,7	56,8

Urmărirea se efectuează în termenele stabilite, termenul de arest preventiv se află într-o relație directă cu urmărirea penală. În aceste condiții termenul de arest în unele cazuri poate fi prelungit.

Prelungirea termenului de arest se face, la sesizarea procurorului, de către judecătorul de instrucție care a emis mandatul de arestare. Fiecare al cincilea subiect chestionat (19,4%) a menționat că i s-a prelungit termenul de arest o singură dată, pentru 21,4% – de două ori, iar pentru 30,4% – de trei și mai multe ori. Celorlalți reținuți (28,8%) termenul de arest preventiv nu le-a fost prelungit (fig. 34).

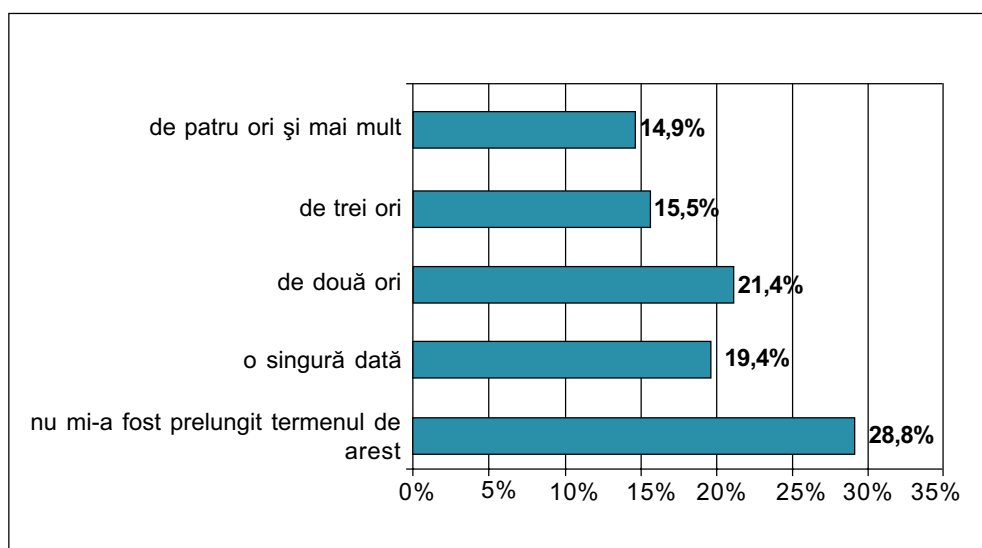

Fig.34. De câte ori vi s-a prelungit termenul de arest?

Mai des a fost prelungit termenul de arest deținuților cu studii superioare (78,4%), având vârsta de 18-30 și 31 - 40 de ani (77,2% și 72,3%), celor proveniți din familii incomplete (75%) și deținuților care au probleme de sănătate – 80%. Practica prelungirii termenelor de arest preventiv este mai răspândită la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău (80,2%), la Penitenciarul nr. 5 din Cahul (76,8%), la Penitenciarul nr. 17 din Rezina (68,9%) și la Penitenciarul nr. 1 din Bălți (58,2%).

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, numărul deținuților cărora în ultimii doi ani nu li s-a prelungit termenul de arest s-a micșorat. În anul 2002 cota acestora, în totalul deținuților chestionați, constituie 23%, în anul 2003 numărul lor s-a micșorat până la 19,8%.

Procesul de urmărire penală începe cu efectuarea actelor de urmărire, care se îndeplinesc în conformitate cu legislația în vigoare. Majoritatea subiectelor participante la cercetarea în cauză (81,8%) sunt familiarizate cu prevederile generale ale legislației penale și consideră că drepturile lor la efectuarea actelor de urmărire sunt încălcate,

5,0% au menționat că aceste drepturi se respectă parțial, iar 13,2% consideră că ele sunt onorate (fig. 35).

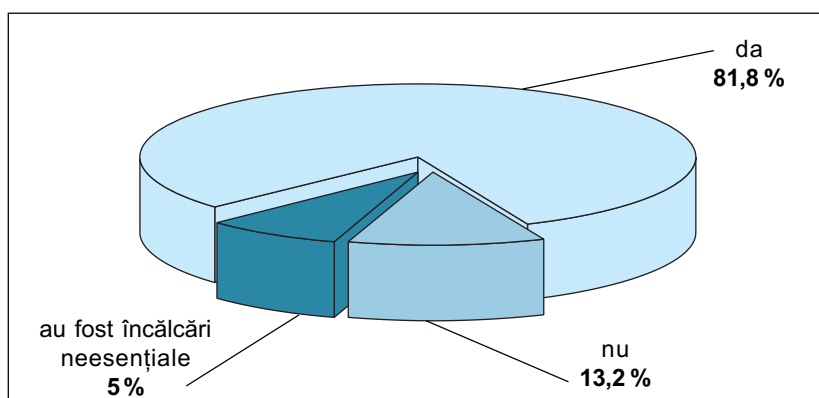

Fig.35. Considerați că vi s-a încălcat dreptul la întocmirea actelor de urmărire?

Cel mai des s-a indicat că sunt încălcate drepturile deținuților în procesul îndeplinirii actelor de urmărire penală la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – 94,4%. La Penitenciarul nr. 5 din Cahul și Penitenciarul nr. 17 din or. Rezina și-au exprimat nemulțumirea față de procesul de întocmire a actelor de urmărire 81,7% din deținuți, iar la Penitenciarul nr. 1 din Bălți – 72,7%.

Subiectele investigate menționează că cel mai des se încalcă drepturile bănuiților/învinuiților în etapa interogării (60,8%), fiecare a cincea persoană investigată (19,2%) a notat că i s-au încălcat drepturile în timpul confruntărilor, iar 14,6% – în momentul reconstituirii faptei. Aproximativ 5,4% din numărul respondenților au numit alte situații (fig. 36).

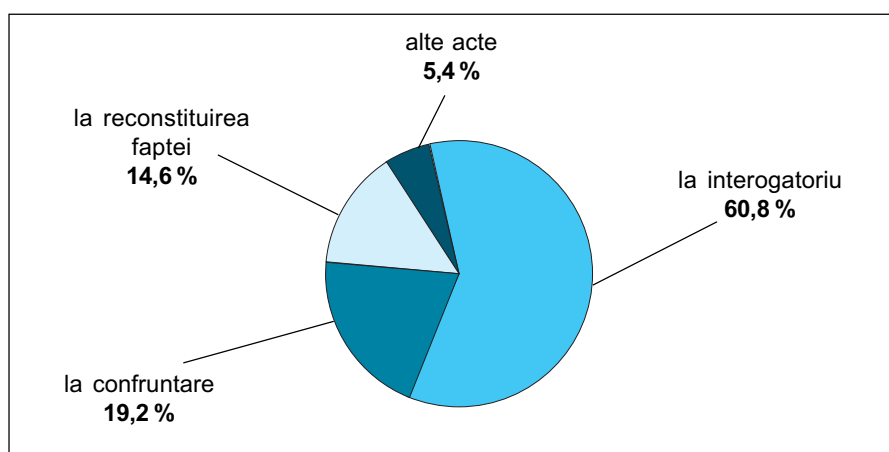

Fig.36. La întocmirea căror acte de urmărire vi s-au încălcat mai des drepturile?

La Penitenciarul nr. 1 din Bălți, 79,5% din deținuți s-au revoltat de modul de petrecere a interogatoriului, 72,7% – la Penitenciarul nr. 17 din Rezina. La izolatoarele de arest preventiv din Chișinău și Cahul – 56% și, respectiv, 51,9%. Deținuții de la ultimele penitenciare au mai multe pretenții față de modul de organizare a confruntărilor: 27,5% din deținuții de la Penitenciarul nr. 5 din Cahul și 22% de la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău consideră că li s-au încălcat drepturile la faza confruntărilor, la Rezina – 9,1%, iar la Bălți – 8,2% au dat răspunsuri cu astfel de conținut. 18,3% din respondenții de la Cahul, 15,6% de la Chișinău, 11,4% de la Rezina și 10,2% de la Bălți consideră că în procesul reconstituirii faptei ei au fost lipsiți de drepturi la întocmirea actelor de urmărire.

Cât privește desfășurarea proceselor penale, se cunosc puține cazuri în care bănuiții/învinuții ar nega competența ofițerului, procurorului sau judecătorului. Mai mult de jumătate (51,9%) dintre cei chestionați nu au formulat plângeri. Fiecare al patrulea bănuț/învinut (23,9%) s-a adresat în instanțele respective o singură dată, 14,1% au depus câte două-cinci cereri, iar fiecare al zecelea deținut (10,1%) – mai mult de șase plângeri (fig. 37).

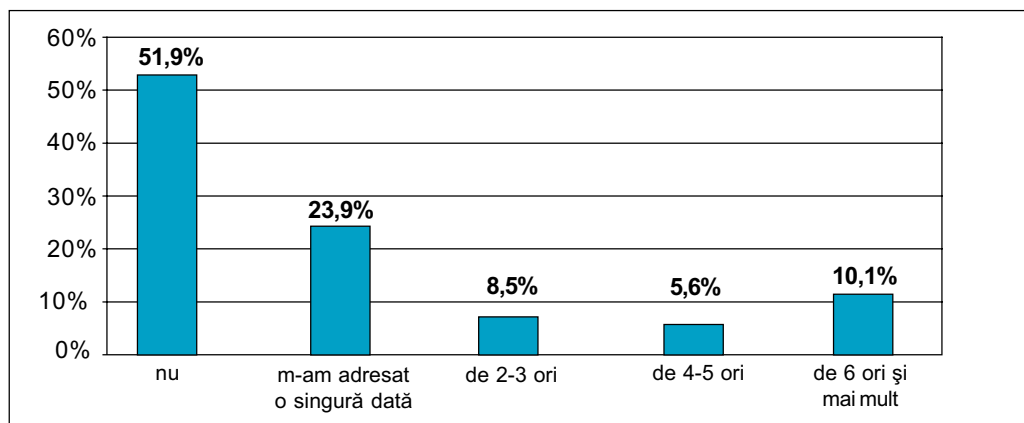

Fig.37. *Ați făcut recuzări ofițerului, procurorului sau judecătorului?*

Cele mai multe plângeri sunt înaintate de bănuiții/învinuții cu studii și cu un statut social mai superior. Numărul apelurilor adresate instanțelor respective e direct proporțional cu nivelul de studii al inculpaților. Dintre respondenții cu studii primare au depus plângeri în fața instanțelor superioare de judecată 44,4%, dintre cei cu studii medii incomplete – 45,7%, dintre deținuții care au absolvit instituții de învățământ mediu de specialitate – 47,1%, iar dintre deținuții cu studii superioare – 59%; cei din rândul pedagogilor, medicilor, jurnaliștilor – 57,9%; și dintre oamenii de afaceri s-au plâns instanțelor de încălcări ce au loc în izolatoarele de arest preventiv.

S-au arătat nemulțumiți de acțiunile ofițerilor și procurorilor deținuții care până la deținere au fost angajați în sfera socială (33,3%), șomerii (37,7%) și alții.

Rezultatele cercetării demonstrează că cele mai multe plângeri sunt depuse de deținuții de la Penitenciarul nr. 17 din Rezina (53,1%) și de la Penitenciarul nr. 5 din Cahul (50,3%). De la Penitenciarul nr. 1 din Bălți au depus reclamații 46,2%, iar de la Chișinău – 43,4%.

În ultimii doi ani, numărul deținuților care s-au adresat cu plângeri împotriva acțiunilor și hotărârilor ofițerilor de urmărire penală sau procurorilor care activează la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău s-a redus de la 46,6%, în anul 2002, la 43,4%, în anul 2003.

Cei mai mulți deținuți investigați (43,9%) au notat faptul că probele aduse de ei sunt desconsiderate de către ofițerii penali și procurori, 37,6% au indicat că li s-au refuzat întrevederile cu rudele, 32,1% au menționat că actele de urmărire penală au fost întocmite ilegal și nu la timp, 25,2% au subliniat că li s-a interzis corespondența, 21,6% s-au adresat cu cerere de recuzare a ofițerului penal. O parte din respondenți s-au adresat cu o cerere de recuzare a procurorului, fiecare al cincilea bănuț (învinuit) a arătat că i s-a interzis să ia cunoștință de procesele-verbale ale actelor de anchetă întocmite cu participarea lui. Merită să menționăm faptul că 13,3% dintre respondenți au indicat că ei au fost agresați fizic și psihic (fig. 38). Motive care provoacă nemulțumirile deținuților de pe urma comportamentului ofițerilor penali și a procurorilor sunt prezente la toate penitenciarele studiate, însă frecvența lor diferă. De exemplu, la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, 68,1% dintre cei investigați consideră că probele aduse de ei sunt desconsiderate.

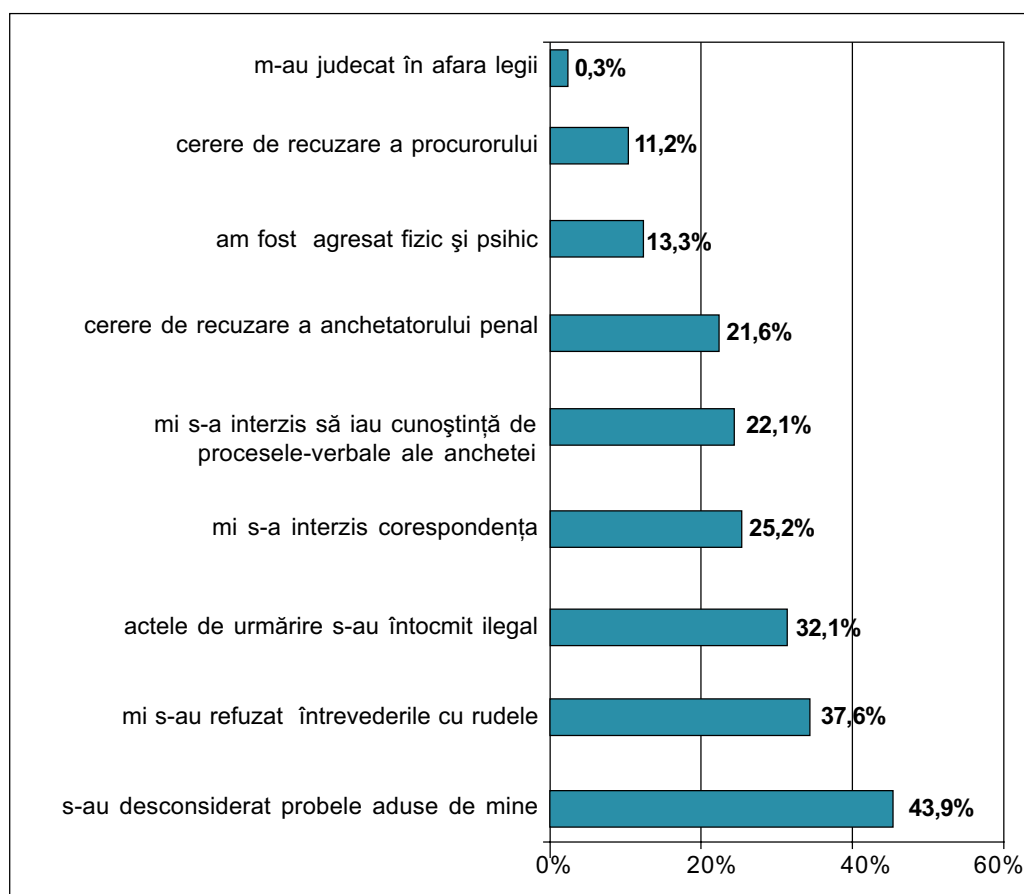

Fig.38. Cu ce probleme v-ați adresat ofițerului, procurorului sau judecătorului?

Datele sondajului denotă că în ultimii doi ani a crescut simțitor nemulțumirea deținuților din Penitenciarul nr. 3 din Chișinău. Dacă în anul 2002, 39,1% din respondenți considerau că probele pe care le aduceau erau desconsiderate, atunci în anul 2003, 68,1% din respondenți sunt de aceeași părere. S-a micșorat numărul respondenților care cer recuzarea procurorului. Merită atenție faptul că a crescut de 2,4 ori numărul celor care au notat că sunt agresați fizic și psihic (fig.39).

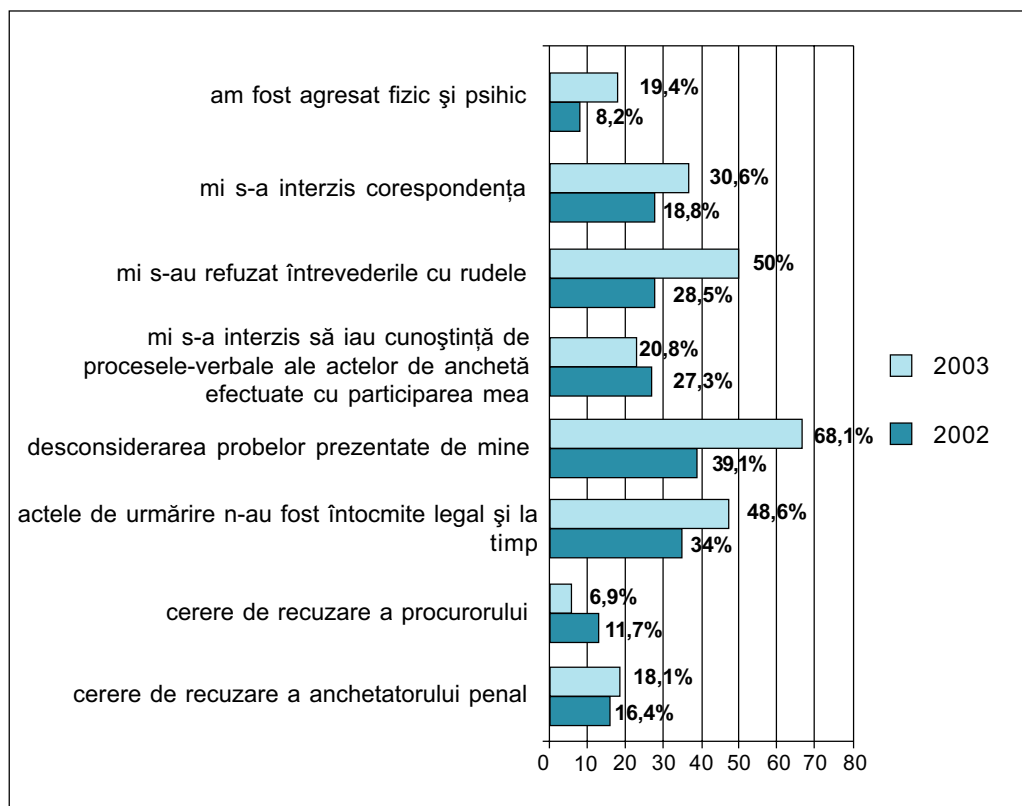

Fig.39. Ce acțiuni ale ofițerului sau procurorului v-au făcut să depuneți plângeri?

Acuzarea, conform prevederilor art. 282 al noului CPP, se prezintă cel târziu peste 48 de ore din momentul emiterii ordonanței de punere sub învinuire, dar în nici un caz nu mai târziu decât în ziua prezentării învinuirii sau aducerii în mod silit. Materialele cercetării arată că termenele indicate în legislație nu se respectă. Fiecare al cincilea deținut (19,1%) a menționat că i s-a adus învinuirea până la punerea sub arest preventiv. Aproximativ 16,8% dintre respondenți au fost învinuiți în termen de 24 de ore, 19,1% – în decurs de 2-3 zile. Termenele de înaintare a învinuirii în cazul celorlalți respondenți (45%) depășesc termenul limită prevăzut de CPP.

Totodată, rezultatele cercetării demonstrează că asupra a 27,1% din respondenți acest act procedural a fost întocmit în termen de peste 10 zile din momentul arestării (fig. 40).

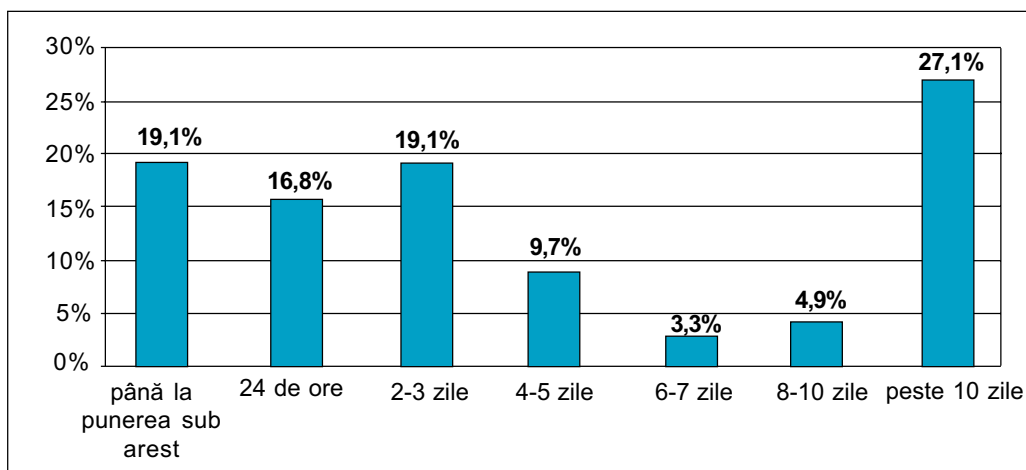

Fig.40. În ce termen de la data arestării vi s-a pus în vedere învinuirea?

La Penitenciarul nr. 1 din Bălți, 40,3% din respondenți au menționat că li s-a anunțat învinuirea până la arestare. La Penitenciarul din Rezina, 13,3% din persoanele chestionate au dat același răspuns, la Penitenciarul din Cahul – 14,3%. La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău doar 5,8% din deținuți au menționat despre acest fapt; în schimb, 17,4 au luat cunoștință despre învinuire în decurs de 24 ore, iar 21,5% – în termen de 2 - 3 zile. Celorlalți (55,3%) li s-a anunțat învinuirea după 3 zile de la arestare, dintre care 30,5% au luat cunoștință despre învinuire peste 10 zile (fig 41).

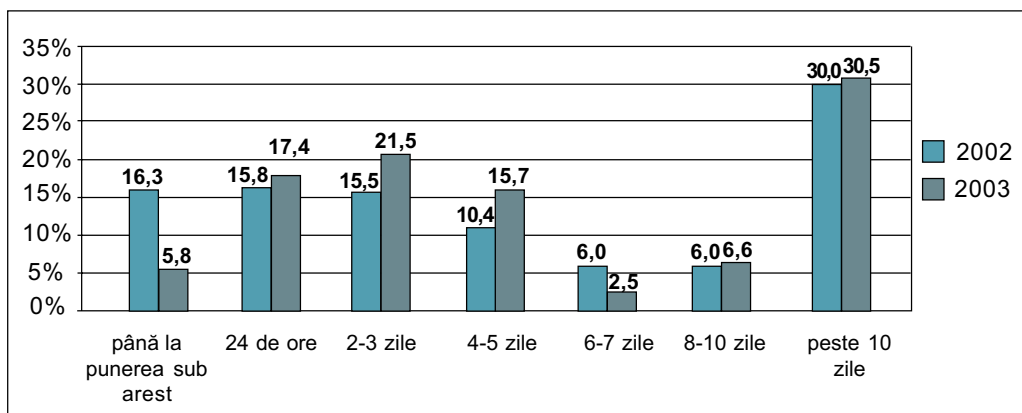

Fig.41. Termenul punerii în vedere a învinuirii persoanelor aflate sub arest preventiv la Penitenciarul nr.3 din Chișinău

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, în ultimii 2 ani, nu a avut loc schimbări profunde în ceea ce privește termenul anunțării învinuirii persoanelor arestate. Aici s-a micșorat numărul deținuților cărora li s-a pus în vedere învinuirea până la arestare.

Cu 2% au devenit mai puține persoanele cărora le-a fost anunțată învinuirea după 4 zile de la data arestării.

Rolul apărătorului în procesul penal

Potrivit legii, învinuitul sau inculpatul are dreptul să conteste arestarea preventivă. Mai puțin de jumătate din respondenți (43,4%) au contestat arestarea preventivă la care sunt supuși. Ceilalți (56,6%) însă nu au reacționat în acest sens: 23,9% din motiv că nu cunosc modul de contestație, 28,0% au considerat că situația nu se va schimba cu nimic, iar 4,7% cred că aplicarea acestei măsuri este legală și întemeiată (fig. 42).

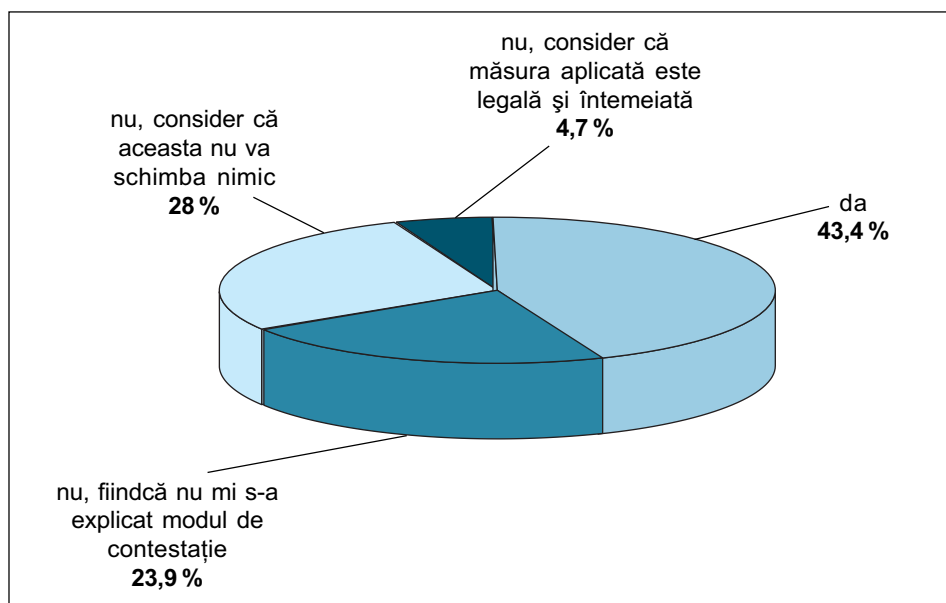

Fig.42. Ați contestat arestarea preventivă?

Potrivit rezultatelor cercetării, au contestat arestarea cei mai mulți dintre chestionați, deținuții de la Penitenciarul nr. 1 din Bălți (52,5%). La Penitenciarul nr. 17 din Rezina au depus plângeri cu așa conținut 44,0%, iar la Penitenciarul nr. 5 din Cahul – 46,7%. La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, numai 27% au contestat arestarea lor preventivă.

Compararea rezultatelor cercetărilor efectuate în anii 2002 și 2003 arată că a scăzut numărul contestațiilor făcute de deținuții din Penitenciarul nr. 3 din Chișinău. Mulți deținuți (35,1%) nu cunosc modul și ordinea contestației. Prin urmare, se cere intensificarea asistenței juridice, ceea ce ar contribui la lărgirea cunoștințelor persoanelor aflate sub arest preventiv (fig. 43).

Majoritatea deținuților (44,0%) au fost asigurați cu un apărător în termen de peste 24 ore din momentul reținerii sau arestării. Fiecare al treilea (32,4%) a fost asigurat cu

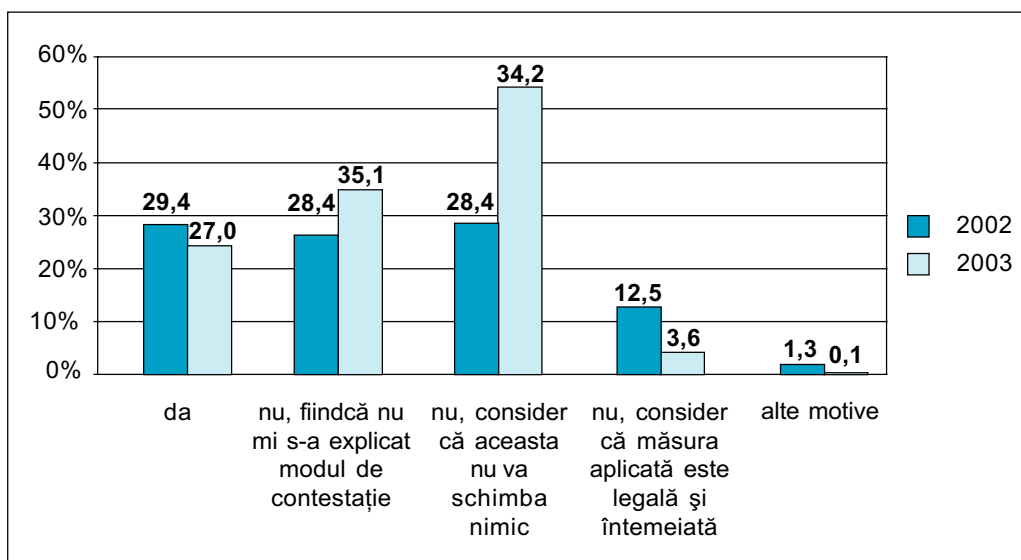

Fig.43. *Contestarea arestării preventive de către inculpații din Penitenciarul nr.3 din Chișinău*

avocat din momentul în care i s-a comunicat conținutul procesului-verbal de reținere, iar 23,6% – în termen de 24 de ore din momentul reținerii sau arestării (fig. 44).

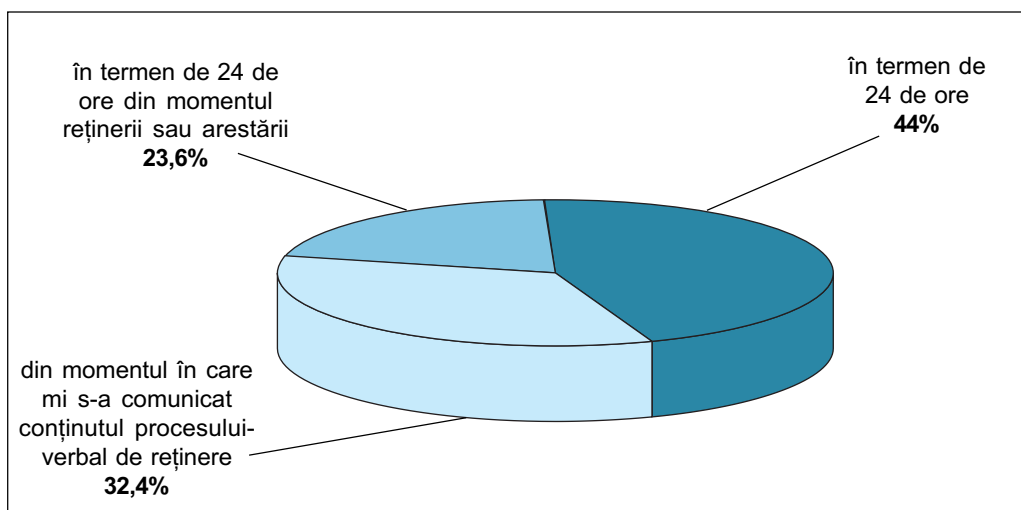

Fig.44. *Când a fost admis apărătorul dvs. la proces?*

Condițiile de admitere la proces a apărătorului sunt diferite în penitenciarele în care s-a desfășurat prezentul sondaj. De exemplu, la Penitenciarul din Bălți, peste 50% din respondenți au menționat că apărătorilor lor li s-a permis să participe la proces din momentul în care li s-a comunicat conținutul procesului-verbal de reținere. La celelalte penitenciare numărul acesta este mai mic: la Rezina – 33,3%, la Cahul – 26,3%, iar la

Chișinău – 14,9%. Totodată, în termen de peste 24 de ore de la reținere, 34,8% din deținuții penitenciarului din Bălți au avut posibilitate să utilizeze asistența juridică a avocaților lor. La celelalte penitenciare numărul inculpaților care s-au folosit de așa servicii în timp de peste 24 de ore este mai mare, spre exemplu: la Rezina – 42,4%, la Cahul – 44,7%, iar la Chișinău – 55,4% (fig. 45).

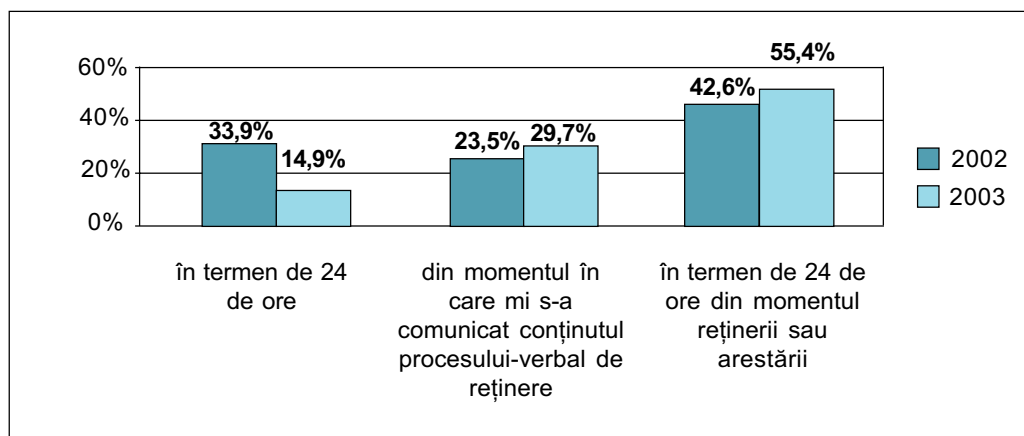

Fig.45. Termenele admeririi apărătorului la proces în Penitenciarul nr.3 din Chișinău

La Penitenciarul nr. 3 din Chișinău toți deținuții sunt asigurați cu apărători. Atât în anul 2002, cât și în anul 2003 acuzaților li s-a garantat apărarea conform prevederilor legii.

În pofida faptului că avocatul exercită funcția de apărare a persoanei aflate sub arest preventiv, el nu întotdeauna își îndeplinește această sarcină. Primul interogatoriu al bănuțului trebuie să fie realizat în prezența avocatului, însă în realitate numai 23,1% din respondenți au notat că acest act al procesului penal s-a desfășurat cu asistența apărătorului.

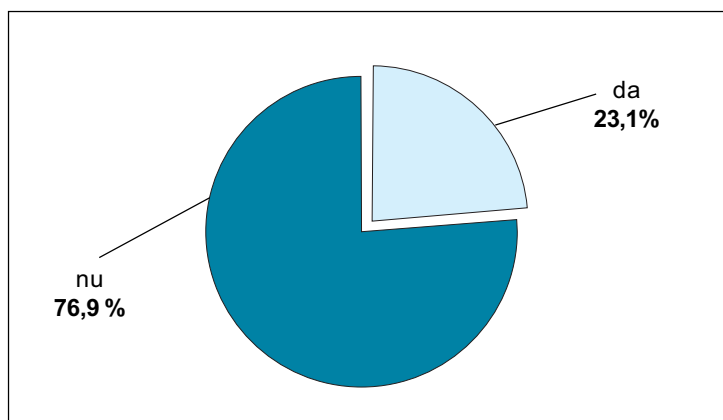

Fig.46. A participat avocatul la primul dvs. interogatoriu în calitate de bănuț?

Rezultatele chestionării arată că au beneficiat de prezența avocatului la primul interogatoriu cele mai multe persoane aflate sub arest preventiv în Penitenciarul nr. 1 din Bălți (69,1%), apoi în cel din Rezina – 73,4%, și în cel din Cahul – 81%. Numai 18,3% din deținuții de la Penitenciarul nr.3 din Chișinău au fost asistați de un apărător la primul interogatoriu.

După părerea persoanelor investigate, procesul penal nu este lipsit de încălcări de lege și abateri. O mare parte din persoanele chestionate (81%) consideră că se comit încălcări serioase de admiterea apărătorului în termenele stabilite de lege (fig. 47).

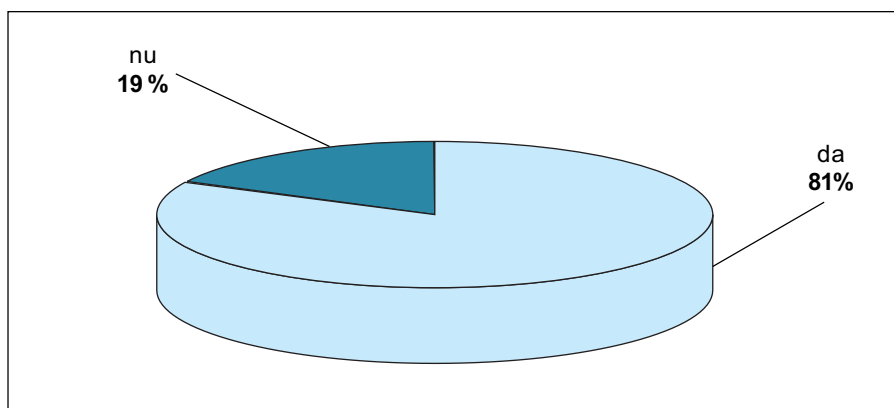

Fig.47. În opinia dvs., se comit încălcări la admiterea apărătorului în termenul stabilit de lege în momentul reținerii?

Cele mai multe încălcări sunt indicate de deținuții Penitenciarului nr. 3 din Chișinău – 94,4%, și ai Penitenciarului nr. 7 din Cahul – 86,5%. La penitenciarele din Rezina și Bălți sunt mai puține abateri – 69,8% și, respectiv, 66,7% din numărul celor chestionați sunt de părerea că nu se produc încălcări. Respondenții au indicat că la admiterea apărătorului în termenul stabilit de lege în momentul reținerii se înregistrează:

- încălcarea legii din partea ofițerilor – 37,1%;
- nedorința de a respecta legea de către ofițeri – 28,3%;
- indiferența avocaților – 21,4%;
- activitatea necorespunzătoare a birourilor de avocați – 9,8%;
- lipsa interesului din partea bănuțului sau a rudelor privind angajarea unui avocat – 6,3%.

Încălcările la admiterea apărătorului în termenele stabilite de lege, după opinia respondenților, sunt legate de comportamentul ofițerilor. Asupra acestui abuz s-au pronunțat 65,4% din respondenți. La admiterea apărătorului, după cum au menționat 21,4% din persoanele chestionate, se comit încălcări din cauza indiferenței avocaților privind respectarea legii, 9,8% sau fiecare al zecelea respondent invocă activitatea

slabă a birourilor de avocați, iar 6,3% – lipsa interesului din partea bănuțului sau a rudelor lui privind angajarea unui avocat calificat (fig. 48).

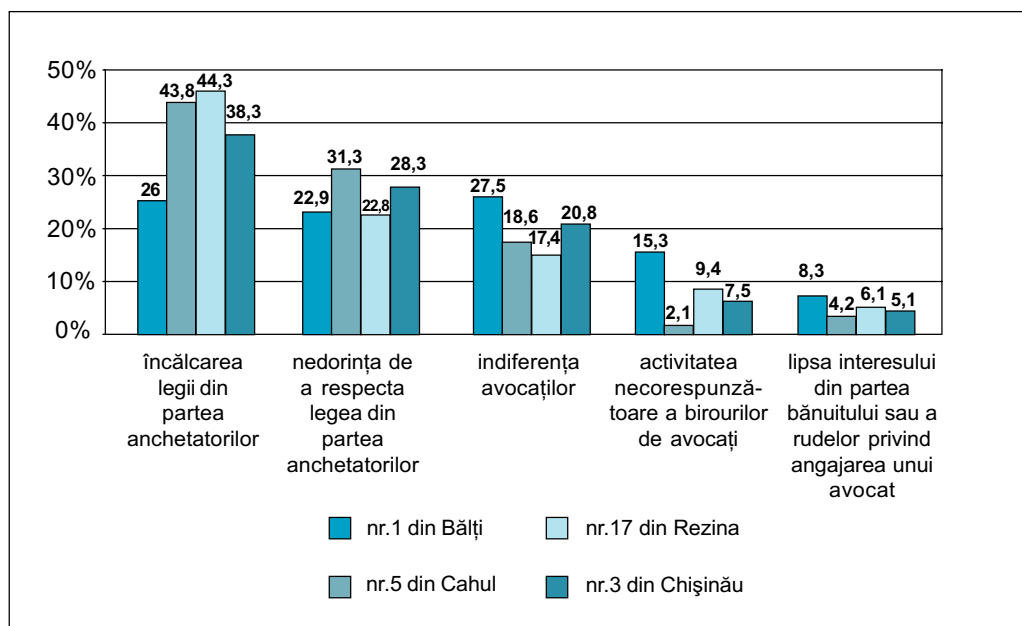
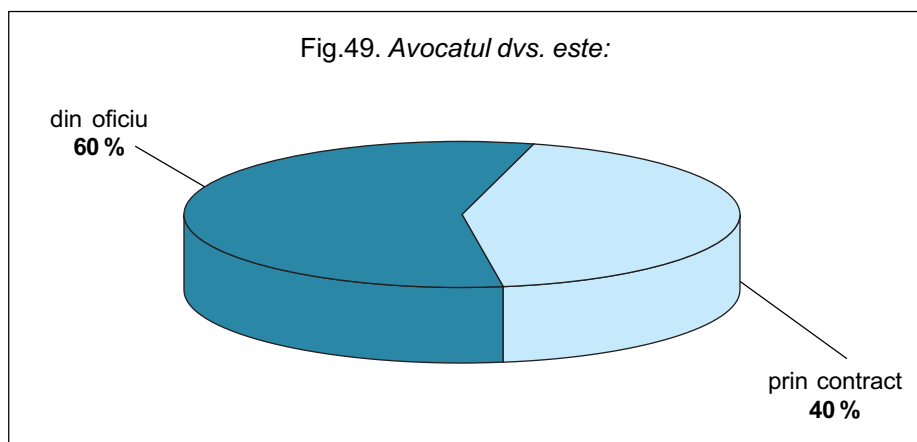

Fig.48. Motivele încălcării termenelor de admitere a apărătorului

În toate instituțiile penitenciare, cei mai mulți deținuți au indicat în calitate de motive ale încălcărilor la admiterea apărătorului comportamentul neadecvat al ofițerului – de la 19% până la 75%.

Fiecare persoană aflată sub arest preventiv beneficiază de asistența unui avocat: 60% din respondenți au obținut avocați din oficiu (instituție de stat); 40% i-au angajat prin contract (fig. 49).

Factorul penitenciar nu exercită influență asupra angajării apărătorului (din oficiu sau prin contract). O mare parte din persoanele chestionate (78,6%) au o părere negativă despre activitatea avocaților din oficiu. Numai 21,4% din respondenți au mărturisit că avocatul și-a onorat misiunea în mod corespunzător (fig. 50).

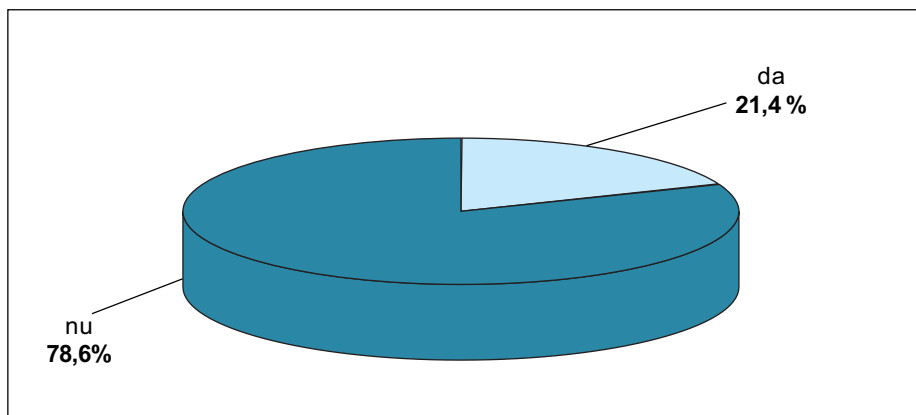

Fig.50. *Sunteți mulțumiți de apărarea avocatului din oficiu?*

După opinia respondenților, cele mai mari neajunsuri caracteristice avocaților din oficiu sunt: interesul redus în vederea achitării clientului – 51,5%, remunerarea necorespunzătoare – 31,5%, pregătirea insuficientă – 17% (fig. 51).

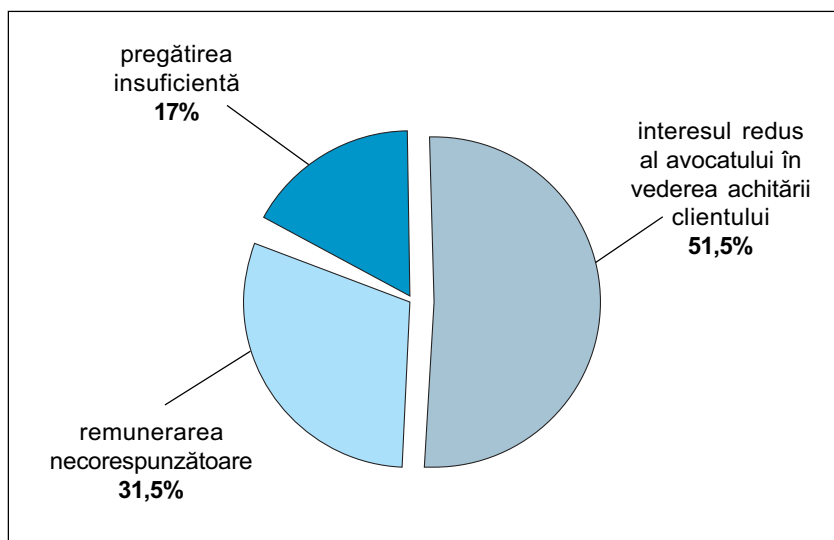

Fig.51. *Cum apreciați activitatea avocatului din oficiu?*

Bănușii/învinușii/inculpașii arestați nu au posibilitatea să se deplaseze liber în căutarea apărătorului. Din numărul total al respondenților, 16,2% au reușit să-și aleagă singuri

avocații, 15,2% au notat că ei și-au angajat apărători cu ajutorul rudelor, cunoscuților, 6,4% – cu concursul altor persoane, iar 62,2% și-au găsit avocați cu sprijinul ofițerilor (fig. 52).

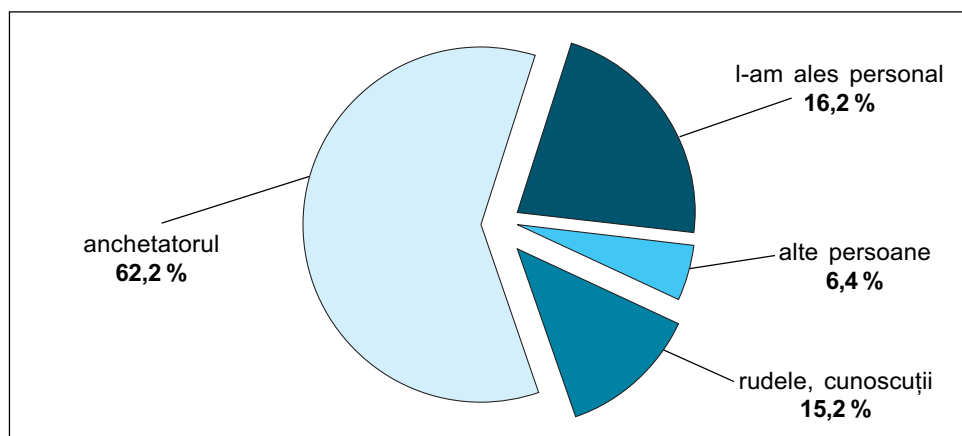

Fig.52. Cine v-a acordat ajutor în angajarea avocatului?

În Penitenciarul nr. 17 din Rezina, 76,2% dintre persoanele chestionate au notat că și-au găsit avocați cu ajutorul și la recomandarea anchetatorilor, în Penitenciarul nr. 5 din Cahul – 66,1% au dat asemenea răspunsuri, în Penitenciarul nr. 3 din Chișinău – 63,6%, iar în Penitenciarul nr. 1 din Bălți – 49,2%. După cum observăm, cel mai des acordă ajutor în angajarea avocaților pentru bănuți/învinuiți/inculpați ofițerii de urmărire penală.

În cadrul urmăririi penale, apărătorul are dreptul să formuleze cereri, să depună memorii, să asiste la întocmirea unor acte de urmărire, să ia contact cu inculpatul arestat. Numărul și durata întrevederilor apărătorului cu inculpatul sunt nelimitate. Toate persoanele care au constituit eșantionul prezentei cercetări au avut posibilitatea să se întâlnească cu avocații lor.

Tabelul 2. Frecvența întâlnirilor avocaților cu făptuitorii (%)

	I lună	II lună	III lună	IV lună
Până la 20	15,4	5	4	7,4
Până la 15	1,7	14,5	9,1	5,3
Până la 10	2,4	5	16,2	3,2
Până la 5	14	9	10,7	14,3
Mai puține	66,5	66,5	60	69,8

În prima lună de arest preventiv 15,4% dintre deținuți s-au întâlnit cu avocații lor de 20 ori, 4,1% – de 10-15 ori, 14% – de 5-9 ori pe lună, iar 66,5% – și mai puțin. În a doua lună aceste întâlniri au loc mai rar. Până la 20 ori pe lună se întâlnesc numai 5,0%, sau de trei ori mai puțin, 19,5% comunică de 10-15 ori cu apărătorii, iar 9% – de 5-9 ori. Restul, 66,5%, iau contact cu apărătorii mai puțin de 5 ori. Cu timpul, numărul deținuților aflați în arest preventiv se reduce, dosarele lor se studiază și se finalizează, iar întrevederile cu avocații au loc mai rar (tabelul 2).

Cercetarea denotă că mai frecvent se întâlnesc cu avocații inculpații din Penitenciarul nr. 1 din Bălți. În prima lună de arest preventiv, 35,5% din persoanele chestionate au comunicat până la 20 ori cu apărătorul lor, iar 81% – de 10-15 ori. În celelalte penitenciare întâlnirile inculpat – avocat sunt mai rare.

Avocații se întâlnesc mai des cu deținuții care nu au probleme de sănătate, cu minorii, inginerii, pedagogii, medicii, agronomii, oamenii de afaceri. Mai rar însă se întâlnesc cu persoanele bolnave, cu cei în vârstă de peste 60 de ani, cu cei care nu au un loc stabil de muncă și cu șomerii.

Prejudiciul și gradul acestuia se analizează în procesul penal în cazul în care instanța penală judecă acțiunea civilă concomitent cu cea penală. Mai mult de 2/3 (70,2%) din eșantionul cercetat sunt de acord să repare prejudiciul și să se împace cu partea vătămată. Majoritatea celor care au vârsta de 30 - 39 de ani nu doresc să se împace cu victima – 31,9%, de asemenea și angajații în sistemul deservirii sociale – 44,4%, foștii conducători de colective – 33,3%, funcționarii din sfera neproductivă – 42,9%, și alții (fig. 53).

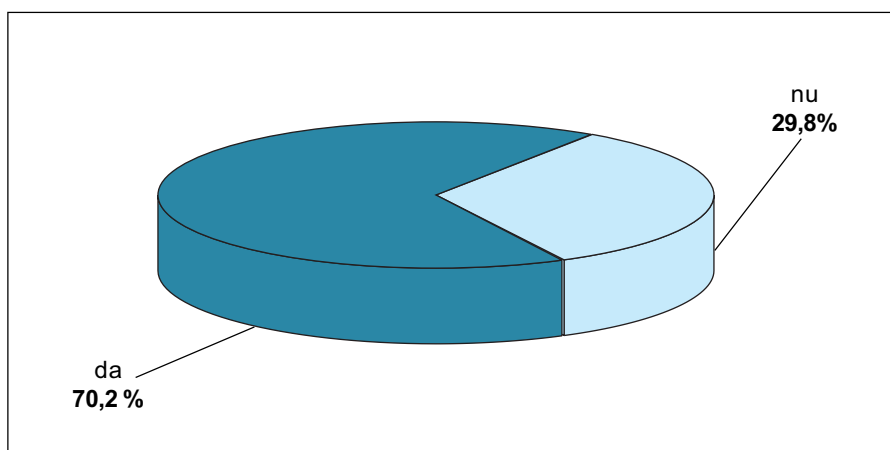

Fig.53. Ați fi de acord să reparați prejudiciul (dacă l-ați cauzat) și să vă împăcați cu victima?

CAPITOLUL VII

Drepturile și obligațiile persoanelor aflate în izolatoarele de arest preventiv. Condițiile de trai

Drepturile și obligațiile persoanelor aflate în izolatoarele de arest preventiv sunt reglementate de Codul de procedură penală al Republicii Moldova și de alte acte normative. La întrebarea „Cunoașteți drepturile și obligațiile de deținere din izolatorul de arest preventiv?”, 32,1% dintre cei chestionați au menționat că își cunosc drepturile și obligațiile, 41,1% au indicat că ei cunosc doar o parte din acestea, iar 26,8 % nu le cunosc (fig. 54).

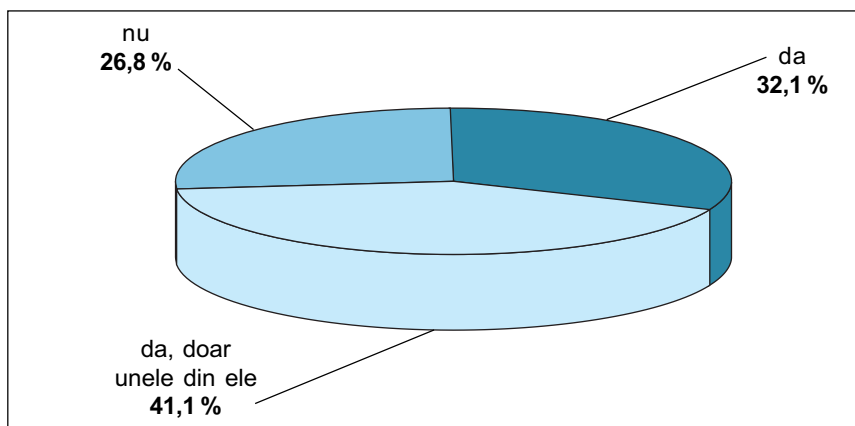

Fig.54. Cunoașteți drepturile și obligațiile de deținere în izolatorul de arest preventiv?

Rezultatele cercetării arată că nu-și cunosc drepturile și obligațiile cei mai mulți dintre deținuții Penitenciarului nr. 5 din Cahul – 36,9% și ai Penitenciarului nr. 3 din Chișinău – 28,3 %. Mai bine stau lucrurile în acest sens în Penitenciarul nr.1 din Bălți – 13,4 %, în Penitenciarul nr. 17 din Rezina – 18,6 %.

Care drepturi ale persoanelor aflate sub arest sunt încălcate frecvent în izolatoarele de arest preventiv?

- 59,7 % au menționat că este încălcat accesul liber la informație;
- 51,2 % au notat că li s-au încălcat dreptul de a corespunda cu rudele și persoanele apropiate;
- fiecare al doilea respondent, 49,5 %, a subliniat lipsa asistenței medicale;
- 46,6 % au indicat lipsa asigurării materiale și a condițiilor de trai;
- 43,5 % au declarat că nu au dreptul de a se plimba zilnic o oră, de a citi presa periodică din biblioteca izolatorului sau cea procurată;
- 41,3 % au relatat că nu au dreptul la întâlniri cu apărătorul, cu rudele și cu alte persoane.

De la 26 % până la 39 % din participanții la investigație au remarcat că unele drepturi elementare – de a primi colete și pachete cu provizii, de a se informa, de a se adresa în instanță cu plângeri etc. – sunt încălcate flagrant în spațiul izolatoarelor (fig. 55).

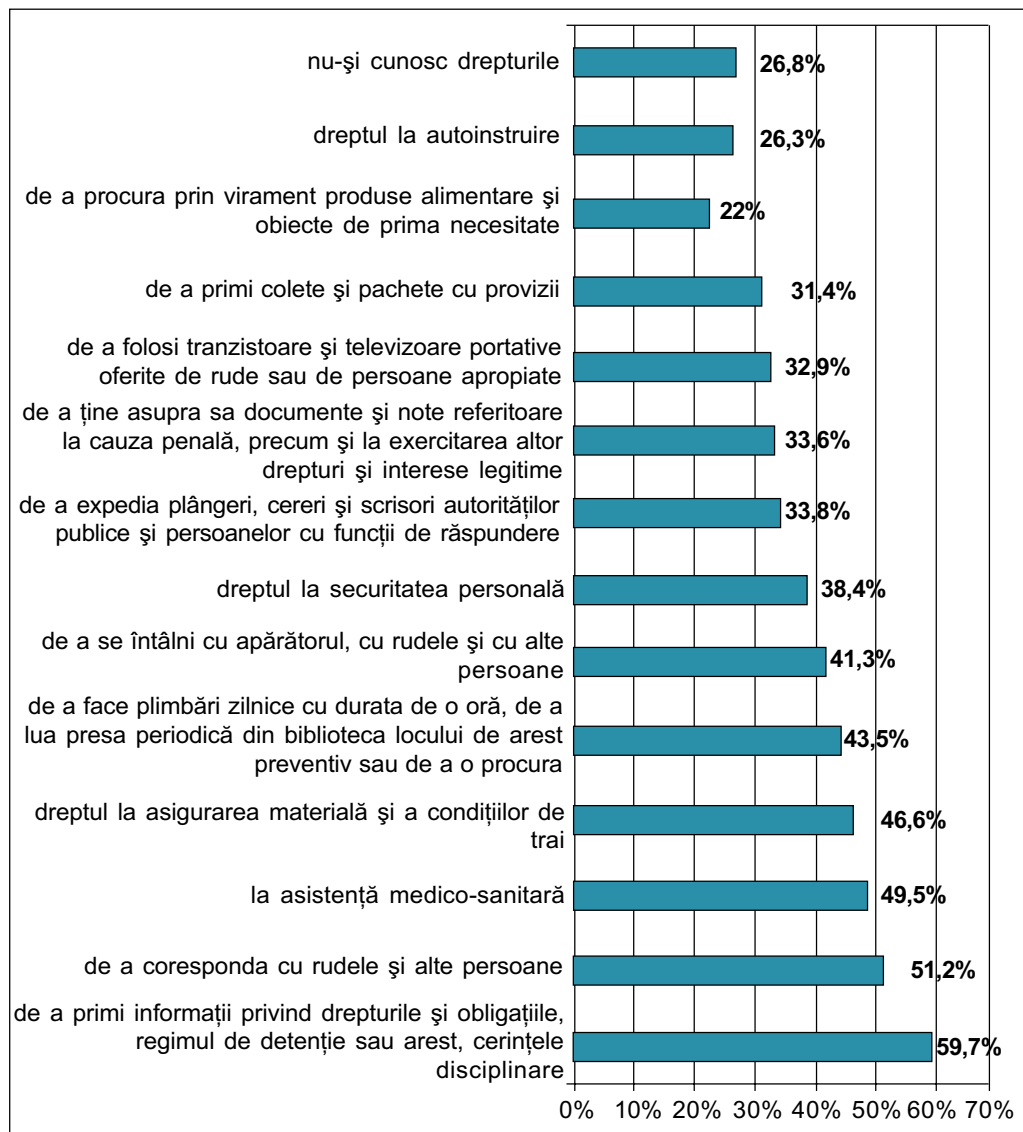

Fig.55. Care din drepturile dvs. sunt încălcate în timpul aflării în izolatorului de arest preventiv?

Materialele cercetării arată că sunt nemulțumiți de nerespectarea drepturilor cei mai mulți deținuți din Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, apoi din Penitenciarul nr. 5 din Cahul, din Penitenciarul nr. 17 din Rezina și mai puțini din Penitenciarul nr. 1 din Bălți. 72,6 % dintre cei chestionați de la Penitenciarul nr. 3 din Chișinău au notat încălcarea dreptului la corespondența cu rudele și cu alte persoane (fig. 56). Răspunsuri negative la această

întrebare au dat 54,3 % dintre deținuții din Cahul, din Rezina – 43,2 %, iar din Bălți – numai 28,9 %.

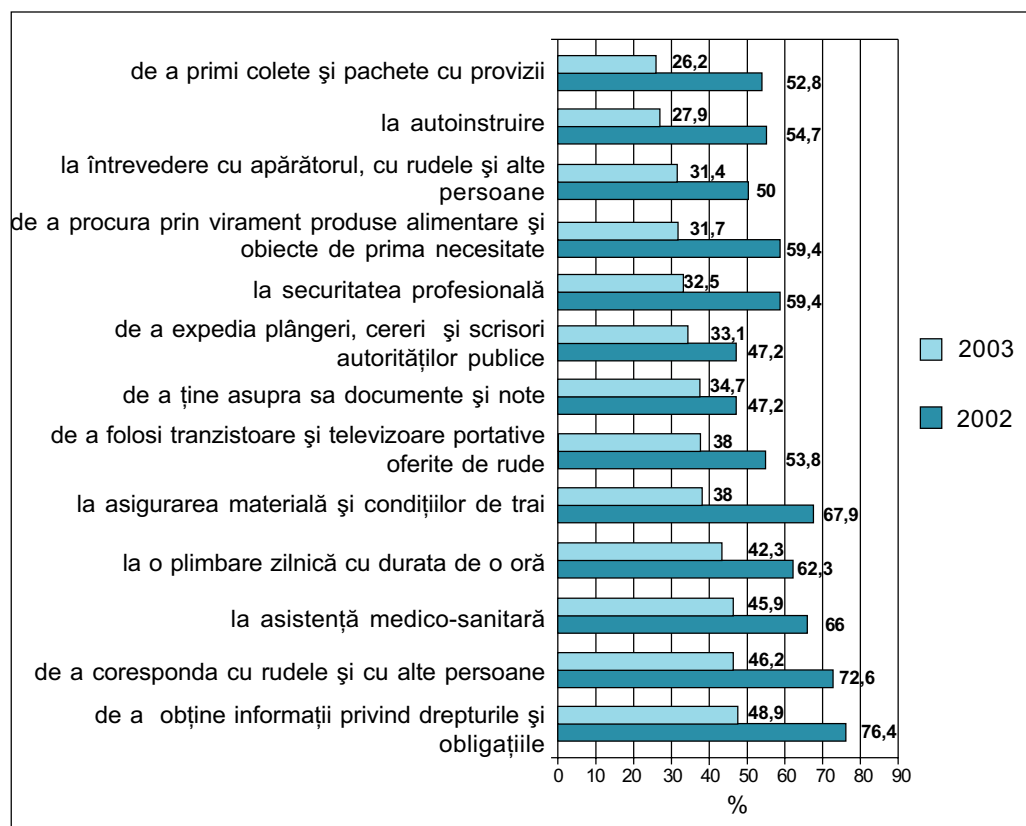

Fig.56. Care drepturi ale inculpaților sunt încălcate Penitenciarul nr.3 din Chișinău?

Măsurile care s-au luat în această instituție, în scopul respectării drepturilor persoanelor aflate sub arest preventiv, nu au schimbat situația, dimpotrivă, numărul celor nesatisfăcuți de gradul de respectare a drepturilor deținuților a crescut considerabil (vezi fig. 56). În special s-a mărit numărul celor care nu-i satisface modul de informare a deținuților, organizarea corespondenței inculpaților cu rudele și cunoștii, deservirea medico-sanitară ș.a.

Despre nerespectarea drepturilor persoanelor din izolatoarele de anchetă penală ne vorbește și numărul de întâlniri ale acestora cu rudele apropiate. Mai mult de jumătate din persoanele chestionate (57,3 %) pe parcursul arestului n-au avut nici o întrevvedere, 28,3 % s-au întâlnit de 1-3 ori cu rudele, 7,2 % – de 4-10 ori, iar 7,2 % – mai mult de 10 ori (fig. 57).

În izolatorul de arest preventiv din Chișinău, pe parcursul deținerii n-au avut nici o întâlnire pe parcurs cu rudele 70,1 % dintre cei investigați, pe când la penitenciarul din Bălți – 59,7 %, la penitenciarul din Rezina – 50%, iar la penitenciarul din Cahul –

47,7%. Deci, numărul persoanelor aflate în izolatoarele de arest preventiv, care n-au avut întâlniri cu rudele lor, este destul de mare. Mulți dintre ei n-au putut beneficia de acest serviciu din cauză că ei nu au obținut permisiunea respectivă din partea administrației.

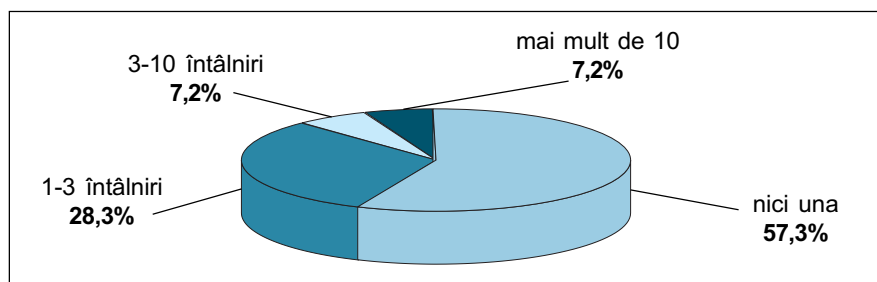

Fig.57. Câte întâlniri cu rudele apropiate ați avut pe parcursul aflării sub arest preventiv?

Compararea rezultatelor cercetărilor efectuate în Penitenciarul nr.3 din Chișinău arată că s-au înrăutățit aproape toți indicatorii privind condițiile de trai. De exemplu, în anul 2002, 30,3% din deținuți le revine un spațiu locativ de 2 m², în anul 2003 pot beneficia de acest spațiu doar 5,5 %. În 2002 aveau posibilitatea să facă baie 52,8 %, în 2003 – 44,9%. În 2002 lenjeria de corp și de pat se schimba peste 10 zile pentru 33,3 % din deținuți, în 2003 – doar pentru 0,8 % ș.a.m.d. Totodată, menționăm că s-a îmbunătățit asigurarea deținuților cu așternut. Astfel, în anul 2002, aveau așternut 6,9 %, iar în 2003 – 23,6 %. În 2003 sunt asigurați cu locuri individuale de dormit 33,9 %, iar în 2002 – 9,1%. Majoritatea deținuților (62 %) locuiesc în camere comune, ceilalți (38%) în celule (fig. 58).

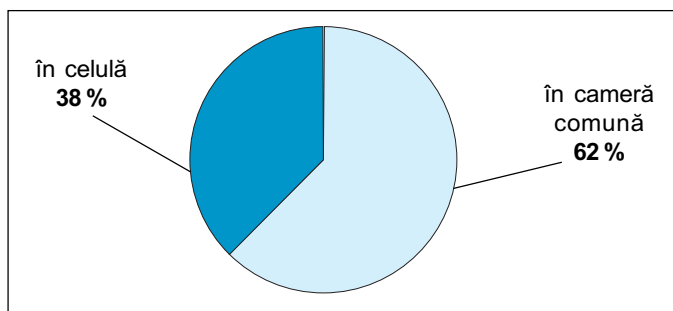

Fig.58. În ce tip de încăpere sunteți deținuți?

Celulele sunt mai răspândite în Penitenciarul din Bălți, unde locuiesc 48,6 % dintre respondenți. În celelalte penitenciare numărul persoanelor aflate în celule variază între 30 % și 34 %. În celule sunt încarcerate persoanele care până la arestare nu au avut o ocupație permanentă (46,2 %), angajații în domeniul deservirii (63,6%) ș.a. În camerele comune sunt deținuți mai ales funcționarii din sfera neproductivă – 72,7 %, țărani – 68,5%, foștii conducători de unități economice – 66,7%, businessmenii – 63,6% ș.a.

Arestarea preventivă se execută fie în penitenciar, fie în locuri special amenajate. Vorbind despre condițiile de detenție a persoanelor aflate sub urmărire penală, vom remarca că numai fiecare a patra persoană (25,4 %) locuiește într-un spațiu de nu mai puțin de 2m².

Tabelul 3. Caracteristica condițiilor de trai ale persoanelor aflate sub anchetă penală (%)

Condiții de trai	Posibilități de a le utiliza			Îmi vine greu să răspund
	Da, sunt posibilități	Sunt unele posibilități	Nu există posibilități	
Vă revine un spațiu de 2 metri și mai mult	25,4	35,0	29,7	9,9
Vi se acordă posibilitatea de a face baie	51,4	28,3	16,6	3,7
Lenjeria de pat și cea de corp sunt schimbate cel puțin o dată în 10 zile	17,1	35,4	43,0	4,5
Vi s-a pus la dispoziție un loc individual de dormit	28,9	34,8	30,4	5,9
Sunteți asigurat cu așternut	25,7	31,4	38,2	4,7
Aveți posibilitatea să ascultați un post de radio	26,8	32,4	36,3	4,5
Puteți juca dame, șah, domino	20,7	35,2	37,6	6,5
Aveți în cameră reviste, ziare și cărți din biblioteca locului de arest preventiv	18,5	29,3	41,7	10,5
Aveți acces la bibliotecă	13,7	32,9	43,0	10,4
Aveți posibilitatea să consultați legislația	12,0	33,1	40,1	14,8

Posibilități de a face regulat baie au 51,4 % din deținuți, de a schimba lenjeria nu mai rar decât în 10 zile – 17,1 %. De locuri individuale de dormit dispun 28,9 % dintre cei chestionați, iar 30,4 % nu au astfel de locuri.

În camerele penitenciarului lipsesc condițiile de a petrece timpul liber. Doar 26,8 % dintre cei chestionați au menționat că în camerele unde sunt închiși funcționează un difuzor, 20,7% au indicat posibilitatea de a juca dame, șah, domino, 18,5 % au subliniat că în camerele lor sunt aduse reviste, ziare, cărți din biblioteca penitenciarului, iar 13,7 % au acces la bibliotecă. E foarte mic numărul deținuților care au acces la legislație (12 %).

O situație mai bună e în Penitenciarul din Bălți. Acolo, 51,1% din cei chestionați au indicat că le revine un spațiu de 2m² și mai mult, în Penitenciarul din Rezina dispun de asemenea spațiu 33,3%, în Penitenciarul din Cahul – 15,6%, în cel din Chișinău – 5,5%. În Penitenciarul din Bălți, 37% dintre persoanele investigate au mărturisit că lenjeria de pat și de corp este schimbată cel puțin o dată în 10 zile, la Rezina – 19%, la Cahul – 12,2%, iar la Chișinău – 0,8% din respondenți au indicat că li se schimbă sistematic lenjeria, 34,5% din deținuții din Penitenciarul din Bălți, 30,2% din cei de la Rezina, 26,2% din deținuții din Cahul și 15,7% din cei din Chișinău au mărturisit că în camerele penitenciarelor funcționează aparatul de radio.

Față de persoanele aflate sub arest preventiv, care încalcă regimul de deținere sub arest, administrația aplică sancțiunile respective pentru a preveni săvârșirea altor încălcări. Circa 73% dintre subiectele supuse chestionării au menționat că asupra lor nu au fost aplicate sancțiuni. În schimb, 27% au subliniat că au fost pedepsiți, dintre care 14% – de două și mai multe ori (fig. 59)

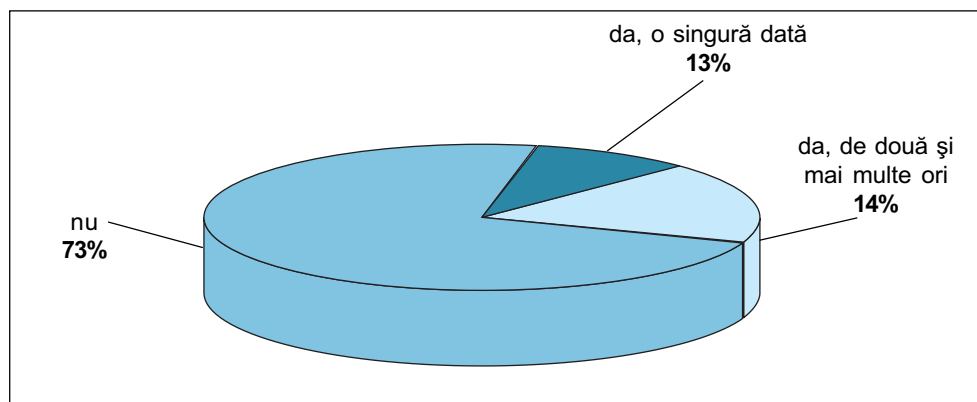

Fig.59. Au fost aplicate față de dvs. sancțiuni pentru încălcarea regimului de deținere sub arest preventiv?

În urma cercetării s-a constatat că cele mai multe sancțiuni au fost aplicate în Penitenciarul din Bălți – 32,9 %, iar cele mai puține în Penitenciarul din Rezina – 21,7%.

La Cahul, 26,8% din numărul subiectelor investigate au indicat că asupra lor au fost aplicate sancțiuni. La Chișinău astfel de răspunsuri au dat 25,2% de respondenți.

Rezultatele cercetărilor efectuate în Penitenciarul nr. 3 din Chișinău, în anii 2002 și 2003, arată că aici s-a îmbunătățit disciplina printre persoanele aflate sub arest preventiv. Numărul persoanelor care au fost supuse mai multor sancțiuni pentru încălcarea regimului de deținere sub arest preventiv a rămas aproximativ același (11,1 % și 10,9%), însă numărul celor care au fost pedepsiți o singură dată s-a micșorat de 1,6 ori (22,2 % și 14,3 %).

Atunci când consideră că au fost pedepsiți pe nedrept, deținuții adresează plângeri instanțelor corespunzătoare. Cele mai multe plângeri în acest sens au fost expediate șefului instituției de urmărire penală (39,4 %). Circa 28,2 % din deținuți au adresat plângeri contra sancțiunilor aplicate procurorilor, iar fiecare al patrulea (25,5 %) s-a adresat în instanța de judecată. Au fost înaintate astfel de plângeri avocaților parlamentari și organizațiilor neguvernamentale (fig. 60).

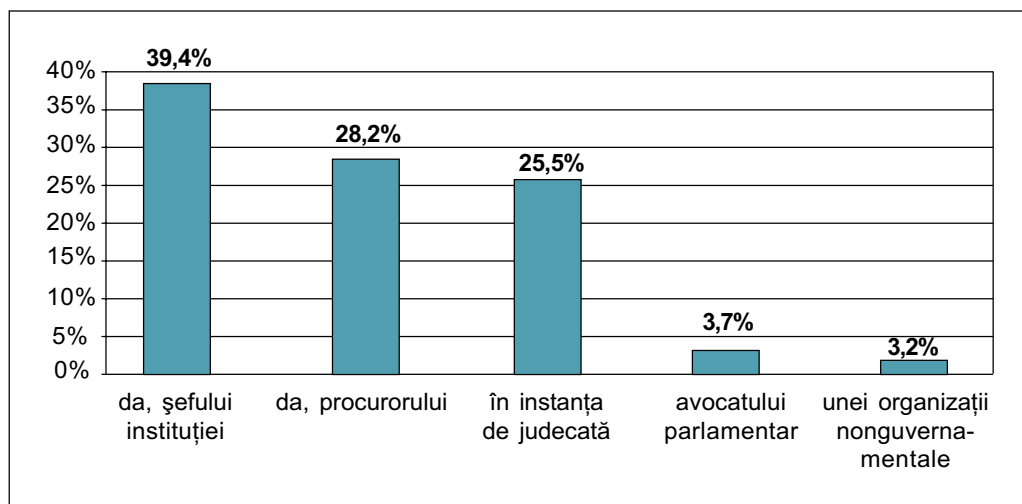

Fig.60. Ați depus plângeri contra sancțiunilor aplicate?

Cei mai mulți deținuți (62,4%) s-au adresat șefului Penitenciarului din Bălți. 47,2% din respondenți de la Penitenciarul din Rezina au înaintat plângeri instanței de judecată, iar 25% – șefului penitenciarului și procurorului. De la Penitenciarul din Cahul, 44,7% din deținuții chestionați s-au adresat procurorului, iar 36,2% – instanței de judecată, de la Penitenciarul din Chișinău 38,5% din respondenți s-au plâns șefului instituției, 28,2% – procurorului, iar 23,1% – instanței judecătorești.

După cum observăm, cele mai multe plângeri au fost adresate instanțelor procesului penal. Persoanele arestate nu au încredere în avocatul parlamentar și organizațiile neguvernamentale.

Relațiile deținut-deținut

Cea mai mare parte dintre deținuții în penitenciare sunt pentru prima dată trași la răspundere penală – 42,8 %. După care urmează deținuți cu „experiență” penitenciară, care au mai trecut prin ușile închisorii – 40,9 %. Îngrijorează faptul că în celulele izolatoarelor de arest preventiv minorii și cei care se află pentru prima dată după gratii sunt deținuți împreună cu persoane bănuite sau învinuite de săvârșirea unor infracțiuni grave și deosebit de grave și cu recidiviști deosebit de periculoși. Este de dorit ca ultimele două categorii de deținuți să fie închiși separat, deoarece aceștia pot influența negativ comportamentul celorlalți (fig. 61).

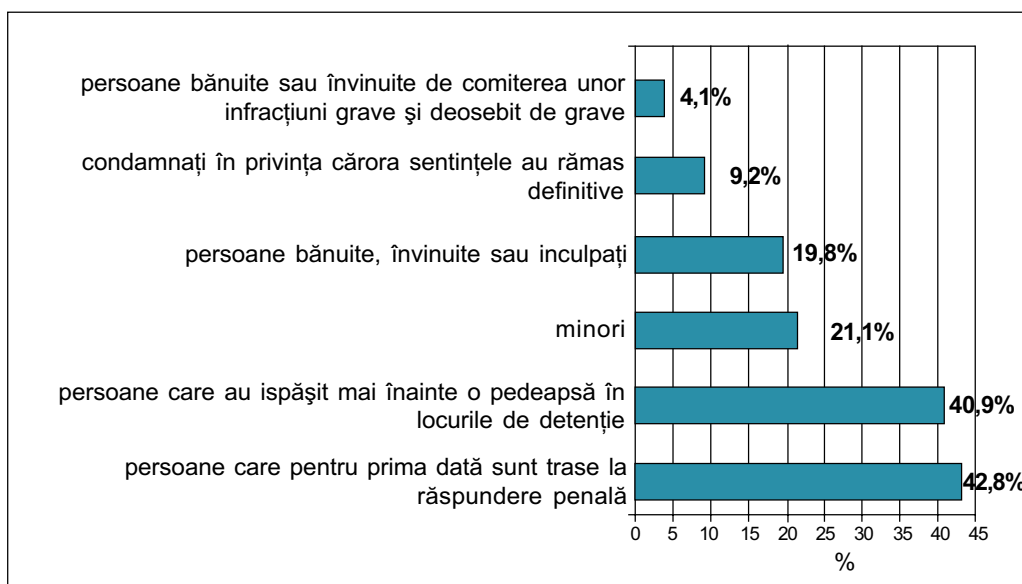

Fig.61. Care din persoanele enumerate sunt deținute într-o cameră cu dvs.?

Componența deținuților din camerele Penitenciarului nr.3 din Chișinău în ultimii doi ani a suferit anumite schimbări. Dintre deținuți, cea mai mare parte o constituie persoanele care pentru prima dată au nimerit după gratii. Cota minorilor a crescut de 5,5 ori, numărul persoanelor bănuite sau învinuite de comiterea unor infracțiuni deosebit de grave și a recidiviștilor deosebit de periculoși s-a micșorat mai mult de 9 ori, aceștia fiind închiși în camere separate.

Conviețuirea provizorie a deținuților în camerele penitenciarului duce la constituirea anumitor relații între ei. Putem constata că raporturile dintre deținuții din celulele izolatoarelor de arest preventiv sunt prielnice, 59,2% dintre deținuți le apreciază ca bune, 28,9% consideră că acestea sunt nici bune, nici rele. Fiecare al douăzecelea

respondent (5,1%) apreciază aceste relații ca puțin tensionate. Numai 4,1% dintre persoanele chestionate au declarat că relațiile care s-au stabilit între deținuți sunt tensionate, iar 2,7% – ostile, dușmănoase (fig. 62).

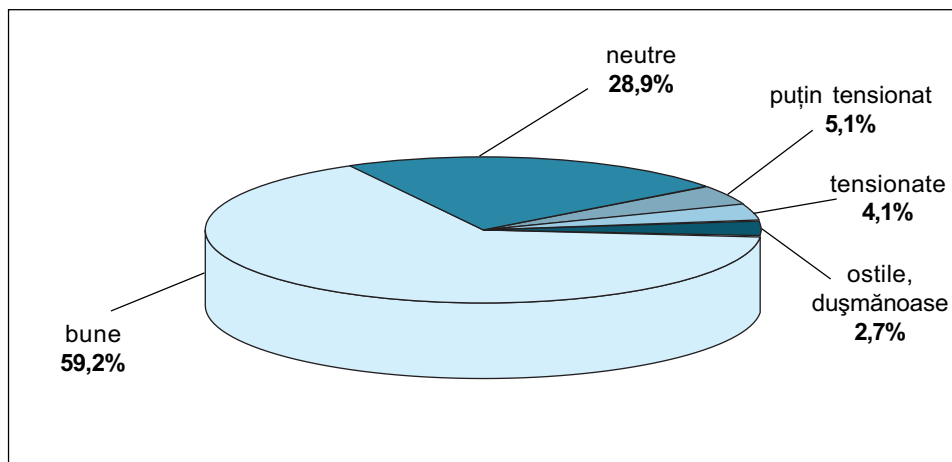

Fig.62. Cum apreciați relațiile dintre deținuți în celula unde sunteți închiși?

Existența unor relații tensionate, ostile și dușmănoase au indicat 19,1% dintre inginerii, agronomii, tehnologii reținuți, 18,2% dintre pedagogi, medici, ziariști, 17% dintre persoanele care până la reținere aveau un venit mediu lunar, pentru un membru al familiei – 1000 de lei și mai mult. Conform rezultatelor cercetării, 14,9% dintre persoanele chestionate din Penitenciarul nr. 3 din Chișinău apreciază negativ relațiile dintre deținuți, la celelalte penitenciare investigate numărul celor care consideră că între deținuți s-au constituit relații negative variază între 3,6% și 4,6%. Deși numărul deținuților care apreciază relațiile dintre persoanele arestate ca tensionate, ostile, dușmănoase este neînsemnat, acestui fapt trebuie să i se acorde o atenție deosebită, pentru a ameliora situația.

Raporturile dintre persoanele care se află în arest preventiv în Penitenciarul nr. 3 din Chișinău în ultimii ani evoluează în bine. Numărul respondenților care au notat relații bune și neutre (nici bune, nici rele) s-a mărit cu 10%. Se observă că numărul deținuților care au indicat raporturi puțin tensionate s-a micșorat cu 12%, iar al celor care au apreciat relațiile ca tensionate, dușmănoase – cu 3%.

În pofida faptului că relațiile dintre deținuți, la prima vedere, sunt satisfăcătoare, între „colegii” de celulă apar unele neînțelegeri și chiar probleme. Aproape 3/4 din respondenți (74,1%) au indicat că ei nu au nici un fel de probleme în relațiile lor cu vecinii de cameră, 16,3% au menționat că ei nu au probleme cu „tovarășii” de penitenciar, cu excepția unor mici neînțelegeri. 5,3% dintre deținuții chestionați au notat că între ei și „colegii” lor de celulă apar unele probleme: 3% – în legătură cu necunoașterea regulilor

și tradițiilor neformale de conviețuire în pușcărie, 2,3% au fost nevoiți să însușească terminologia și unele „norme” de conduită răspândite în închisori. O parte neînsemnată dintre arestați se confruntă cu probleme și mai grave: 2,5% au menționat că ei sunt uneori jigniți și chiar amenințați de unii „tovarăși” de celulă, iar 0,8% – umiliți, insultați, amenințați și bătuți (fig. 63).

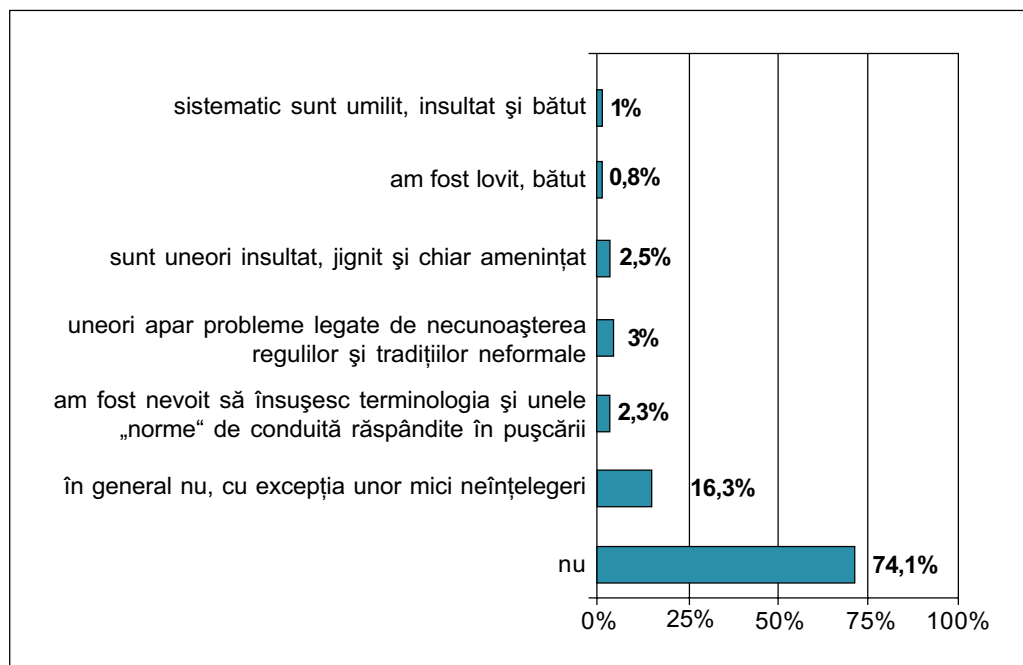

Fig.63. Ați avut probleme în relații cu deținuții din celulă?

Problemele care provoacă neliniște în rândurile deținuților și chiar pot pune în pericol viața unor „tovarăși” de celulă au fost indicate de 6,3% dintre deținuții chestionați de la Penitenciarul din Rezina, de 4,2% de persoane arestate preventiv din Penitenciarul din Bălți și de 4,6% din cei de la Cahul. În izolatorul de arest preventiv din Chișinău, numai 3,2% din respondenți au indicat existența acestei probleme. Pentru comparație vom menționa că, în anul 2002, 14,9% dintre deținuții investigați de la izolatorul menționat au probleme serioase cu „colegii” lor de celulă. Numărul acesta s-a micșorat în 2003 de 4,6 ori.

Psihologii instituțiilor penitenciare sunt chemați să contribuie la menținerea în stare normală a relațiilor dintre persoanele aflate sub arest preventiv, să acorde asistență psihologică persoanelor aflate sub arest, să le ajute acestora să depășească mai ușor perioada aflării lor sub urmărire penală. Însă până în prezent au beneficiat de serviciile psihologilor un număr redus de deținuți – 22,9% (fig. 64).

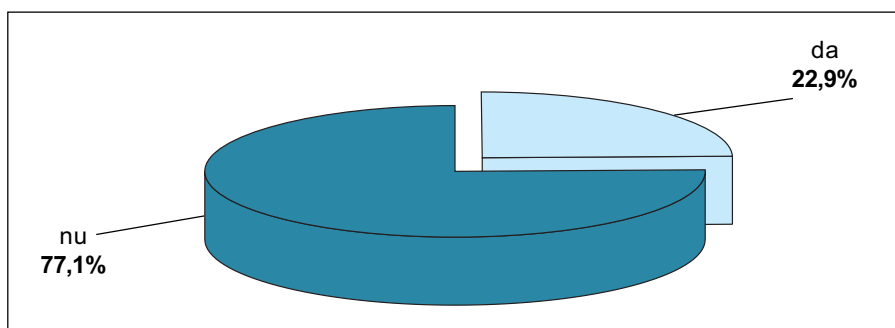

Fig.64. Ați fost asistat de un psiholog pe perioada aflării sub arest preventiv?

Psihologii sunt mai activi în Penitenciarul din Bălți, unde 42,4% dintre reținuții chestionați au fost asistați psihologic. În Penitenciarul din Chișinău, fiecare a patra persoană chestionată (25,4%) a fost ajutată de serviciile psihologului, în cel din Rezina – 13,8%, iar în Penitenciarul din Cahul – numai 9%.

Majoritatea persoanelor care au luat contact cu psihologul (56%) au beneficiat de câte o consultație din partea acestuia, fiecare a patra persoană – de 1-3 consultații, iar fiecare a cincea (19,3%) – mai mult de 4 consultații. După cum observăm, psihologii au început să se încadreze activ în viața penitenciară, aceste activități însă trebuie continuate, perfecționând metodele și tehnica muncii psihologice în vederea implementării rezultatelor obținute în viața curentă a instituțiilor de detenție.

Deținuții a căror viață și sănătate se află în pericol pot să se adreseze șefului locului de detenție cu rugămintea de a fi transferați în alte camere. Materialele cercetării arată că cea mai mare parte dintre deținuți, 79,5% sau 4/5, consideră că viața și sănătatea lor la locul de detenție nu este amenințată, de aceea nu au cerut să fie mutați în alte celule, 7,0% sunt dispuși ca în viitorul apropiat să depună astfel de cereri, iar 7,5% au înaintat cereri, însă au fost refuzate. Numai 6% din cereri au fost satisfăcute (fig. 65).

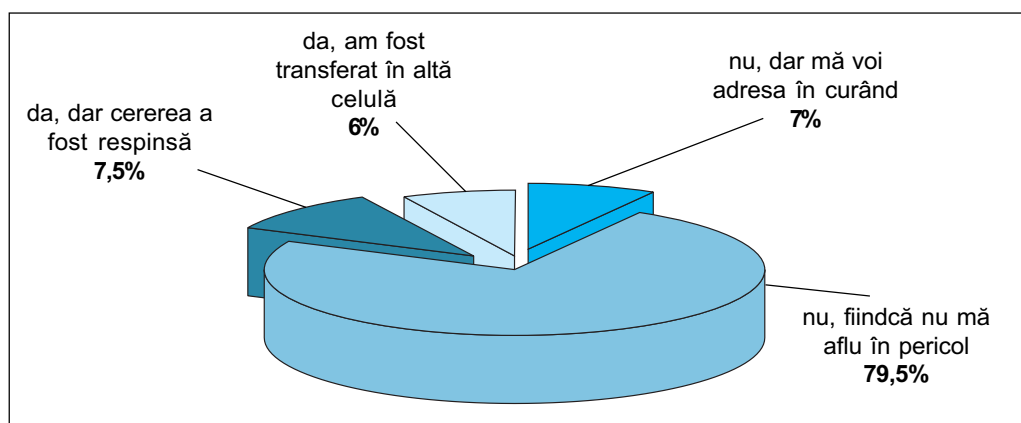

Fig.65. Ați prezentat șefului locului de arest preventiv o cerere de a fi mutat într-o altă încăpere, unde lipsește pericolul pentru viața și sănătatea dvs.?

S-a schimbat și situația persoanelor aflate în izolatorul de arest preventiv nr. 3 din Chișinău în ceea ce privește securitatea personală și transferul în alte celule ale penitenciarului pe motiv de amenințare a vieții și sănătății. De la 65,6% până la 80,6% a crescut numărul deținuților care nu doresc să plece în alte celule ale penitenciarului, deoarece securitatea personală a inculpaților nu este pusă în pericol de nimeni. S-a micșorat, de la 12,7% până la 4,6%, numărul celor care intenționează să înainteze cereri de transfer. Cu două la sută s-a mărit numărul cererilor refuzate și de două ori s-a mărit numărul cererilor care au fost satisfăcute.

Cei arestați preventiv sunt închiși în penitenciare sau în locuri anume amenajate. Acestora le sunt create anumite condiții de trai. Mijloacele materiale și financiare necesare deținerii, precum și asistența medicală sunt asigurate de stat. Rezultatele sondajului ne permit să constatăm că condițiile de trai la locul de arest preventiv sunt considerate de deținuți ca foarte rele. Numai 22,1% dintre persoanele chestionate au apreciat condițiile de trai ca „bune și normale“. Fiecare al cincilea respondent (20,7%) a apreciat aceste condiții ca suportabile, 18,5% – grele, iar 38,7% – deosebit de complicate, extreme, antiumane.

Mai greu suportă condițiile de trai din penitenciare foștii muncitori la întreprinderile industriale, cei din comerț și transport. Din rândul acestora 43,2% au subliniat că condițiile de trai din penitenciar sunt „deosebit de complicate, extremale, antiumane“, precum și 54,6% din foștii pedagogi, medici, agronomi, 54,5% din foștii oameni de afaceri. Mai loiali față de aceste condiții s-au dovedit a fi șomerii, oamenii fără o anumită ocupație, alte categorii de cetățeni.

Cele mai înalte aprecieri au fost date condițiilor de trai la Penitenciarul din Bălți. Acolo, 44,6% au apreciat condițiile de detenție ca „bune și normale“, 27,0% – suportabile, 12,2% – grele, iar 16,3% – deosebit de complicate, extreme, antiumane. La Penitenciarul din Rezina acești indicatori arătau în felul următor:

- bune și normale – 16,7%;
- suportabile – 18,3%;
- grele – 35%;
- deosebit de complicate, extreme, antiumane – 30%.

La Penitenciarul din Cahul:

- bune și normale – 18,6%;
- suportabile – 19,8%;
- grele – 17,4%;
- deosebit de complicate, extreme, antiumane – 44,2%.

Cele mai grele condiții de detenție, după opinia respondenților, sunt în Penitenciarul nr. 3 din Chișinău. Aici numai 4,8% din cei chestionați au apreciat condițiile de trai ca bune și normale, 16,3% consideră că aceste condiții sunt suportabile, 19,2% le califică ca grele, iar 59,7% – ca deosebit de complicate, extreme, antiumane.

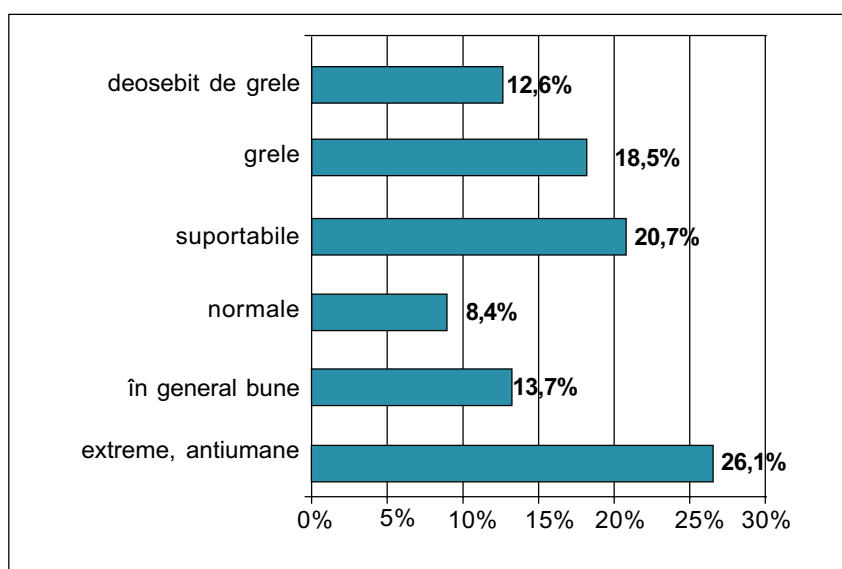

Fig.66. Cum apreciați condițiile de trai în locul de arest preventiv?

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	3
PARTEA I. ANALIZA OPINIEI JUDECĂTORILOR, PROCURORILOR ȘI AVOCAȚILOR PRIVIND ACTIVITATEA UNOR INSTITUȚII ALE JUSTIȚIEI PENALE	
Capitolul I. Metodologia cercetării	5
Capitolul II. Organizarea și funcționarea justiției penale	6
Capitolul III. Încrederea populației în justiția penală	18
Capitolul IV. Administrarea probelor în procesul penal	19
Capitolul V. Participarea apărătorului la procesul penal	25
Capitolul VI. Măsurile preventive și de protecție	32
Capitolul VII. Măsurile și pedepsele alternative detenției	40
PARTEA II. MONITORIZAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR PERSOANELOR DIN IZOLATOARELE DE AREST PREVENTIV	
Capitolul I. Metodologia cercetării	48
Capitolul II. Profilul social-demografic al persoanelor aflate sub arest preventiv	50
Capitolul III. Temeiul învinuirii și personalitatea făptașului	56
Capitolul IV. Utilizarea căilor de atac de către inculpat	61
Capitolul V. Relațiile inculpat–ofițer de urmărire penală	70
Capitolul VI. Rolul apărătorului în procesul penal	78
Capitolul VII. Drepturile și obligațiile persoanelor aflate în izolatoarele de arest preventiv. Condițiile de trai	86
Capitolul VIII. Relațiile deținut–deținut	93

